

**T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
UYGULAMALI PSİKOLOJİ YÜKSEK LİSANS**

**CİNSEL İSTİMAR MAĞDURU ÇOCUKLARDA
EBEVEYN BAĞLANMA STİLLERİ VE STRESLE
BAŞAÇIKMA YOLLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN
İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Abdurrahman ALUÇ

Danışmanı

Yrd.Doç.Dr.Aslı Burçak TAŞÖREN

İstanbul – 2014

**T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
UYGULAMALI PSİKOLOJİ YÜKSEK LİSANS**

**CİNSEL İSTİMAR MAĞDURU ÇOCUKLARDA
EBEVEYN BAĞLANMA STİLLERİ VE STRESLE
BAŞAÇIKMA YOLLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN
İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Abdurrahman ALUÇ

Danışmanı

Yrd.Doç.Dr.Aslı Burçak TAŞÖREN

İstanbul – 2014

T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Psikoloji Anabilim/Anasanat Dalı Uygulamalı Psikoloji Programı Tezli Yüksek Lisans
öğrencisi Abdurrahman ALUÇ tarafından hazırlanan “ **Cinsel İstismar Mağduru**
Çocuklarda Ebeveyn Bağlanma Stilleri ve Stresle Başa Çıkma Yolları Arasındaki
İlişkinin İncelenmesi.” adlı bu çalışma jürimizce Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

18.09.2016

Sınav Tarihi : 18.09.2016

(Jüri Üyesinin Ünvanı, Adı, Soyadı ve Kurumu) :

İmzası :

Jüri Üyesi: Yrd. Doç.Dr. Aslı Burçak TAŞÖREN
Danışman: Haliç Üniv. İMT ASD/ABD Öğr.Üyesi

Jüri Üyesi: Yrd.Doç.Dr. Pervin Sevda BIKMAZ
Haliç Üniv. Psikoloji ASD/ ABD Öğr. Üyesi

Jüri Üyesi: Yrd.Doç.Dr. Zehra Banu SAYINER
Haliç Üniv. Psikoloji ASD/ ABD Öğr. Üyesi

Jüri Üyesi:
.....Üniv. ASD/ ABD Öğr. Üyesi (Yedek)

Jüri Üyesi:
.....Üniv. ASD/ ABD Öğr. Üyesi (Yedek)

.....
.....
.....
.....

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

İÇİNDEKİLER	i
TABLolar LİSTESİ	vi
SİMGELER VE KISALTMALAR	viii
ÖZET	ix
ABSTRACT	xi
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Amacı	3
1.2. Araştırmanın Önemi.....	5
1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları	5
1.4. Terimler	6
2. İLGİLİ LİTERATÜR	7
2.1. Bağlanma Kuramı	7
2.2. Bağlanma Stilleri	9
2.3. Ergenlik Döneminde Bağlanma ve Stresle Başa Çıkma	13
2.4. Ergenlerde Bağlanma ve Baş Etme Tarzları ile İlgili Yapılan Araştırmalar	15
3. ÇOCUK İSTİSMARI VE İSTİSMAR TÜRLERİ	19
3.1.İstismar Türleri	20

3.1.1. Fiziksel İstismar	21
3.1.2. Duygusal İstismar	22
3.1.3. Ekonomik İstismar	25
3.1.4. Cinsel İstismar	25
3.2. Cinsel İstismar Türleri ve İstismar ile İlgili Risk Faktörleri	26
3.2.1. Çocuk İstismarı ile İlgili Risk Faktörleri	26
3.2.2. İstismarı Uygulayan Kişiler İle İlgili Risk Faktörleri	26
3.2.3. Aileye Yönelik Risk Faktörleri	27
3.2.4. Çocuğa Yönelik Risk Faktörleri	28
4. STRES VE STRESLE BAŞA ÇIKMAYOLLARI.....	30
4.1. Stres Belirtileri	31
4.2. Stresle Başa Çıkma Tarzları	32
4.2.1. Problem Odaklı Başa Çıkma Stratejileri.....	33
4.2.2. Duygu Odaklı Başa Çıkma Stratejileri	34
4.3. Travma Sonrası Stres Bozukluğu	35
4.4. Ergenlerde Cinsel İstismar ve Stresle Başa Çıkma Yolları Hakkında Yapılan Araştırmalar.....	36
5. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ.....	40
5.1. Araştırma Modeli	40
5.2. Araştırma Evren ve Örnekleme	40
5.3. Veri Toplama İşlemi.....	45

5.4. Kullanılan Ölçüm Araçları	46
5.4.1. Sosyodemografik Form	46
5.4.2. Kısa Semptom Envanteri	46
5.4.3. Stresle Başa Çıkma Ölçeği	47
5.4.4. Ebeveyn ve Akarana Bağlanma Envanteri	49
6. BULGULAR	50
6.1. Ebeveyn Bağlanma Stilleri İle Stresle Başaçıkma Yolları Arasındaki Farkın İncelenmesi	51
6.2. Ebeveyn Bağlanma Stilleri İle Stresle Başaçıkma Yolları Arasındaki Farkın İncelenmesi	52
6.3. Ebeveyn Bağlanma Stili İle Ebeveyn Birlikteliği Arasındaki Farkın incelenmesi	53
6.4. Cinsel İstismar Mağduru Ergenlerde Stresle Başaçıkma Yolları İle Ebeveyn Birlikteliği Arasındaki Farkın İncelenmesi	53
6.5. Cinsel İstismar Mağduru Ergenlerde Stresle Başaçıkma Yolları İle Cinsel İstismar Şekli Arasındaki Farkın İncelenmesi	54
6.6. Cinsel İstismar Mağduru Ergenlerde Stresle Başaçıkma Yolları İle Cinsel İstismar Tekrarı Sayısı Arasındaki Farkın İncelenmesi	56
6.7. Cinsel İstismar Mağduru Ergenlerde Stresle Başaçıkma Yolları İle İstismara Maruz Kaldıktan Sonra Geçen Süre Arasındaki Farkın İncelenmesi	58
6.8. Cinsel İstismar Mağduru Ergenlerde Stresle Başaçıkma Yolları İle İstismar Eden Kişiye Yakınlık Dereceleri Arasındaki Farkın İncelenmesi	60
6.9. Kısa Semptom Envanteri İle Ebeveyn Bağlanma Stilleri Arasındaki Farkın İncelenmesi	63
6.10. Kısa Semptom Envanteri Puan Ortalamaları İle Cinsel İstismar Şekli Arasındaki Farkın İncelenmesi	65
6.11. Kısa Semptom Envanteri Puan Ortalamaları İle Cinsel İstismarı Uygulayana Yakınlık Derecesi Arasındaki Farkın İncelenmesi	68

6.12. Kısa Semptom Envanteri Puan Ortalamaları İle Cinsel İstismar Tekrar Sayısı Arasındaki Farkın İncelenmesi	71
6.13. Kısa Semptom Envanteri Puan Ortalamaları İle Cinsel İstismar Eden Kişi Sayısı Arasındaki Farkın İncelenmesi	73
6.14. Cinsel İstismar Mağduru Ergenlerin Cinsiyeti İle Ebeveyn Bağlanma Stilleri Dağılımının İncelenmesi	74
6.15. Cinsel İstismar Mağduru Ergenlerin Cinsiyeti İle Stresle Başa Çıkma Yolları Arasındaki Farkın Değerlendirilmesi	75
6.16. Cinsel İstismar Mağduru Ergenlerde Cinsiyet İle Kısa Semptom Envanteri Arasındaki Farkın İncelenmesi	76
6.17. Cinsel İstismar Mağduru Ergenlerde Yaş Aralıkları İle Stresle Başa Çıkma Yolları Ölçeği Arasındaki Farkın İncelenmesi	77
6.18. Cinsel İstismar Mağduru Ergenlerde Yaş Aralıkları İle Kısa Semptom Envanteri Puanları Arasındaki Farkın İncelenmesi	78
6.19. Cinsel İstismar Mağduru Ergenlerde İstismar Eden Kişi Sayısı İle Stresle Başa Çıkma Yolları Arasındaki Farkın İncelenmesi	79
6.20. Cinsel İstismar Mağduru Ergenlerde Cinsel İstismar Şekli İle Kendisine Zarar Verme Davranışı Dağılımının İncelenmesi	81
6.21. Cinsel İstismar Mağduru Ergenlerde Cinsel İstismar Şekli İle Kendisine Zarar Verme Davranışı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	82
7. TARTIŞMA	83
7.1. Sosyodemografik Veriler ile Araştırma Ölçekleri Arasındaki Farkın Değerlendirilmesi	83
7.2. Stresle Başa Çıkma Yolları ile Bazı Verilerin ve Ölçeklerin Farklarının Değerlendirilmesi	85
7.3. Kısa Semptom Envanter Puan Ortalamaları ile Bazı Verilerin ve Ölçeklerin Farklarının Değerlendirilmesi	87

7.4. Ebeveyn Bağlanma Stilleri ile Bazı Verilen ve Ölçeklerin Farklarının Değerlendirilmesi	88
8. SONUÇ VE ÖNERİLER	91
Kaynakça	93
Ekler	103
Ek-1. Demografik bilgi Formu	104
Ek-2. Stresle Başa Çıkma Ölçeği (SBÇÖ)	105
Ek-3. Ebeveyn ve Akarana Bağlanma Ölçeği (EABÖ)	109
Ek-4. Kısa Semptom Envanteri (KSE)	110
8. Özgeçmiş	111

TABLULAR LİSTESİ

Syf. No.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Cinsel İstismar Mağduru Ergenlerin Sosyodemografik Bilgi Dağılımı Tablosu.....	41
Tablo 2. Araştırmaya Katılan Cinsel İstismar Mağduru Ergenlerde Maruz Kalınan İstismar İle İlişkili Demografik Bilgilerin Dağılımı.....	44
Tablo 3. Ebeveyn Bağlanma Stilleri İle Stresle Başa Çıkma Arasındaki Ortalama Dağılımı.	51
Tablo 4. Ebeveyn Bağlanma Stilleri İle Stresle Başa Çıkma Yolları Arasındaki Fark İçin Yapılan Mann Whitney U Testi Sonucu	52
Tablo 5. Ebeveyn Bağlanma Stili İle Ebeveyn Birlikteliği Arasındaki Fark İçin Yapılan Mann-Whitney Test Sonucu.....	53
Tablo 6. Cinsel İstismar Mağduru Ergenlerde Stresle Başa Çıkma Yolları İle Ebeveyn Birlikteliği Arasındaki Farkın İncelenmesi İçin Yapılan Mann-Whitney U Testi.....	54
Tablo 7. Cinsel İstismar Mağduru Ergenlerde Stresle Başa Çıkma Yolları İle Cinsel İstismar Türü Arasındaki Fark İçin Yapılan Kruskal-Wallis Test Sonucu	56
Tablo 8. Cinsel İstismar Mağduru Ergenlerde Stresle Başa Çıkma Yolları İle Cinsel İstismar Tekrarı Sayısı Arasındaki Fark İçin Yapılan Kruskal-Wallis Test Sonuçları.....	58
Tablo 9. Cinsel İstismar Mağduru Ergenlerde Stresle Başa Çıkma Yolları İle İstismara Maruz Kaldıktan Sonra Geçen Süre Arasındaki Fark İçin Yapılan Kruskal-Wallis Test Sonucu	60
Tablo 10. Cinsel İstismar Mağduru Ergenlerde Stresle Başa Çıkma Yolları İle İstismar Eden Kişiye Yakınlık Dereceleri Arasındaki Fark İçin Yapılan Kruskal-Wallis Test Sonucu.....	63
Tablo 11. Kısa Semptom Envanteri İle Ebeveyn Bağlanma Stilleri Arasındaki Farkın İncelenmesi İçin Yapılan Mann-Whitney Test Sonucu	65
Tablo 12. Kısa Semptom Envanteri Puan Ortalamaları İle Cinsel İstismar Türü Arasındaki Fark İçin Yapılan Kruskal-Wallis Test Sonucu	68
Tablo 13. Kısa Semptom Envanteri Puan Ortalamaları İle Cinsel İstismarı Uygulayana Yakınlık Derecesi Arasındaki Fark İçin Yapılan Kruskal-Wallis Test Sonucu.....	71

Tablo 14. Kısa Semptom Envanteri Puan Ortalamaları İle Cinsel İstismar Tekrar Sayısı Arasındaki Fark İçin Yapılan Kruskal-Wallis Test Sonucu.....	72
Tablo 15. Kısa Semptom Envanteri Puan Ortalamaları İle Cinsel İstismar Eden Kişi Sayısı Arasındaki Fark İçin Yapılan Mann-Whitney U Test Sonucu.....	74
Tablo 16. Cinsel İstismar Mağduru Ergenlerin Cinsiyeti İle Ebeveyn Bağlanma Stilleri Dağılımı.....	74
Tablo 17. Cinsel İstismar Mağduru Ergenlerin Cinsiyeti İle Stresle Başa Çıkma Yolları Arasındaki Fark İçin Yapılan Mann-Whitney Test Sonucu.....	75
Tablo 18. Cinsel İstismar Mağduru Ergenlerde Cinsiyet İle Kısa Semptom Envanteri Arasındaki Fark İçin Yapılan Mann-Whitney Test Sonucu.....	76
Tablo 19. Cinsel İstismar Mağduru Ergenlerde Yaş Aralıkları İle Stresle Başa Çıkma Yolları Arasındaki Fark İçin Yapılan Kruskal-Wallis Test Sonucu.....	77
Tablo 20. Cinsel İstismar Mağduru Ergenlerde Yaş Aralıkları İle Kısa Semptom Envanteri Puanları Arasındaki Fark İçin Yapılan Kruskal-Wallis Test Sonucu.....	79
Tablo 21. Cinsel İstismar Mağduru Ergenlerde İstismar Eden Kişi Sayısı İle Stresle Başa Çıkma Ölçeği Arasındaki Fark İçin Yapılan Mann-Whitney U Test Sonucu.....	80
Tablo 22. Cinsel İstismar Mağduru Egenlerde Cinsel İstismar Türü İle Kendisine Zarar Verme Davranışı Dağılımı	81
Tablo 23. Cinsel İstismar Mağduru Egenlerde Cinsel İstismar Türü İle Kendisine Zarar Verme Davranışı Arasındaki İlişki İçin Yapılan Sperman's Korelasyon Analizi Sonucu.....	82

KISALTMALAR VE SİMGELER LİSTESİ

- SBCÖ** : Stresle Başa Çıkma Ölçeği
KSE : Kısa Semptom Envanteri
EABÖ : Ebeveyn ve Akarana Bağlanma Ölçeği

N: Toplam katılımcı sayısı

n: Grup içi katılımcı sayısı

x: Ortalama puan

p: Anlamlılık düzeyi

U: Mann-Whitney testi anlamlılık düzeyi

X²: Kruskal Wallis testi anlamlılık düzeyi

GENEL BİLGİLER

Ad ve Soyadı : Abdurrahman ALUÇ
Anabilim Dalı : Psikoloji
Programı : Uygulamalı Psikoloji
Tez Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Aslı Burçak TAŞÖREN
Tez Türü ve Tarihi : Yüksek Lisans – Eylül 2014

CİNSEL İSTİSMAR MAĞDURU ÇOCUKLARDA EBEVEYN BAĞLANMA STİLLERİ VE STRESLE BAŞA ÇIKMA YOLLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

ÖZET

Yapılan bu araştırmada, cinsel istismar mağduru ergenlerin ebeveyn bağlanma stilleri ile stresle başa çıkma yolları arasındaki farklılıklar incelenmiştir. Ebeveyn bağları iki kategoride güvenli ve güvensiz bağlanma stili olarak değerlendirilmiş ve stresle başa çıkma yolları ise problem odaklı, din odaklı, kendini suçlama /çaresizlik, kaçınmacı, sosyal destek arama olmak üzere beş faktörlü olarak değerlendirilmiştir. 13-18 yaş aralığındaki ergenlerin ebeveynleri ile olan güvenli veya güvensiz bağlanmanın stresle başa çıkma yolları üzerindeki etkisine bakılmış ve ayrıca ergenlerin bağlanma türleri ile psikolojik semptomları arasındaki ilişki de incelenmiştir.

Araştırmaya İstanbul ilinde yaşayan ve yaşları 13 ile 18 arasında değişen toplam 66 cinsel istismar mağduru ergenlik dönemindeki çocuklar dâhil edilmiştir. Araştırmaya katılan 25 ergen 13-14 yaş aralığında, 35 ergen 15-16 yaş aralığında ve 6 ergen ise 17-18 yaş aralığındadır. Araştırmaya katılanların 52'si kız çocuğu ve 14'ü de erkek çocuktur.

Araştırma içerisindeki örneklemin ebeveyn bağlanma türlerini ölçmek amacı ile Ebeveyne ve Akarana Bağlanma Ölçeği, stres yaratan olaylar ile başa çıkma türlerini ölçmek amacı ile Stresle Başa Çıkma Yolları Ölçeği, psikolojik semptomları değerlendirmek amacı ile Kısa Semptom Envanteri uygulanmıştır.

Verilerin analizinde SPSS 21.0 programı kullanılmıştır. Yapılan Mann-Whitney U testi analizine göre ebeveyn bağlanma stilleri ile stres ile başa çıkma yollarından olan problem odaklı ve sosyal destek arama başa çıkma yolları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Güvenli bağlanmaya sahip ergenlerin bu tür başa çıkma yolları puan ortalamalarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Ebeveyn bağlanma stili ile psikolojik semptomlar arasındaki fark için yapılan Mann Whitney-U testi sonucuna göre cinsel istismar mağduru ergenlerin depresyon ve hostilite puanları ile bağlanma türü arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Güvensiz bağlanma stiline sahip katılımcıların depresyon ve hostilite puanlarının güvenli bağlanmaya sahip katılımcılara oranla daha yüksek olduğu görülmüştür.

Demografi bilgi formu aracılığı ile elde edilen bilgiler ile stresle başa çıkma Yolları Ölçeği, Ebeveyn ve Akrana Bağlanma Ölçeği, Kısa Semptom Envanteri puan ortalamaları non parametrik testler kullanılarak karşılaştırıldığında cinsel istismar tekrarı, cinsel istismar eden kişiye yakınlık derecesi gibi bazı demografik özellikler arasında anlamlı farklılıklar olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Cinsel istismar, ergenlik dönemi, stresle başa çıkma, psikolojik semptom, bağlanma.

GENERAL KNOWLEDGE

Name and Surname : Abdurrahman ALUÇ
Study Field : Psychology
Program : Applied Psychology
Supervisor : Asst. Prof. Dr. Aslı Burçak TAŞÖREN
Degree Awarded and Date : Master – September 2014

RELATIONSHIP BETWEEN ATTACHMENT STYLES AND STRESS-COPING STYLES IN SEXUALLY ABUSED ADOLESCENTS

ABSTRACT

The purpose of the present study is to investigate the relationship between attachment styles and stress-coping styles and psychological symptoms in sexually abused adolescents. Attachment styles are divided into two groups; secure and insecure attachment styles and stress-coping styles divided into five factors; Problem Focused Coping, Religious Oriented, Social Support Seeking, Self-Blame/ Helplessness, Avoidance.

Participants are 66 adolescents between ages 13-18 (52 girls and 14 boys) living in the Istanbul were participated in this research.

Parent and Peer Attachment Scale was used to measure the participants' attachment styles, Stress Coping Styles Scale was used to measure the participants' stress coping styles and Short Symptom Inventory was used to measure participants' psychological symptoms.

According to Mann-Whitney-U significance differences were found between attachment styles and problem focused and social support seeking. Securely attached adolescents receiving higher scores from problem focused and social support seeking subtest of the stress coping. Mann-Whitney-U test was used to evaluate adolescents' attachment styles and adolescents' psychological symptoms. Results show distinctive differences between attachment styles and hostility symptoms and depression symptoms. Insecurely attached adolescents had higher depression and hostility scores.

Demographic forms were given to the participants, Stress-Coping Styles, Parent and Peer Attachment Styles and Short Symptoms Inventory were evaluated and analyzed with non-parametric statistics tests. According to the results, significant differences were found between some of socio-demographic data such as repeated sexual abuse, relationship with the abuser and other psychological scales.

Key Words: Adolescence, sexual abuse, stress-coping, attachment, psychological symptoms.

1.GİRİŞ

Psikoloji ve sosyoloji alanındaki araştırmacılar uzun süredir erken çocukluk döneminin insan gelişimi ve davranışları açısından önemini vurgulamıştır. Zaman içerisinde insan gelişimini açıklayan birçok teoriler geliştirilmiş, özellikle çevresel faktörlere, kişinin kendi iç dünyasının gelişimine etkisine veya bilişsel süreçlere dair fikirler kendi akımını oluşturmuştur. John Bowbly, çevresel ve sosyal faktörlerin gelişim üzerindeki muhtemel etkilerine birlikte değerlendirmiştir. çocukların erken gelişim döneminde yaşadıkları travma, istismar, kötü muamele gibi durumların zihin sağlığını etkilediğini vurgulamaktadır (Howe, 2005).

Ebeveyn-çocuk ilişkilerinin önemi son yıllarda yapılan çalışmalar ile birlikte artmaktadır. Özellikle çocukların ihmal ve istismar edilmesinde ebeveynlere ait psikopatoloji hakkında ortaya çıkan çalışmalar ebeveyn ve çocuk ilişkisinin önemini vurgulamaktadır. İçinde bulunduğumuz yüzyılda ayrıca bilinçlendirme ve önleme çalışmaları olduğu için ve bu bilinçlendirmelere bağlı olarak vakaların ortaya çıkışının yaygınlaştığı görülmektedir (Wolfe, 1999).

Çocuğun ebeveynine yönelik duygusal bağlanması 6 ve 12 ay arasında başlamaktadır. Bu bağ çocuğun kendisini güvende hissetmesini, tutarlı bir şekilde çevresini algılamasını ve öğrenmesini sağlamaktadır. Bowbly'e göre insan bağlarının temeli erken çocukluk döneminde kurulan ilişkilerde yatmaktadır. Bu ilişkilerde karşılaşılabilecek travma çocuğun gelişimini kalıcı olarak etkileyecektir. Bağlanma kişinin güven hissini ebeveyn veya birincil bakıcı ile kurduğu ilişkiye dayanan duygusal bir beslenme olarak açıklanır. Bu durumda çocuğun ebeveyn ve birincil bakıcı ile kurduğu ilişki bağlanmayken, ebeveyn ve birincil bakıcı için bu durum bağlanma olarak kabul edilmez. Çünkü çocuk ebeveyn veya bakıcı için şuur duygusu yaratacak güvenli bir alan değildir (Bee, 1995).

İstismara maruz kalan çocukların ebeveynlerine yönelik bağlarının maruz kalınan travmatik durum ile sarsıldığı bilinmektedir. İstismar veya ihmalin kronik bir şekilde olması veya tek düz olması ile doğal olarak gelişen ebeveyn-çocuk bağına müdahale edildiği ve çocukların konfor algılarının bozulduğu, psikolojik ve duygusal süreçlerinin engellenmiş olduğu görülmektedir. Erken çocukluk döneminde istismara maruz kalmanın sadece başlı başına bir güvensiz bağlanma nedeni olabileceğini ve bu çocukların konuşma, dil yetisi ve sosyal ilişkilerinde gelişim dönemleri içerisinde yaşıtlarına göre geriden takip ettikleri görülmektedir (Wolfe, 1999).

Çocuk istismarı ile ilgili açıklamaların çoğunluğunda çocuğun maruz kaldığı istismara bağlı olarak stres kavramına değinilmektedir. Çünkü çocukların maruz kaldıkları istismara bağlı olarak travmaya bağlı stres bozukluğu ve daha sonrasında ise bu stres yaratan olay ile uyumsuz baş etme yolları geliştirdikleri görülmektedir. Çocuklara uygun imkânlar ve şartlar sağlandığında negatif ve pozitif durumlara yönelik uyum sağlama süreçlerinde oldukça başarı oldukları görülmektedir. Fakat istismara maruz kalan çocuklara uygun koruma ve ortam sağlanmadığında, istismara bağlı olarak negatif davranışlar veya adli suçlara bulaşma gibi eylemler sergileyebilmektedirler. Ayrıca stresli durumlar eklendikçe daha yoğun tepkiler ve negatif sonuçlar ortaya çıkabilmektedir. Çocuk istismarı, diğer stres faktörleri içerisinde en kötüsü ve şiddetlisidir. Çünkü çocuğun günlük yaşantısını doğrudan etkileyen hatta belirli bir süre beklenmedik bir şekilde devam eden, çoğunlukla çocuğun güvendiği veya duygusal olarak sığındığı kişiler tarafından gerçekleşen bir stres faktörüdür (Wolfe, 1999).

Lazarus ve Folkman (1984)'a göre başa çıkma, stresörlerden kaynaklanan duygusal gerilimi düşürme veya bu duygusal gerilime direnme amacı ile sergilenen bilişsel, duygusal ve davranışsal tepkileri kapsamaktadır. Lazarus (1976) başa çıkma eyleminin sadece bir savunma olmadığını ve bunun bir süreç olduğunu söylemektedir. Bu süreç içerisinde strese maruz kalan kişilerin iki şekilde baş ettikleri görülmektedir. Bunlar; çözüm odaklı veya duygusal tepkiler olarak iki alt guruba ayrılmaktadır. Çözümü odaklı baş etmede kişilerin daha çok yaşadıkları sorunları bilişsel düzeyde değerlendirmeleri ile akılcı aşamalar düşünmeleri ve sonrasında mantıklı veya mantık dışı davranışlara yönelmeleridir. Duygusal odaklı baş etme yollarında kişilerin daha çok maruz kaldıkları stres verici etkenlere karşı duygusal tepkileri veya duygusal çatışmaları yer almaktadır.

Hillson ve Kuiper (1994) stres ve başa çıkma yolları hakkında etkili stres yönetimi olabilmesi için bir takım karakteristik özellikler tanımlamışlardır. Bireysel kaynak olarak yüksek ego gücü ve kendine güven duygusu, uyum hissi, ustalık inancı, bilişsel esneklik ve dayanıklılık, iyi analitik yeti, bilgi birikimi ve bireysel beceriler olarak tanımlamaktadırlar. Bu yetilere ve becerilere sahip bireylerin daha olumlu duygusal ve problem odaklı sorun çözme yetilerini kullandıkları görülmektedir. Aynı zamanda sosyal çevrede kişiyi destekleyebilecek bireyler olması özellikle istismara maruz kalan çocukların çevrelerinden aldıkları sosyal destek onların şüpheli, tehlikede hissetme, sosyal yabancılaşma, başkalarına yönelik olumsuz atıflar ve anti sosyal fikirlere yönelmelerini engelleyebilmektedir (Righthand, 2003).

Ergenlik dönemindeki çocukların içinde buldukları dönemin kendisinin bir stres faktörü olduğu bilinmektedir (Eryılmaz, 2009). Psikanalitik ekole göre ergenlik dönemi, psiko-seksüel gelişim dönemindeki örtük evreden sonraki döneme denk gelmektedir ve bu örtük dönemde durağan olan cinsel ve saldırgan dürtüler daha baskın olarak ergenlik döneminde yeniden karşımıza çıkmaktadır. Bu dönem fizyolojik değişimlerin hızlı olduğu bir dönem olduğu gibi duygusal yoğunluğunda fazla olduğu bir dönemdir. Sosyal gelişim kuramına göre bakıldığında ise kimlik uyumu / rol karışıklığı dönemine denk düşmektedir. Dolayısı ile ergenlerin yoğun bir kimlik karmaşası ve iç çatışmaların yaşandığı bir dönem olarak kabul edilmektedir (Onur, 1987). Ergenlerin içinde bulunduğu dönemin stres faktörlerinin yanı sıra ergenlerin maruz kaldıkları cinsel istismar ile örselenme düzeyleri artmaktadır. Çocuğun bu süreç içerisinde ebeveyni ile olan duygusal bağının ne şekilde olduğu veya maruz kalınan travma sonrasında ne şekilde değiştiği çocuğun stres ile başa çıkmasında önemli olacaktır.

1.1. Araştırmanın Amacı

Araştırmamız süresince 13-18 yaş aralığında bulunan ergenlik döneminde cinsel istismara maruz kalan çocuklarla çalışılmıştır. Erken ergenlik döneminde veya yakın zamanda cinsel istismara maruz kalan çocukların kendilerine ve ailelerine ait bilgiler içeren demografik form verildikten sonra araştırma sorusu ile ilgili olarak Stresle Başa Çıkma Ölçeği, Kısa Semptom Ölçeği ve Ebeveyn-Akran Bağları Envanteri verilmiştir.

Araştırma içerisinde cinsel istismara maruz kalan çocukların bağlanma stilleri ile psikolojik semptomlar arasında nasıl bir ilişki olduğu da incelenmiştir. Psikolojik belirtilerin çocuğun kurduğu güvenli veya güvensiz bağa göre ne sıklıkta değiştiğine bakılmış ve bunun baş etme üzerindeki etkisine de değinilmiştir. Araştırmaya katılan örneklemde elde edilen demografik bilgilerin cinsel istismar, bağlanma, başa çıkma yolları ve psikolojik semptomlar üzerindeki etkileri de incelenmiştir.

Araştırmaya dâhil edilen 66 kişilik örnekleme dağılan ölçekler ve bilgi formu aracılığı ile elde edilen bilgiler istatistiksel olarak değerlendirilirken şu sorulara yanıt aranmaktadır;

1. Cinsel istismar mağduru ergenlerde ebeveyn bağlanma stilleri ile stresle başa çıkma yolları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

- 1.1. Ebeveyn bağlanma stili ile ebeveyn birlikteliği arasında anlamlı bir fark var mıdır?
2. Cinsel istismar mağduru ergenlerde stresle başa çıkma yolları ile ebeveyn birlikteliği arasında anlamlı bir fark var mıdır?
 - 2.1. Cinsel istismar mağduru ergenlerde stresle başa çıkma yolları ile cinsel istismar türü arasında anlamlı bir fark var mıdır?
 - 2.2. Cinsel istismar mağduru ergenlerde stresle başa çıkma yolları ile cinsel istismara maruz kalma sayısı arasında anlamlı bir fark var mıdır?
 - 2.3. Cinsel istismar mağduru ergenlerde stresle başa çıkma yolları ile istismara maruz kaldıktan sonra geçen süre arasında anlamlı bir fark var mıdır?
 - 2.4. Cinsel istismar mağduru ergenlerde stresle başa çıkma yolları ile istismar eden kişiye yakınlık dereceleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
3. Kısa semptom envanteri puan ile ebeveyn bağlanma stilleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
 - 3.1. Kısa semptom envanteri puan ortalamaları ile cinsel istismar türü arasında anlamlı bir fark var mıdır?
 - 3.2. Kısa semptom envanteri puan ortalamaları ile cinsel istismarı uygulayana yakınlık derecesi arasında anlamlı bir fark var mıdır?
 - 3.3. Kısa semptom envanteri puan ortalamaları ile cinsel istismar tekrar sayısı arasında anlamlı bir fark var mıdır?
 - 3.4. Kısa semptom envanteri puan ortalamaları ile cinsel istismar eden kişi sayısı arasında anlamlı bir fark var mıdır?
4. Cinsel istismar mağduru ergenlerin cinsiyeti ile ebeveyn bağlanma stilleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
 - 4.1. Cinsel istismar mağduru ergenlerin cinsiyeti ile stresle başa çıkma yolları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

- 4.2. Cinsel istismar mağduru ergenlerde cinsiyet ile cinsel istismar türü arasında anlamlı bir fark var mıdır?
- 4.3. Cinsel istismar mağduru ergenlerde cinsiyet ile kısa semptom envanteri puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
5. Cinsel istismar mağduru ergenlerde yaş aralıkları ile ebeveyn bağlanma stilleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
- 5.1. Cinsel istismar mağduru ergenlerde yaş aralıkları ile stresle başa çıkma yolları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
- 5.2. Cinsel istismar mağduru ergenlerde yaş aralıkları ile kısa semptom envanteri puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
6. Cinsel istismar mağduru eğerlerde cinsel istismar şekli ile kendisine zarar verme davranışı arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

1.2. Araştırmanın Önemi

Araştırmamız içerisinde istismar mağduru çocukların ebeveynlerine yönelik duygusal bağlarının nasıl olduğu ve bu duygusal bağlar ile stresle başa çıkma yolları arasında ki fark birlikte incelemiştir. Literatüre bakıldığında stres ile başa çıkma yolları ve ebeveyn bağlanma türleri arasındaki ilişkiyi inceleyen nadir çalışma olduğu için araştırmamızın gelecekte yapılacak çalışmalara kaynak olabileceği düşünülmüştür.

1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma içerisindeki en belirgin sınırlılık örneklem sayısının 66 ile kısıtlı kalmış olmasıdır. Örneklem sayısının düşük olmasının nedeni araştırma konusunun cinsel istismar mağduru çocuklar ve belirli yaş aralığındaki (13-18) çocuklar ile çalışılmasından ve birçok kurumdan aynı anda izin alarak çocuklara ulaşabilmenin mümkün olmamasından kaynaklanmaktadır.

Araştırmaya katılan erkek ve kız örneklemin sayısının bir birine denk olmaması ayrı bir sınırlılığı doğurmaktadır. Ayrıca cinsel istismar türleri ile kısıtlı kalmaktadır.

1.4. Terimler

Cinsel İstismar: Çocuğun bir erişkin ya da yaşça kendinden büyük bir kişi tarafından cinsel doyum elde etmek amacıyla kullanılması. Anal ya da vajinal ilişki, oral-genital ilişki, cinsel organların ellenmesi, çocuğun pornografide ya da fuhuşta kullanılması, çocuğa pornografi izletilmesi, teşhircilik vb. gibi eylemler olarak tanımlanmaktadır (Beyazova ve Şahin, 2011).

Bağlanma: Bebeğin doğumundan itibaren birincil bakıcısı ile kurduğu duygusal bir bağa dayanan ilişkidir (Bowlby, 1977).

Stres: Duygusal, bilişsel, toplumsal işleyişi bozma eğilimi gösteren ve insanı bu dengeyi korumaya yeniden kurmaya yönelik yeni davranışlara zorlayan gerçek ya da algılanan uyarıcılara verdiği fiziksel-ruhsal-bilişsel tepkiler. Organizmanın dengesini bozan herhangi bir uyaran ya da durum (Budak, 2001).

Psikolojik Semptom: Psikolojide kişinin bilişsel, duygusal aktivitelerinde normal işleyişten sapan ve fiziksel veya ruhsal bir rahatsızlığın göstergesi olarak değerlendirilen durumlar (Budak, 2001).

2. İLGİLİ LİTERATÜR

Bu bölümde araştırmamız süresince kullanılan teoriler, kavramlar ve yazınlar hakkında genel bilgi verilmektedir. Araştırma süresince yararlanılan ve çalışma konumuzla ilgili benzer veya farklılaşan çalışmalara da yer verilmiştir.

2.1 Bağlanma Kuramı

İnsan gelişimi gereği yakın ilişkiler kurmaya ve kurulan bu ilişkinin bağlarının niteliğine göre davranışlar sergilemeye meyillidir. Kurulan ilişkiler içerisindeki bazı gereksinimlerimizi sosyal çevremizden gidermemiz mümkünken, en köklü gereksinim olan ‘ güvenlik ‘ hissini sadece belirli kişilerden gidermek mümkün görünmektedir (Hazan,1994).

Yeni doğmuş bir çocuğun tüm dünya algısı ve çevresi henüz annesidir. Anne tarafından bezlere sarılması onun bir süre daha anne kokusu ve sıcaklığı ile teması anne ile hala bütünmüş hissini sürdürmektedir. Doğumdan sonra geçen bir süre ona hala anne karnında olduğu hissini verecektir. Çocuk ilk zamanlarda annesinin bir parçası halindeyken doğumdan bir süre sonra fiziksel ayrılık ve farklılaşma başlar. Fakat bu süreç çocuk açısından da anne tarafından da yeni bir bağın oluşması ile devam etmektedir (Zullinger, 2000).

Bağlanma kuramı hakkında yapılan ilk araştırmalar 20. Yüzyılın başlarında John Bowlby ve Mary Ainsworth tarafından ortaya çıkmaktadır. John Bowlby’nin 1940’lı yıllarda ve sonrasında birinci dünya savaşının ardından yetiştirme yurtlarında kalan ve birçok farklı durumda olan sağlıklı çocuklarla yaptığı çalışmalar ile ebeveynlerinden yoksun kalan ve değişik yaş aralıklarında ebeveyn kaybı yaşayan çocukların anne veya birincil bakıcılarına yönelik duygusal bir bağın yoksunluğundan kaynaklanan sorunlar olabileceğini gözlemlemiştir. Bowlby, kişilik gelişiminde çevre ile birey arasındaki etkileşiminin önemli olduğunu vurgulamaktadır. Bebeğin doğumunda ilk çevresel etken olarak annesinin veya birincil bakıcısının, onun çevre ile kurduğu ilk iletişim olmakla birlikte bu iletişim duygusal bir bağı temsilci olarak görmektedir (Bowlby, 1977).

Bowlby’nin çalışmalarının çoğunda nesne ilişkileri kuramından etkilendiği bilinmektedir. Psikanalitik ekolden gelen Bowlby, dürtü kuramının ve nesne ilişkileri kuramının, bebek ve bakıcısı arasındaki bağa bakış açısının eksik kaldığını ve bağlanma teorisinin her iki kuram içerisinde olmadığını söylemektedir (Ecke, Chope ve Ammelkamp,

2006). Bağlanma kavramının tanımlarken Bowlby onun kişinin çevresine tutunma çabası ve duygusal tepkilerini anlayabilecek bir dış nesne olarak bakıcısı ile olan ilişkisi olduğunu söylemektedir. Bu duygusal bağlanmanın temelinde yine fiziksel bir başlangıç vardır. Bağlanma, bebek ile birincil bakıcısı arasında biyolojik temeli olan ve etkili bir şekilde devam eden bir duygusal ilişkidir. Özellikle bebeğin yaşamındaki ilk üç yıl içerisinde birincil bakıcısı ile kurulacağı bağın önemli olduğu görölmektedir (Ayaz ve ark., 2012). Fakat bağlanma, sadece çocukluk dönemindeki fiziksel veya duygusal ihtiyaçların giderilmesi ile sınırlı bir süre değildir. Çünkü kurulan bu ilişki ilerleyen yaşlarda bireyin problem çözme, benlik saygısı, akran ve öğretmen ilişkilerinde önemli boyutta etkileri devam edecektir (Aydın, 2004).

Bağlanma kuramının oluşum aşaması açıklanırken temellendirilen nokta, insanın doğum sonrası tek başına gelişiminin olanaksız olması ve gönüllü olarak başka bir insan tarafından bakıma ve korunmaya ihtiyacı olması olarak gösterilmektedir. Bu süreç içerisinde bebek bakıcısına yönelik duygusal ifadeler kullanarak iletişim kurmaya çalışmaktadır. Bu ilişki bir birini tamamlayan davranışlarla devam etmektedir. Birincil bakıcıya bebeğin gülümsemesi bakıcı tarafından ödül olarak algılanırken, bebeğin ihtiyacı olduğunda bakıcıya ulaşabilmesi de bebek tarafından güven hissi olarak ve konfor olarak algılanmaktadır (Hazan ve Shaver, 1994).

Bağlanma kuramı üzerine çalışan Ainsworth, ebeveyn ve çocuk arasındaki duygusal ilişkinin bağlanma olarak adlandırabilmesi için beş özellikten bahsetmektedir. Bunlar; bakıcı olan kişi ile çocuk arasındaki bağın bir sürekliliği olması, bu duygusal bağın bir başka kişiye aktarılamaması ve özellikle bir kişiye yönelik olması, bu ilişkiye yüklenen duygusallığın önemli oluşu, kişinin duygusal bağ kurduğu bireyle ilişkisini sürdürme arzusu ve bu kişiden uzaklaştığında veya ayrılması gerektiğinde stres yaşamasıdır. Bütün bu kriterlerle birlikte güven ve rahatlık hissinin de önemli olduğu vurgulanmaktadır.

Ainsworth'un 1970'li yıllarda bağlanma kuramına en büyük katkısı Ugandalı bebekler ile yaptığı çalışmalardır. Yabancı Durum (Strange Stituation) olarak isimlendirilen deneyi bağlanma dönemindeki bebeklere uyarlayarak bebeklerin bağlanma türleri hakkındaki yorumları bağlanma stillerinin daha net bir şekilde görünmelerine yardımcı olmuştur. Bu araştırma türü bebeğin yabancı kişilere, annesinden ayrılığına, tek başına kalma süresine göre verdiği tepkiler ile birincil bakıcısı yanındayken verdiği tepkilerin karşılaştırılmasından oluşan bir süreçtir. Birincil bakıcısı bebeğin yanındayken bebeğin yabancı ortamda nasıl davrandığı, nelere dikkat ettiği ile birincil bakıcısı yanından ayrıldıktan sonra veya yabancı bir kişi ortama

dâhil edildikten sonra bebeklerin tepkileri yeniden gözlemlenmiştir. Bu test sonucunda geliştirilen üç tür bağlanmadan birisi olan güvenli bağlanma stilini sahip bebeklerin annelerinden ayrıldıklarında bir süre çevrelerine olan ilgilerinin düştüğü ve bir süre sonrasında da ayrılık nedeni ile stres yaşadıkları anlaşılmıştır. Güvenli bağlanmaya sahip bebeklerin anneleri geri döndüklerinde, anneleri ile temas kurduktan sonra çevreye ilgileri yeniden başlamıştır. Diğer bir tür olan ‘Dirençli/Kararsız’ bağlanma türüne sahip bebeklerin annelerinden ayrıldıktan sonra daha yoğun stres yaşadıkları, anneleri geri döndükten sonra annelerinin kendilerini rahat ettirmeye çalışmalarına tepki gösterişlerdir. Üçüncü tür olan ‘kaçınarak’ bağlanma türünde ise bebekler annelerinden ayrıldıktan sonra çok az stres belirtisi ve annelerinin ayrılığına çok az tepki gösterdikleri gözlemlenmiştir (Akt. Çamurlu Keser, 2006).

Harry F. Harlow’un (1973) maymunlarla yaptığı deneyde bebek maymunları doğumdan sonra annelerinden ayırarak yapay anne figürleri ile büyütülmüştür. Harlow, önce iki tane yapay anne maymun yapmıştır. Bunlardan birisi telden yapılmış ve süt veren bir anne, diğeri ise yumuşak kumaştan yapılmış ve anne yerine kullandığı bir oyuncaktır. Maymunların hangi anne ile yatacağına ve bağ kuracağı gözlemlendiğinde, yumuşak kumaştan yapılmış anne ile bağ kurdukları ve onu tercih ettikleri görülmüştür. Bu deney sonucunda yavru maymunların bağ kurmada sadece beslenme dürtülerinin tatmininin yetmediği, aynı zamanda kaygı ve korunma ihtiyaçlarını gidermede yumuşak kumaştan yapılan maymunları seçtikleri görülmüştür. Harlow, deneyin sonucunu yorumlarken anne-bebek ilişkisinde duygusal bağ kurmada sadece beslenmenin yeterli olmadığını aynı zamanda bebeğin korktuğunda, kaygılandığında, sığınabileceği bir yere ihtiyaç duyduğunu ve bunu da birincil bakıcısı aracılığı ile yapabildiğinden bahsetmektedir (Akdağ, 2001).

Sosyal öğrenme teorisine göre bağlanma öğrenme ile gerçekleşen ve kazanılmış bir davranıştır. Bu davranışı pekiştiren süreçler vardır. Annenin bebeği beslemesi, temizlemesi ve ona sevgisini sunması ile annenin huzur bulması süreçleri ile pekişmektedir. Annenin bu davranışları ile bebek bir süre sonra annenin varlığı ile huzur bulacağını ve kendisini güvende hissedeceğini düşünür. Bu şekilde bağlanma gerçekleşmiş olur. Bu süreç içerisinde özellikle yaşamın ilk dönemleri ileriki dönemdeki ilişkilerin belirleyicisi olacaktır (Aydın,2004).

2.2. Bağlanma Stilleri

Bağlanma kuramına göre duygusal bağların kurulumunda ebeveyn veya birincil bakıcının tutum ve davranışları önemlidir. Ebeveyn veya ebeveyn yerine geçen birincil bakıcı olan kişinin çocuğun ihtiyaçlarına, ağlama tepkilerine, acıkma ve bu acıkmaya verilen yanıt

süresi, çocuğun huzursuz olduğu anlarda ten teması gibi bakıcıya ait sorumluluklar, nasıl ve ne kadar kısa sürede ne kadar tutarlı olarak bu ihtiyaç durumlarında tepki verildiğine göre bağlanma türleri değişmektedir (Cyr ve ark., 2012).

Güvenli Bağlanma: Tutarlı ve sağlıklı bir ebeveyn ve çocuk ilişkisinde görülen bu tür bağlanma gelişim dönemi için oldukça önemlidir. Çocuğun kendisini güvende hissettiği, ihtiyacı olduğunda ebeveyninin veya birincil bakıcısına ulaşabileceği duygusunu hissettiği, çocuğun o an içerisinde ihtiyacı olduğu durumlara karşı duyarlı, yardımcı olabilen bir ebeveyn ilişkisine denmektedir. Çocuk bu tür bağlanmada dünya ile ilişkinin bu güven içerisinde kurabilmektedir. Böyle bir bağın kurulmasında çocuğun birincil bakıcısının çocuğun ihtiyaçlarına yönelik duyarlılığı, ulaşılabilirliği ve sevecen tutumları önemli bir katkısı vardır (Bowlby, 1988).

Kaygılı- dirençli Bağlanma: Bu bağlanma türünde çocukların ihtiyaç duyduklarında birincil bakıcılarına ulaşıp ulaşmayacaklarına dair tereddütleri vardır. Çocuğun ilgiye ve sevgiye ihtiyacı olduğunda ebeveynine ulaşması konusundaki bu muğlâklık nedeni ile çocuk sürekli olarak ayrılık kaygısı yaşayabilmekte, sürekli bakıcısı ile birlikte olmak isteyebilir ve çevresini keşiflerinde kaygılı davranışlar sergileyebilir. Bu tür bağlanma daha çok bazı durumlarda çocuğun ihtiyacına yönelik davranan bazı durumlar da ise davranmayan, çocuk ile ayrılık yaşayan, çocuğun ihtiyaçlarını gecikmeli cevap veren ve özellikle çocuğundan istemediği davranışı yapmaması için kendisini terk etmek ile tehdit eden ebeveynler tarafından kurulmaktadır (Bowlby, 1988).

Kaygılı- Kaçınarak Bağlanma: Bowlby'nin kuramı içerisinde son bağlanma türü olan bu tür bağlanma da çocuğun ihtiyacı olduğu durumda ebeveyn veya birincil bakıcısına ulaşabileceğine dair güveni olmayan bir duygusal bağdır. Birincil bakıcının çocuğun ihtiyacı olduğunda ona yardımcı olması gerekirken tam tersi davranması ve tepkili olarak çocuğa yaklaşması durumudur. Çocuğun içinde olduğu bu durum daha çok bir kişinin etrafından hiç sevgi ve destek görmeden yaşamaya çalışma çabasına benzetilmektedir. Çocukların ebeveynlerine ilgi ve korunma ihtiyaçları için sığındıklarında ebeveynlerin bu duruma tepkili olmaları bu tür bir güvensiz bağlanmaya neden olmaktadır. Ebeveyn veya bakıcıların uzun süreli olarak bu gibi tutumları ilerleyen yaşlarda birçok psikopatolojik duruma neden olduğuna dair klinik deliller bulunmaktadır (Bowlby, 1988).

Bowlby (1982), yetişkinler tarafından gösterilen bağlanma davranışının çocuklukta bağlanma davranışının devamı olduğunu ileri sürmektedir. Bağlanma ilişkisinin beşikten mezara kadar önemli olduğunu vurgulanmıştır. Bağlanma teorisine göre, bebek ile bakıcısı arasındaki duygusal bağ bebeğin gelişimi için oldukça önemlidir. Bakıcı ile aralarındaki ilişkinin ve bu bağın güçlü olması, konforlu ve güvenli bir ilişkinin kurulması ile ilgilidir. Konforlu ve güvenli bir ilişki ile bebek bakıcısına güvenli ve tutarlı bir duygusal bağ oluşturabilmektedir. Bebeğin güven hissinin oluşması için her korunmaya ihtiyacı olduğunda bakıcısının yanında olup olmamasına bağlıdır. Dolayısı ile çocuk hem keşif içerisinde hem de yakınlık arayışı davranışları içerisinde gidip gelmektedir. Bireylerin bebeklik dönemindeki bakıcıları ile olan ilişki deneyimlerini içselleştirdikleri ve bu içselleştirmeye göre kendilerinin değersiz veya değerli olduklarını aynı zamanda değer verilebilecek kişilerin kimler olacağını çerçevesini çizdiklerinden söz edilmektedir (Gunnur ve Silver, 2014).

Ainsworth, yaptığı araştırmalar ile Bowlby'nin teorisini genişletmiş ve bağlanmanın insan yaşamı boyunca önemini vurgulamıştır. Her iki teorisyenin yaptıkları çalışmalarda çocukluk döneminde içselleştirilen ebeveyn veya birincil kişiye olan bağlanmanın ergenlik ve yetişkinlik dönemindeki bağlanmanın temelini oluşturduğunu ve ergenlik ile yetişkinlik dönemindeki bağlanmaların da bu çocukluk dönemi bağlanmasının formları olduğunu vurgulamaktadırlar. Yetişkin bağlanmalarının erken dönem bağlanmalarının yeniden sergilenmeleri olduğu görülmektedir. Bireyler ilerleyen yaşlarında, bebeklik döneminde ve çocukluk döneminde belirli türlerdeki bağlanma stilleri üzerinden içselleştirdikleri kendilik ve çevresindekilere yönelik algıları ile yaşamlarını sürdürmektedirler (Sperling ve Berman, 1994). Erken yaşantılar sadece daha sonraki davranışın yönlendiricisi değildir. O kişinin inançları ve beklentilerini şekillendirebilecek bir etkiye sahip olabilir (Waters, 2004). İlerleyen dönemlerde çözümlenmemiş olan bir bağlanma erken dönemde yaşanan bir travmaya bağlı olabilmektedir (Ecke, Chope ve Ammelkamp, 2006).

Bebeklik döneminde bakıcı ile kurulan bağlanma dönemlerindeki iletişim şekilleri yaşam boyu bağlanmanın sürekliliği sağlanmaktadır. Bu sürekliliğin erken dönemde kurulan bağlarla oluşturulan zihinsel temsillerle olduğu görülmektedir. Oluşan zihinsel temsillerden anlatılmak istenen bebeğin veya erken dönemdeki çocuğun bağlanma figürü ile kendisi ve çevresi hakkındaki olumlu veya olumsuz duygusal ve bilişsel izlenimlerdir (Gassidy ve Berlin, 1994). Bu figürlerde ilerleyen dönemlerde ilişkileri, davranışları, duyguları veya belleği yönlendirmektedir. Hazan ve Shaver (1987), Bowlby ve Ainsworth'ün bağlama

kuramlarından yararlanarak yetişkinlik döneminde de bireylerin – güvenli, karasız ve kaçınan- olmak üzere üç tür bağlama çeşidi sergilediklerini ve bu bağlanma türlerinin yetişkinlerin romantik ilişkilerini de etkilediklerini yaptıkları çalışmalarda göstermişlerdi (Çamurlu Keser, 2006).

Güvenli bağlanma türünün olumsuz duyguların kontrolünde etkili olduğu görülmektedir. Bowlby'ın kendi kuramını açıklarken bebeklerin stres yaratıcı ortam ile karşılaştıklarında bakıcılarından uygun ve olumlu davranış arayışları içerisinde olduklarından söz etmektedir. Normal durumlarda bu davranışın bebeklerin stres yaratan ortam içerisinde bakıcıları ile kurdukları temas ve bakıcılarının uygun davranışlarına göre stres ile baş etmeye yönelik duygular geliştirdikleri düşünülmektedir (Diamond ve Hicks, 2005). Hazan ve Shaver (1994)bağlanmanın oluşum sürecini açıklarken bebeğin makul olan her hangi bir kişiye bağlanmasını yönlendirebileceğini bahsetmektedirler. Sağlıklı bebekler, doğumdan sonra ikinci ve dördüncü ayları arasında uygun olan kişilere duygusal olarak yönelmektedirler. Bebek bu seçimi yaparken daha çok kaygılı ve tedirgin olduğu durumlarda paylaştığı sinyallere ilgi ve sevgi ile yaklaşan bireylere tutunmaktadır. Bağlanma davranışları daha çok bebeğin tedirgin olduğu veya ihtiyaç duyduğu zamanlarda görülmektedir. Bu şekilde bakıcı ile iletişim kurabiliyor ve bakıcı olan kişi ona rahatlık, ilgi ve ihtiyaçlarını giderme imkânı sağlamaktadır. Bu nedenle, bakıcının bebeğe ilgi ve yakınlık kurma çabasının önemli olduğu vurgulanmaktadır. Bağlanma teorisi ayrıca bireylerin çocukluk dönemi bağlanmaları esnasında bakıcılarının kendilerine verdikleri ilgi, konfor, tatmin gibi durumlara bağlı olarak kendiliklerine dair duygular içselleştirdiklerini ve bu duygular ile ilerleyen yaşlarda sosyal ilişkilerini düzenlediklerinden bahsetmektedir (Hazan ve Shaver, 1994).

Bebeklik döneminde yaşanan aile kayıpları, ihmal edici ebeveyn tutumları, aşırı koruyucu davranışlar, aile içerisinde alkol veya uyuşturucu sorununun olması, istismara maruz kalmak, şiddet veya adli suçlara meyilli ebeveynler olması bağlanma sürecindeki riskli faktörler olarak adlandırılmaktadır. Daha düşük düzeyde risk faktörleri ise; bağ kurulan ebeveyn depresif duygu durumu olması, erken yaşta ve destek alamayan anne olmak veya ebeveyn sorumluluğuna sahip olamamaktır. Ciddi boyutta risk faktörlerine veya birkaç sene süren travmatik süreçlere maruz kalan bebeklerin beyin gelişiminin olumsuz olarak etkilendiği görülmektedir. Ayrıca çocukların birincil dereceden bakıcıları ile kurdukları bağın bir anda uzun süreliğine kesilmesinin de bebekler veya erken dönem çocuklar için stres yaratan risk faktörü olduğu bilinmektedir (Bowlby, 2007). Erken çocukluk döneminde

duyarsız ve tutarsız ebeveyn davranışları neticesinde yetişkinlik döneminde bireylerin kaçınarak veya kaygılı bağlanma geliştirdikleri düşünülmektedir. Konu ile ilgili yapılan çalışmalarda özellikle çocukların erken gelişim döneminde hastalanmaları, stres altında olduklarında veya yardım ihtiyacı duyduklarında ebeveynlerinin tutarsız davranmaları, dengesiz davranmaları veya agresif tepkiler, sinirli- öfkeli davranışlarının ilerleyen dönemlerde bireylerde bağlanma kaygılarına yol açtığı düşünülmektedir. Bu gibi durumlarda bireylerin stres yaratan bir durum ile karşılaştıklarında, baş etmek için yardım veya yakınlık ihtiyaçlarını belli edememelerinin nedeni olarak bu kişilerin, kendilerine saplantılı bir şekilde yüksek güven geliştirerek savunmacı tutum sergiledikleri görülmektedir (Sümerve ark., 2009).

Anne çocuk bağlanmasını etkileyen en önemli faktörlerden birisi de çocuğun mizacıdır. Çocuklar mizaç türlerine göre bakıcılarından farklı ilgi veya bakım gerektiren davranışlar sergilemelerini isteyebilmektedirler. Thomas ve arkadaşlarının (1977) kapsamlı olarak yaptıkları çalışmada üç tür mizaçtan bahsetmektedirler. Bunlar kolay çocuk; yeme ve uyku sorunu olmayan, çevresel değişikliklere kolay uyum sağlayabilenler, zor çocuk; beslenmesi ve uyku düzeni hala oluşmamış, çevresel değişikliklere uyum sağlamaktadır zorlanan çocuklar ve alışması yavaş çocuk; kolay çocuk ile zor çocuk arasında kalan ve bakışının esnek davranışlarına veya tutumuna göre çevresel değişikliklere uyum sağlayabilen çocuklardır. Bu çocukların belirli bir mizaca sahip olmaları, bakıcıları veya ebeveynleri ile olan ilişkilerini etkilemektedir. Çocuğun mizacına göre annesinin çocuk yetiştirmesi konusunda bir kanaat oluşturması gibi. Zor çocuk sahibi olan bir annenin çocuk yetiştirmenin zor olduğu gibi olumsuz bir duyguyu çocuğa yansıtması ilişkiyi ve dolayısı ile bağı etkileyecektir (Aydın,2004)

2.3. Ergenlik Döneminde Bağlanma ve Stresle Başa Çıkma

Ergenlik kelimesinin kullanımı ile olarak 1904 yılında Stanly Hall tarafından gelişim psikolojisine dâhil edilmiş ve bu dönemin diğer gelişim basamaklarından farklı olduğu belirtilmiştir. Latince dilinden alınan terim ‘ gelişim’ manasına da gelmektedir. Psikolojik ve sosyal teoriler içerisinde en keskin dönem olarak kabul gören ergenlik duygusal, fiziksel ve sosyal boyutta farklılaşmaların yaşandığı bir dönemdir. Bu dönem içerisinde benlik kavramı üzerine yoğunlaşan ergenlerin özellikle yaşadıkları sorun cinsel benlik algısıdır. Ergenlik

döneminde birey ne kadar aileden uzak durmaya çalışsa da sorunların yaşandığı bu dönem içerisinde ebeveynlerin tavırlarının hala önemli olduğu görülmektedir (Ünlüoğlu, 1987).

Ergenlik dönemi bağlanma kuramı açısından da yetişkinliğe geçiş dönemi olarak görülmektedir. Bu dönem içerisinde gerçekleşen fiziksel, bilişsel ve duygusal değişimler birey olma, bakıcı ile olan bağların esnemesi ve ilişkiler üzerinden duygusal bağların kurulmaya başladığı bir dönemdir (Allen ve Land,1999).

Erikson'un kişilik gelişimi döneminden beşinci evresine denk düşen ergenlik dönemini tanımlarken kimlik karmaşasına karşılık kimlik oluşumundan söz etmektedir. Bu dönemde özellikle bedensel olgunlaşmanın ve cinsel olgunlaşmadan bahseden Erikson, bireylerin bu dönemde kendisini ne olarak gördüklerinin ve çevrelerinde ne olarak görüldüklerinin önemini ve bu soruların yaşattığı bunalımlardan söz etmektedir (Bakırcıoğlu, 2007).

Bowlby'e (1973) göre ise ergenlik döneminde olan kişilerin 'ben' ve 'öteki' nin farkına varışların keskinleştiği bir dönemdir. Bu sayede 'ben' in farkına varışın ebeveyn ile kurulan bağlanmadan farklı bir 'ben' algısının da oluşmasına neden olmaktadır. İlerleyen süreç içerisinde ergen kendisi ile bağ kurduğu bakıcıya farklı bakış açısı geliştirmektedir. Birinci dereceden bağ kurduğu kişiye yönelimi 'öteki- diğerleri' olana doğru yer değiştirmeye başlamaktadır. Bu dönem içerisinde çocuğun çabası özerklik kazanmak ve benliği ile birlikte dünyayı keşfi esnasında mümkün olduğunca ebeveyn bağından uzak durarak gerçekleştirmeye çalışmaktadır (Bowlby, 2012).Bağlanma yönelimleri ergenlik döneminde daha çok akranlarına dönmesine rağmen ergenlerin erken çocukluk döneminde kurdukları bağlanma hala kalıcı ve güçlü olarak devam etmektedir. Akranlar ile kurulan ilişkilerde de erken çocukluk dönemi bağlanma etkisini göstermekte ve erken çocukluk dönemi bağlanma türüne göre bir ilişki kurulmaktadır. Güvenli olmayan aileye sahip bireylerin güvensiz bir bağ kurması sonucunda ergenlik döneminde bireysel ilişkilerde daha çok sorun yaşamaktadırlar. Bu tarz bağlanmaya sahip ergenlerin daha çok suça bulaşma, anti-sosyal davranışlar sergileme, benlik saygısında düşüklük, yalnızlık hissi gibi duygular ve davranışlar olmaktadır (Deniz, 2006).

Erken çocukluk döneminde ebeveyn veya birincil bakıcı ile kurulan duygusal bağlanmanın ilerleyen yaşlarda karşılaşılan stres yaratıcı durumlarla baş etme üzerinde etkisi

olduğuna dair birçok çalışma yapılmıştır. Güvenli bağlanma stiline sahip ergenlerin güvensiz bağlanma stiline sahip ergenlere göre yaşam içerisinde karşılaştıkları güçlüklerle ve olumsuz duygular ile baş etmede daha başarılı oldukları ve kendilerine güven duygusunun yüksek olduğu görülmektedir (Creasey, Kershaw ve Boston, 1999). Bireyler yaşam içerisinde karşılaştıkları durum ile baş edebilmek için çeşitli yollar geliştirmektedirler. Bu baş etme yolları karşılaşılan travmatik olaylara rağmen bireyin yaşama tutunmasını ve stres yaratan olayın üstesinden gelmesine yardımcı olmaktadır. Cinsel istismara maruz kalan çocuklar bu travma ile baş etme yolları geliştirmektedirler. Bu baş etme stratejileri daha çok erken çocukluk döneminde ebeveynleri ile kurdukları bağlanma türüne ve ilişkilerine göre oluşturulmaktadır (Adams, 2012).

Bireysel farklılıklar ergenlik dönemindeki bağlanma özellikleri üzerinde etkilidirler. Bu dönem içerisinde güvenli bağlanmanın bir göstergesi olarak ergenler bir stresör ile karşılaştıklarında farklı baş etme yolları sergileyebilmektedirler. Güvenli bağlanmaya sahip ergenlerin karşılaştıkları sorunlar ile daha hızlı çözüme ulaşarak baş ettikleri görülmektedir. Ebeveynlerinin tutumlarından kaynaklanan nedenlerden ötürü (ambivalent veya tepkisiz kalma) güvensiz bağlanma gerçekleştiren ergenler stres yaratan bir ortam ile karşılaştıklarında mahremiyetlerini yitirmiş hissine kapılırlar. Bu tür bağlanmaya sahip çocuklar ergenlik döneminde de akran veya otorite ilişkilerini gereksiz görebilirler (Keskin, 2009).

2.4. Ergenlerde Bağlanma ve Baş Etme Tarzları ile İlgili Yapılan Araştırmalar

Bağlanma konusunda uzun süredir yapılan çalışmalar olduğu görülmektedir. Bağlanmanın ergenlik döneminde olan bireylerin stresle başa çıkma yolları üzerine etkileri ve psikopatolojisi hakkında çalışmalar bulunmaktadır. Yapılan çalışmaların büyük kısmında bireyin yeterli benlik saygısına sahip ve olumlu bir kendilik gelişimine sahip olmasının temelinde güvenli bağlanma olduğu görülmektedir (Keskin, 2009).

Terzi ve ankaya (2009) tarafından 341 niversite ğrencisi ile yapılan çalışmada öğrencilerde bağlanma stillerinin bireysel iyi olma ve stres ile baş etme üzerindeki etkisini incelenmiştir. Araştırmada sonucunda güvenli bağlanmaya sahip öğrencilerin kendine güven, aktif planlama, yardım arama davranışı gösterebilme, kabullenme ve bilişsel düzenleme yapabilme konusunda yordayıcı bir faktör olduğu, güvensiz bağlanmaya sahip öğrencilerde

ise bu bağlanma türünün kaçınma ve geri çekilme davranışı ile yordayıcılığı kontrol edildiğinde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir (Terzi ve Çankaya, 2009).

Bağlanma türleri ve baş etme becerileri arasındaki farkı inceleyen Ognibene ve Collins (1998) güvenli türde bağlanmaya sahip ergenlerin ailelerinden ve çevrelerinden sosyal destek algılarının daha yüksek olduğu ve stresli bir olay karşısında destek arama davranışlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Güvensiz bağlanma stiline sahip ergenlerin de sosyal destek arama davranışı gösterdiklerini fakat kaçınma davranışlarının daha çok olduğu görülmüştür.

Bağlanma ve psikopatoloji hakkında araştırma yapan Sümer ve arkadaşları Depresyon, Obsesif-kompulsif bozukluk ve Panik bozukluk tanısı alan 104 katılımcı ile her hangi bir psikopatoloji tanısı olmayan 77 kontrol grubu ile çalışmışlardır. Yapılan çalışmada Obsesif –Kompulsif ve Panik Bozukluğu olan hastaların kontrol grubu ile karşılaştırıldığında yüksek düzeyde kaçınarak bağlanma türüne sahip oldukları gözlemlenmiştir. Depresyon tanısı alan grubun diğer klinik tanı alan gruplar ile karşılaştırıldığı daha yüksek düzeyde kaçınarak bağlanma türüne sahip oldukları görülmüştür.

Bağlanma türlerinin bebeklik ve erken çocukluk dönemiyle ergenlik döneminde farklı olmasının erken ergenlik döneminde veya öncesinde yaşanan travmatik olayların veya ergenlik döneminin kendisinden kaynaklanan psikopatoloji ile ilgili olabileceği düşünülmektedir. geç ergenlik döneminde olan ergenlerle yapılan bir saha çalışmasında güvenli bağlanma türüne sahip ergenlerin güvensiz bağlanma türüne sahip ergenlere nazaran daha iyi uyum sağladıkları, güvensiz bağlanmaya sahip ergenlerin kendine güvenlerinin düşük olduğu ve diğer gruplara kıyasla daha fazla psikopatolojiye sahip oldukları görülmektedir (Cooper, Shaver ve Collins, 1998). Ayrıca güvensiz bağlanmaya sahip olan ergenlik dönemindeki çocukların daha fazla olumsuz duygulanım yaşadıkları, kaygı seviyelerinin yüksek olduğu ve yüksek seviyede depresif duygu durumuna sahip oldukları görülmektedir (Torquati ve Vazsonyi, 1999).

Allen ve arkadaşlarının 1988 yılında 131 ergenle yaptıkları çalışmada güvenli bağlanma türüne sahip ergenlerde akran rekabeti, içselleştirme ve davranım bozukluğu gibi durumların daha düşük olduğu ve saplantılı-güvensiz bağlanmaya sahip ergenlerde rekabetçiliğin ve davranım bozukluğunun daha yüksek olduğu görülmüştür.

1996 yılında ergenler ile yapılan ve ergenlerin bağlanma türüne göre psikiyatrik tanıları inceleyen bir araştırmada ergenler ile önce 14 yaşında ve sonra tekrar 25 yaşında yeniden değerlendirme yapılmıştır. 66 hastanede yatışı olan ergenlerin hepsinin güvensiz bağlanmaya sahip oldukları ve güvensiz bağlanmaların ilerleyen yaş dönemlerinde devam etmesinin bağlanma figürleri ile yaşadıkları travmaların hala çözülmemiş olmasından kaynaklanıyor olabileceği görülmüştür (Allen ve Hauser, 1996). Benzer bir araştırmada yine psikiyatrik tanısı olan ve hastaneye yatışı yapılan ergenlerin yüksek seviyede güvensiz bağlanmaya sahip oldukları görülmüştür. Ayrıca her iki araştırmada da güvensiz bağlanmaya sahip ergenleri suç işleme davranışlarının yüksek olduğu ve madde kullanım öykülerinin olduğu görülmektedir (Rosenstien ve Horowitz, 1996).

Deniz 'in 2006 yılında yaş ortalamaları 18.80 olan 566 öğrenci ile yapmış olduğu çalışmada ergenlerde bağlanma stilleri ile çocukluk istismarı ve suçluluk-utanç arasındaki ilişkiye incelenmiştir. 325'i kız 241'i erkek öğrencilerin güvensiz bağlanma türleri ile utanç arasında pozitif yönde, güvenli bağlanma ile utanç arasında negatif yönde bir ilişki olduğu görülmüştür. Suçluluk ile bağlanma stilleri arasında bu örneklem içerisinde anlamlı bir ilişki bulunamamış ve çocukluk istismarı çeşitlerinden fiziksel, cinsel ve duygusal istismar ile saplantılı bağlanma arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu görülmüştür. Yapılan bu çalışmada çocukluk döneminde maruz kalınan istismar ile saplantılı bağlanma stili geliştirme arasındaki anlamlılık bağlanma teorisinin temel dayanağı olan çocukluk yaşantılarının gelişim süreci üzerindeki etkisine paralel bir şekilde yorumlanmaktadır.

Shapiro ve Levendosky tarafından 1999 yılında, 14-16 yaşlarında 80 ergenlik çağındaki kız çocuğu ile cinsel istismar mağduru çocuklarda bağlanma ve baş etme stillerinin kişiler arasındaki ilişkilerdeki etkisi incelenmiştir. Yapılan bu çalışmada bağlanma stillerinin ergenlerdeki cinsel istismarın etkileri, psikolojik semptomlar ve kişiler arası ilişkilerde aracı rolü olduğu görülmüştür. Güvenli bağlanma stilleri ile kaçınarak baş etme yolları arasında negatif bir ilişki olduğu, güvensiz bağlanmaya sahip ergenlerin uyumsuz baş etme yollarını kullandıkları görülmüştür. Yapılan çalışmada ergenlerin bağlanma stilleri ile başa çıkma tarzlarının psikolojik semptomlar ve kişiler arası ilişkilerde doğrudan da olmasa dolaylı olarak etkisi olduğu ve aracı bir rol oynadığı vurgulanmaktadır

Ergenlik döneminde karşılaşılan travmatik olaylardan istismar neticesinde oluşan kişiler arası ve duygusal sorunları anlamak ve tedavi etmede birçok terapinin faydası olmakla

birlikte bağlanma teorisinin ayrıca katkısı olduğu görülmektedir. Bağlanma teorisi bize psikopatolojisinin oluşumu, duygu durum düzensizliği ve insani ilişkilerde yaşanan sorunlar hakkında bilgi vermekte ve bir çerçeve oluşturmamızı sağlamaktadır. Konu hakkında araştırma yapan Alexander (1992)'a göre cinsel istismara maruz kalmış bir çocuğa yönelik daha iyi bir şekilde yardımcı olabilmek için aile özelliklerinin detaylıca bilinmesi gerekmektedir. Aile özelliklerini bilmek bize çocuğun neden istismara maruz kaldığını her zaman açıklamasa da istismardan ne derece etkilenmiş olabileceğini yorumlamamıza ciddi yardımı olacaktır (Gunnur ve Silver, 2014).

Birçok araştırmada baş etme yollarının zaman içerisindeki ve duruma göre tutarsızlığı konusunda tartışmalar devam ederken bağlanmanın baş etme üzerindeki etkisi bize bu konuda bazı bilgiler sunmaktadır. Gelişim dönemi içerisinde bağlanma figürü ile yaşanan deneyimler gelecekteki kişiler arası ilişkiler hakkında beklentiler oluşturmaktadır. Bu beklentiler daha sonraki baş etme tarzları üzerinde etkiler yapmaktadır (Crittenden,1992). Gelişim dönemi süresince bağlanma figürü tarafından ihmal edilen veya istismar edilen çocukları uyumsuz baş etme yolları geliştirmektedirler. Bazı başa çıkma yolları kısa dönem içerisinde çocuğun aynı çevrede zarar görmemesi açısından uyumlu olabilmektedir. Fakat çocuğun geliştirdiği ve içselleştirdiği olumsuz ebeveyn tutumları nedeniyle güvensiz bağlanma ilerleyen dönemlerde yine uyumsuz baş etme yolları kullanmasına neden olabilmektedir (Shapiro ve Levendoskya, 1999).

Ergenlerle birlikte yapılan bağlanma ilişkilerini araştıran çoğu araştırmada güvenli bağlanmanın birçok gelişim dönemi ile uyum içerisinde olmayı ve psikolojik sağlığının iyi olduğunu göstermektedir. Bu dönem içerisinde yaşanan stresli bir olayın bireyin bağlanma stili üzerinde etkisi olabileceği gibi bireyin erken dönemdeki bağlanma türünün de yaşanan stresli olay ile baş etme sürecinde etkili olabilmektedir.

3. ÇOCUK İSTİSMARI VE İSTİSMAR TÜRLERİ

Çocuk kavramı tarih süresince her toplumun kendi özelliklerine göre farklı olarak algılanmıştır. Uzun bir süre çocuk deyince akla gelen küçük yetişkin olmuştur. Fakat zaman ile çocukların yetişkinlerden farklı bir eğitim ve gözetimden geçmeleri gerekliliği algı oluşmuş ve ilk olarak birleşmiş milletler tarafından çocuk hakları uygulamaya koyulmuştur. Çocuk kavramını belirleyebilmek için öncelikle insan gelişiminin fiziksel ve zihinsel süreçlerine göre belirlenmiştir. Birleşmiş Milletler Çocuk Sözleşmesi incelendiğinde ilk maddenin 18 yaş altındaki her bireyi çocuk olarak isimlendirdiği görülmektedir. Birleşmiş Milletleri Çocuk Sözleşmesi zamanla birçok devlet tarafından kabul görmesi ve kendi ülkelerinin yasalarında şekillendirilmesi ile birlikte birçok ülke aynı şekilde 18 yaş altındaki bireyleri çocuk olarak kabul etmektedir.

Çocuk istismarı kavramının literatüre geçmesi ve bu konuda araştırmalar yapılması ise çocuk kavramı kadar eski olmadığı görülmektedir. Çocukların tarih süresince istismar ve ihmale maruz kaldıkları bilinmesine rağmen içinde bulunduğumuz yüzyılda bu konu hakkında araştırmalar yapılmaya başlanmıştır. Romalı bir babanın çocuğu üzerindeki hakları oldukça geniş ve çocuğunu satmaktan öldürmeye kadar uzanan bir istismar ve ihmali tabi karşılayacak kanunlar veya örfi kurallar bulunduğu görülmektedir (Yörükoğlu, 1992). Mary Ellen Wilson 1864 yılında Francis ve Thomas Wilson çiftinin kızı olarak New York City’de dünyaya gelmiş ve ilk istismar vakası olarak bilinmektedir. Daha sonrasında çocuk haklarında ve istismar konularında düzenlemeler yapılmaya başlanmıştır. Yapılan araştırmaların artması ile birlikte çocuk istismarı ve ihmali kavramı birçok farklı yorumlara getirmiştir (Myers, 2008). Tüm yorumların ortak noktası ise, çocukların bakımından sorumlu olan kişinin çocuğun bedensel güvenliğini ve ihtiyacını sağlamaması veya tehlikeye atması, çocuğun sevgi, ilgi, şefkat gibi duygusal ve zihinsel gelişimi için gerekli olan psikolojik desteğin verilmemesi veya çocuğun kendisinden yaşça büyük bir birey tarafından kendi istek ve arzuları için kullanılmasına çocuğun ihmali ve istismarı olarak adlandırılmaktadır (Akt: Öztep, 2010).

1860 yılında Paris Tıp Akademisinde Tardieu çocuğun cinsel ve fiziksel istismarından bahsetmiştir. 1964 yılında Caffey kendi ismi ile anılan ‘Caffey Sendromundan’ söz etmektedir. 1961 yılında ise Kempe ‘Hırpalanmış Çocuk Sendromunu’ gündeme getirmektedir. Araştırmaların sıklığının artması ile birlikte Helfer ve Kemple 1972 yılında çocuk istismarını çocuğun bakımından sorumlu olan kişinin sorumluluklarını yerine getirmemesi ve çocuğun kasten veya kazara yaralanmasına, zarar görmesine neden olunması

olarak açıklamışlardır.1980 yılında Garbarino ve Gilliam çocuk istismarı açıklamalarında bu vakarın özellikle uzmanlar tarafından dikkat ile incelenmesi gerekliliğini vurgulamışlardır (Akt:Dokgöz, 2009).

İstismar kavramının nedenleri hakkında yapılan çalışmalara göre istismar tek bir neden ile açıklanamayacak kadar karmaşık bir durumdur. İstismara neden olan kültürel, ırklara ait, genetik, psikolojik ve sosyoekonomik gibi birçok etkenden söz etmek mümkündür (Al-Shail ve ark., 2012).

Çocuk istismarını veya ihmalini en iyi şekilde belgeleyebilecek veya ortaya çıkarabilecek meslek gurupları olarak doktorlar ve hemşireler gösterilmektedir. Özellikle fiziksel istismar belirtilerinden şüphelenilmesi, erken yaşta hamilelik, bebeklerde kemik zedelenmeleri, yanık izleri (ütü, sigara) muayeneye getirilen çocuklarda sıklıkla gözlenmektedir (Juettner, 2009).

3.1. İstismar Türleri

Çocuk istismarı kavramının çeşitli şekillerde yorumlanmasına rağmen gerek hukuki tanımları açısından gerekse psikoloji literatüründe istismar türleri çok farklı olarak sıralanmamaktadır. İstismar türleri; fiziksel istismar, duygusal istismar, cinsel istismar, ekonomik istismar olarak ayrılmaktadır.

3.1.1. Fiziksel istismar

Fiziksel istismar, 18 yaşından küçük çocukların veya gençlerin kendi ebeveyni veya kendisine bakmakta sorumlu olan bir başka kişi tarafından sağlığını olumsuz olarak etkileyecek şekilde fiziksel olarak zarar verilmesi, yaralanması ya da yaralanma riski taşıyacak davranışlarda bulunulmasıdır (Taner ve Gökler 2004). En geniş şekilde yapılan tanımlama ise, çocuğun kaza dışında kendisinden yaşça büyük bir birey tarafından yaralanmasına veya zarar görmesine neden olunmasıdır (Vatansever, 2004). Çocuk üzerinde oluşması muhtemel bu hasar verici davranışlar elle ya da bir nesne ile vurularak, itilerek, sarsarak, yakılarak veya ısırarak olabilmektedir. Çocuğa yönelik fiziksel istismar ile ilgi birçok farklı tanım bulunmaktadır. Bu tanımların farklılığının en önemli nedeni kişinin psiko-sosyal gelişimine yapılan müdahalenin hukuki, psikolojik, sosyolojik ve tıp alanını multi-disipliner olarak ilgilendirmesinden kaynaklanmaktadır. Tüm bu farklı tanımlamalara rağmen

ortak olan nokta fiziksel istismar neticesinde çocuğun fiziksel ve ruhsal olarak yaşadıklarından yıpranmasıdır.

Fiziksel istismar, çoğunlukla basit yaralanmalarla başlamasına rağmen ilerleyen zamanlarda istismar eden kişinin zamanla uyguladığı şiddette artma görülmesi ve çocuğun ciddi derecede sağlık sorunları yaşaması ile devam eden bir sorundur. Bu nedenle bir çocuğun fiziksel istismarını belirlemek ve müdahale edebilecek kurumlar hakkında bilgi sahibi olmak çocukların ölümlerle sonuçlanabilecek derecede ciddi fiziksel sorunlar yaşamasına engel olmaya vesile olmaktadır. Fiziksel istismarından şüphelenilen konuların genellikle hastaneye veya ilgili kurumlara başvurularından çocuğun bakımından sorumlu kişilerin kaza beyanı ile işlem başlattıkları sık sık karşılaşılan bir durumdur. Fiziksel istismarın ilerleyen yaş dönemlerinde bireylerde saldırgan davranışlara neden olabildiği gibi akademik başarıyı da etkilediği yapılan araştırmalarda söz konusu olmaktadır (Kaplan, Pelcovitz ve Labruna, 1999). Ayrıca uyuşturucu madde kullanım sıklığı, hiperaktivite, kişilik bozuklukları veya kaygı bozuklukları gibi psikolojik ve psikiyatrik patolojinin fiziksel istismara uğrayan bireylerde daha sık olduğu görülmektedir (Pelkovitz ve ark.1994).

Ülkemizde fiziksel cezalandırmanın çoğunla disiplinlice bir davranış olarak kabul görmesi bu durumun daha çabuk yayılmasına ve normal olarak kabul görmesine neden olduğu bilinmektedir. Ebeveynlerin kendi otoritelerini ve kontrollerini sağlayabilmek için çocuklar üzerinde fiziksel şiddet uyguladıkları sıklıkla görülmektedir. Fiziksel istismarın bu derece yaygın olması ile birlikte birçok etkeninin bir araya gelmesi ve bu etkenlerin istismar davranışına bireyleri yönlendirdiği görülmektedir. Çocuklar açısından bakıldığında fiziksel veya bilişsel engelli çocukların engelli olmayan çocuklara kıyasla daha fazla fiziksel istismara maruz kaldıkları belirtilmektedir. Ayrıca çocuğun zor mizaca sahip olması, fazla çocuk sahibi olma gibi durumlarında istismar konusunda risk faktörleri olduğu görülmektedir. Aileyi fiziksel istismara iten nedenlere bakıldığında; babanın çocuk bakıcılığında rolün az olması ve annenin tek başına çocuğa bakmaya çalışması, karı-koca ilişkilerinde eşler arasındaki çatışmanın yüksek olması da çocuğa uygulanan şiddet oranını arttıran bir risk faktörü olduğu bildirilmektedir. Tüm bunlarla birlikte anne-babanın psikolojik sorunlarının olması, madde kullanım öyküsünün bulunması, dürtü kontrolü sorunları, strese karşı direncinin düşük olması, ebeveynlerde istismar öyküsünün bulunması ve fazla çocuk sahibi olması, anneliğe hazır hissetmeden çocuk sahibi olması gibi diğer nedenler de çocuğa yönelik fiziksel istismar uygulanmasını etkileyen risk faktörleridir. Toplumsal faktörler değerlendirildiğinde düşük sosyo ekonomik düzey, uyum yetersizliği, düşük gelir, sürekli tehdit hissettiren bir çevre (savaş,

siyasi gerginlik vb.) gibi birçok sosyal nedenlerinde fiziksel istismar üzerinde etkisi olduğu düşünülmektedir (Dağlı ve İnanıcı, 2011).

3.1.2. Duygusal İstismar

Duygusal istismarın var olduğunu söylemek için diğer istismar türlerinin olması gerekmemektedir. Fiziksel veya cinsel istismar aynı zaman da çocuğun duygusal olarak örselenmesine neden olabilmektedir. Duygusal istismar çocuğun ruhsal sağlığını bozan, reddetme, aşağılama, tehdit etme, suçlama veya sevgiden mahrum bırakma tehdidinde bulunma gibi davranışları içermektedir (Çocuk İhmal ve İstismarı Terimleri, ÇOKMED). Çocuğun duygusal olarak ihmalinden farkı bilinçli olarak çocuğu duygusal olarak örseleyici davranışlarda bulunulmasıdır. İhmal davranışlarının çoğunluğunda çocuğun bakımında sorumlu kişinin bilinçli olmadan çocuğun istek ve arzularını, yaşına göre gereksinimlerini gözetmemesi vardır. Ayrıca çocuğa yeterli derecede duygusal yakınlık ve destek verilmemesi, aile içerisinde şiddete tanık olması, onur kırıcı davranışlarda bulunulması, sözel şiddette ve fiziksel olmasa da ağır cezalar verilmesi olarak da açıklanmıştır (Dağlı ve İnanıcı, 2011).

Çocukların duygusal istismara maruz kaldıklarının tespit edilmesi diğer istismar türlerine kıyasla oldukça zor olmasına rağmen çocuğun psikolojik gelişimini ömür boyu etkileyebilecek kadar da güçlü bir tehdit olmaktadır. Duygusal istismarın diğer istismar türlerinde de eşlik etmesine ve literatür içerisinde oldukça sık görülmesine karşın yaşantı içerisinde geri planda kaldığı görülmektedir.

Duygusal istismar olarak yorumlanan bazı ebeveyn davranışlarını şu şekilde sıralayabilir:

Reddetme: Çocuğun ihtiyaçlarının karşılanmaması, yokmuş gibi davranmak, çocuğun olumlu yönlerini ve onu motive edici davranışlarda bulunmamak, çocuğun istediği yardımları görmezden gelmek, fiziksel yakınlıktan uzak durmak gibi davranışlardır (Yavuzer, 2001).

Çocuk kendisinin reddedilmesi ile artık istenmediğini, fiziksel varlığın aile içerisinde kabul görmediğini düşünmeye başlayacaktır. Ebeveyn veya bakıcı olan kişinin çocuğa artık kendisini terk edeceğini veya bir yere bırakıp gideceğini söylemesi de reddetme türünden duygusal istismara maruz kalmasına neden olmaktadır (İşeri, 2006).

Böyle bir aile veya bakıcı ortamında yetişen çocukların yardımlaşmaya açık olmayan, öfkeli ve asabi davranışlar sergileyen, kendisinden güçsüz veya küçük olan çocuklara saldırgan duygular besleyen veya davranan kişiler olabilmektedirler (Yavuzer, 1996).

Tek başına bırakmak: Çocuğa bakmakla yükümlü kişinin çocuğu toplumsal ilişkilerden veya kendi yakınlığından uzak tutması, çocuğu yalnız bırakacak her türlü eylemlere başvurmasıdır. Çocuğu sadece fiziksel olarak izole etmesi değil aynı zamanda baskı altında tutarak kendisinden uzaktayken de kısıtlaması durumlarıdır.

Ailenin uyguladığı baskı ve otoriter tutum, çocuğun güvenini ve kişilik yapısını zedeleyecektir. Ebeveynler bu şekilde davranırlarken katı bir disiplin ile çocukları eğitirler. Kuralla itaatsizlik karşılığında katı cezalar vardır. Ebeveynlerden her hangi birisinin baskısı ile yetişen çocuk sessiz, sakin, narin, dikkatli olmasına rağmen içe kapanık, çekingen ve çevresinin etkisinde kalabilen bir kişiliğe bürünecektir (Yavuzer, 2001).

Yıldırma: Çocuğun bakımından sorumlu kişinin veya ebeveyninin çocuğu fiziksel veya sözel saldırılar ile çocuğu korku dolu bir ortam da yetiştirmesi (Polat, 2001).

Suçta yöneltme: Çocuğun anti sosyal davranışlara özendirilmesi veya toplumsal olarak kabul görmeyen davranışlar konusunda örnek olunması gibi davranış ve tutumlarda bulunmaktır (Polat, 2001).

Ebeveynlerin çocuklarına olan ilgi ve alakalarını onların yaptıkları birçok yanlış davranışları onaylayarak veya aşırı hoş görü göstererek davranmaları çocukların bu tutumları sergileme alışkanlığını arttırabilmektedir. Bir eşya veya kişiye yönelik saldırgan davranışta bulunmalarına dahi göz yummaları çocukları bu saldırganlığa farkında olmadan teşvik edildiklerini görülmektedir (Yörükoglu, 2001).

Yaş gelişiminden daha fazla beklenti: Gelişimine uygun olmayan beklentiler veya çocuğun gelişiminden daha fazla beklentiler içinde olmak bu konu da çocuğa baskı yapmak, yaş gelişiminden ileride bir başarı konusunda ısrarcı olmak gibi davranışlardır (Akduman ve ark., 2005).

Alfred Adler, bu konuda her çocuğun kendisinden büyük bireyler içerisinde yetişmek zorunda olduğu için kendi elinde olmadan kendisini zayıf hissetmeye veya eksik hissetmeye meyilli geliştiğini söylemektedir (Adler, 2000).

Ebeveynlerin çocuğun okul başarısı, yaşına özgü zihinsel veya psiko-motor gelişiminden ileride beklentiler içerisinde olması çocukların yaşına özgü davranamamalarına veya kendilerini içinde buldukları çevrede işe yaramaz hissetmelerine neden olacaktır.

Duygusal tepki vermeme: Çocuğun ihtiyacı duyduğu durumlarda çocuğun sağlıklı olarak duygusal ve sosyal gelişimini sağlayacak tepkilerin verilmemesidir (Polat, 2001).

Duygusal olarak ebeveynlerine yaklaşımları reddedilen çocukları kendilerinin normal olmadığını ve benlik sorunları yaşamaya başlarlar. Normal olan duygusal heyecan ve algılarını tuhaf görmeye ve onlardan utanmaya başlarlar (Cüceloğlu, 1999).

Bu davranışlarda bulunan aileler çocukların ihtiyaç duydukları duyguları gereksiz ve sadece dikkat çekme amaçlı olduğunu düşünerek kendiliğinden geçmesini beklerler. Çocukların duygusal yakınlaşmalarını ebeveynleri ile bir yakınlık kurma ihtiyacı olarak yorumlayamazlar (Goleman,1996).

Aşağılama: Çocuğun küçük düşmesine, onurunun kırılmasına, yetersizlik duygusu uyandırabilecek takma isimlerle adlandırılmasıdır (Akduman ve ark., 2005). Ebeveynlerin çocukları sıklıkla aşağılayarak veya küçümseyerek yetiştirmeleri bir tür terbiye yöntemi olarak sıklıkla görülmektedir. Bu ebeveynler için çocuğun anne babası olmaları onlara baskı yapma yetkisi demektir. Çocuğun sürekli olarak 'terbiye' için aşağılanması veya onur kırıcı lakaplar takılması çocuğun kendisine güvenin sarsılmasına ve başkalarının isteklerini memnun edebilmek için yaşayan bireylere dönüşmesine neden olacaktır (Cüceloğlu, 1999).

Kendi çıkarına davranma: Çocukların evlilik ilişkileri, para kazancı gibi ebeveynin çıkarına gelecek şekilde ebeveyn veya bakıcıları tarafından kullanılmalarıdır (Akduman ve ark. 2005). Bu davranışlarda bulunan ebeveynler genellikle psikolojik sorunları olan ve kendi davranışlarının farkında olmayan ebeveynlerdir.

Çocukların duygusal olarak istismarı neticesinde fiziksel ve zihinsel gelişimlerinin olumsuz etkilendiği görülmektedir. Zihinsel kapasiteleri yaşlıları olan ve istismara maruz kalmamış çocukları gibi olmasına rağmen öğrenme gücü veya dikkat dağınıklığı sorunları yaşayabilmektedirler. Ebeveynlerin çocuklarına yönelik kontrol çabaları esnasında uyguladıkları yöntemler genellikle bu çocukların duygusal olarak yıpranmalarına neden olmaktadır. Kontrol amaçlı yapılan sözel ifadelerde çocukları korkutma, tehdit etme veya hareketlerini çocuğun aile yapısına özel bir bahane ile korkutarak ' seni doktora götürürüm,

diline biber sürerim, ‘ gibi ifadelerle korkutmanın anlık çözümler sağlamasına rağmen çocuğun duygusal olarak istismarına neden olduğu düşünülmektedir. Çocuğu bu şekilde kontrol etmeye sağlayan kişinin yakınlık derecesine, yaşça çocuktan büyük olması, olumsuz davranışın tekrar gibi etkenlere göre de çocuğun etkilenme derecesinin değıştiğı gözlemlenmiştir (Topbaş, 2004).

3.1.3. Ekonomik istismar

Ekonomik istismar çocuğun gelişimini sekteye uğratabilecek, çocukluk haklarına engel olacak işlerde kazanç elde etmesi amacı ile çalıştırılmasıdır. Ekonomik istismar aslında çok uzun süredir uygulanan bir istismar türü olmasına rağmen zaman içerisinde çocukların haklarını elde etmeleri ile günümüzde kabul görmeyen bir davranış biçimi olmuştur. Tüm bu haklarına rağmen kırsal bölgelerde veya kırsal bölgelerden şehre yerleşen ailelerin içerisinde hala görülmektedir. Çocukların çalıştırılmalarının daha ucuz olması, ülkelerdeki bölgeler arasındaki gelir dağılımlarında yüksek derecede farklılık ve adaletsizlik olması, köyden kente gelen insanların sayısında artış olması gibi nedenler bu sorunu tetiklemektedir (Fırat, 2007).

3.1.4. Cinsel İstismar

Cinsel istismar, Çocuğun bir erişkin ya da yaşça kendinden büyük bir kişi tarafından cinsel doyum elde etmek amacıyla kullanılması. Anal ya da vajinal ilişki, oral-genital ilişki, cinsel organların ellenmesi, çocuğun pornografide ya da fuhuşta kullanılması, çocuğa pornografi izletilmesi, teşhircilik vb. gibi eylemler olarak tanımlanmaktadır (Beyazova ve Şahin, 2011).

18 yaşından küçük psikolojik, fiziksel gelişiminin henüz tamamlanmamış çocuğun kendisinden yaşça büyük olan bir yetişkin tarafından tehdit ederek, korkutularak veya kandırılarak cinsel istek ve arzuları için kullanılması şeklinde tanımlanmaktadır. Genellikle çocukların manipüle edilerek yaşından büyük tanıdığı veya sonradan tanıştığı kişiler tarafından istismar edildikleri görülmektedir. Bu nedenle zihinsel veya fiziksel engeli olan, sosyalleşme oranı düşük, kolay itaat eden, erişkinlerin ilgisini ve dikkatini çekmeye çalışan, ilgi ve sevgiye gereksinimi olan, yaşlarına göre fiziksel gelişimi daha ileride olan, cinsellik konusunda merakını veya sorularını ailesine yöneltemeyen çocukların cinsel istismara uğrama risklerinin daha fazla olduğu ileri sürülmektedir (Dağlı ve İnancı, 2011).

Erken çocukluk döneminde cinsel istismara maruz kalan çocukların erken yaşta cinsel içerikli davranışlar sergilediği görülmektedir. Maruz kaldıkları istismarı öğrenmiş olduklarından kendilerinin de bu tip davranışlarla çevrelerindeki kişilere yaklaşmaları muhtemeldir. Bir tür olgunlaşmamış flört davranışları görülebilmektedir (Rus ve Galbeaza, 2013).

Çocuklara yönelik cinsel istismar konusunda yapılan araştırmalar göstermektedir ki, cinsel istismar ile psikopatolojik sorunlar ve özellikle post travmatik stres bozukluğu ile aralarında pozitif yönde ilişki vardır. Algılanan hasar ve iyilik durumunun yoğunluğu cinsel istismar mağduru olan çocuğun durumuna göre farklılık göstermektedir. İstismar sonucunda çocuklarda ağır duygusal veya davranışsal problemlerden zeka geriliğine varacak şekilde değişimler olmaktadır. Özellikle ebeveyn tarafından uygulanan istismarda çocukların güvenme yetilerinin düştüğü ve kendilerini ifade etmekte güçlük çektikleri görülmektedir. Çocukların ebeveynlerine olan bağlanma türlerine göre maruz kaldıkları cinsel istismarın negatif etkileriyle mücadeleleri değişmektedir (Aspelmeier, Elliott ve Smith, 2007).

3.2. Cinsel İstismar Türleri ve İstismar ile İlgili Risk Faktörleri

Broadbent ve Bentley (1997) çocuk cinsel istismarını ‘rıza gösterebilecek olgunluk yaşının altında bulunan çocuğun cinsel olarak olgun bir yetişkin tarafından cinsel tatmine yol açacak bir edim amacı içinde yer alması ‘ olarak tanımlamaktadır. Dolayısı ile bu tanımlama çocuğa cinsel olarak yaklaşımın ister sözlü ister fiziksel temas olan veya her hangi bir araç vesilesi ile yaklaşılan her hangi bir cinsel tatmin eylemini kapsamaktadır.

Çocukların cinsel olarak istismara maruz kalma şekilleri de kendisi içerisinde yedi şekilde değerlendirilmektedir. Bunlar; Fiziksel temas içermeyen istismar (teşhircilik, cinsellik içerikli konuşma), röntgencilik, cinsel bölgelere dokunma, oral ilişki, interfemoral birliktelik (cinsel organı bacak arasına yerleştirme), cinsel penetrasyon (anal, vajinal, parmak veya cisim), cinsel sömürü (çocuk pornografisi ve fuhuşu) şeklindedir. (Al-Shail ve ark., 2012).

3.2.1. Çocuk İstismarı ile İlgili Risk Faktörleri

Çocukların maruz kaldığı cinsel istismar ile ilgili risk faktörleri genellikle, aileye ait risk faktörleri, çocuğa ait risk faktörleri ve istismarcı kişiye ait risk faktörleri olmak üzere üç başlık altında incelenmektedir. Tüm bu başlıklar incelenirken çocuğun, ailenin ve istismarı uygulayan kişinin içinde bulunduğu sosyolojik, psikolojik, hukuki sorunlar birlikte

değerlendirilmektedir. Risk faktörleri incelendiğinde bu koşulların sadece cinsel istismara yönelik olmadığı ve duygusal, fiziksel ve ekonomik istismarı da kapsadığı görülmektedir.

3.2.2. İstismarı Uygulayan Kişiler İle İlgili Risk Faktörleri

Çocuklara yönelik cinsel istismara neden olan faktörler incelendiğinde çocuğa cinsel istismar uygulayan kişinin cinsellik motivasyonunun önemli olduğu görülmektedir. Duygusal olarak belirli bir olgunluğa sahip olmayan, yetişkin bireyle kuracağı ilişkiyi tehdit edici gören veya reddedilme kaygısı taşın bireyler çocukları daha kolay ulaşılabilir görmektedir. Bireyin içsel engelleyicilerinin yani, kendisine güven sorunu, evlilik sorunları, cinsel yolla duyguların ifadesini destekleyen kültürel yapı, uyuşturucu madde kullanımı, psikopatolojik sorunlara sahip olma, hukuki yaptırımların zayıflığı gibi etkenlerin yıkılması da ayrı bir faktör olmaktadır (Ayten, 2004).

3.2.3. Aileye Yönelik Risk Faktörleri

Çocuk ve ebeveyn arasındaki duygusal bağın zayıf olması, her hangi bir nedenle bu bağın kurulamamış olması, bakıcısı veya ebeveynin ihmalkâr davranışları, aile içerisinde şiddet çocuğa yönelik cinsel istismarda risk faktörleri olarak değerlendirilmektedir (Ayten, 2004). Yapılan bir çalışmada istismar mağduru olan kişilerin ifadelerine göre değerlendirildiğinde bu kişilerin çoğunluğunun ailelerinin, çocukların istismarlarının farkında olmadıkları görülmüştür (Godbouta ve ark., 2014).

İstismarcı ailelerin genellikle stres seviyelerinin yüksek olduğu ve kendi yaşam sorunlarından kaynaklanan stres ile nasıl baş etmeleri gerektiğini bilmedikleri görülmektedir. Ensest ilişki türünde yaşanan cinsel istismarlarda daha çok baba veya öz kardeşlerde alkolizm, madde bağımlılığı, zihinsel özürlülük, anti-sosyal kişilik bozukluğu veya otoriter kişilik gibi patolojiler daha sık görülmektedir. Bu patoloji ile birlikte aile içerisindeki ebeveynlerin geçmişinde cinsel istismarın özellikle ensest olarak yaşanan istismarın olması, dışa kapalı bir aile ortamının olması ve dış çevreye yönelik paranoid düşüncelerin olması, ebeveynlerin cinsel sorunlarının olması ensest biçimli cinsel istismarın görülme sıklığını arttırdığı düşünülmektedir (Polat, 2001).

Aileye yönelik diğer bir risk faktörü de boşanma durumlarıdır. Boşanmış ailelerde çocukların dikkat çekmek veya ergenlik döneminde ilgiyi cinsel kimliğini kullanarak çekmeye çalışabilmektedirler. Çocukların bunalımlı dönemlerinde veya benlik saygıları düşük

olan kişilerin cinselliğe başvurabildikleri bilinmektedir. Eğer boşanma ile ilgili karmaşık duyguları ile hala baş edememişler ise sevgi ve ilgi görebilmek veya sevilebilir olduklarını kendilerine ispatlamak için cinsel olarak aktif davranışlar sergileyebilmektedirler (Benedek veBrown, 1997).

3.2.4. Çocuğa Yönelik Risk Faktörleri

Ayrıca çocuğun zihinsel veya fiziksel engel, duygusal olarak örselenmiş veya sosyal destek alamamış olması, cinsellik hakkında yaşına özgün doğru bilgi alabilecek kaynağı olmayan çocuklarda istismar davranışına karşı tepki gösteremedikleri görülmektedir (Ayten, 2004).

İstismarın ergenlik dönemindeki çocuklar üzerindeki etkilerinin çocukların maruz aldıkları istismarın yoğunluğuna, istismar eden kişinin kişilerin yakınlığına ve istismarın sürekliliğine göre değiştiği görülmektedir. Özellikle cinsel istismar diğer istismar türlerini de içerdiğinden çocuğun psiko seksüel gelişimini olumsuz etkilemektedir. Çocukların yaşlarına uygun olarak cinsel konularda bilgilendirilmemelerinin istismara uğrama riskini arttırdığı yapılan çalışmalarda görülmektedir. Ayrıca çocuğun erken çocukluk döneminde cinsel olarak istismar edilmesinin ve etkilerinin tespit edilmesi diğer yaşlara göre oldukça zorlaşmaktadır (Yalçınkaya, 2011).

İstismara maruz kalan çocukların istismar sonrasında geliştirdikleri psikopatolojik sorunların çocukların gelişim dönemlerine ve yaşlarına göre farklılıklar olduğu görülmektedir. Çocukların ilerleyen dönmelerde kabus, uyku problemleri, alt ıslatma sorunları, kaygı bozuklukları, depresyon, öfke kontrolü sorunları, travma sonrası stres bozukluğu gibi belirtiler gösterdikleri bilinmektedir (Kendall-Tackett ve ark.,1993).

Cinsel istismara maruz kalan çocukların ilerleyen yaşlarda psikolojik olarak birçok patoloji geliştirebildikleri ve olumsuz sonuçların tek bir patoloji ile sınırlı olmadığı görülmektedir (Fleming, 1998). Araştırmalar cinsel istismara maruz kalan çocukların çoğunlukla duygusal sorunlar yaşadıklarını, duygu düzensizliği (emotional dysregulation) sorunları yaşadıklarını göstermektedir. Ayrıca kişilik bozukluğu, yaşıtları ile veya yetişkinlerle bireysel ilişkilerde zorlanma, fiziksel ve zihinsel sağlık sorunları, intihar davranışları gibi sorunlarla karşı karşıya kaldıkları görülmektedir (Muela ve ark., 2012).

Çocukların maruz kaldıkları cinsel istismar neticesinde birçok farklı psikopatolojik belirtiler sergiledikleri bilinmektedir. Bu belirtiler çocuğun yetiştiği çevre faktörlerine, biyolojik yapısına, bağlanma stillerine, zekâsı gibi birçok etken tarafından etkilenmesine rağmen çocukların çocuğunun istismar neticesinde Travma Sonrası Stres Bozukluğu tanısı aldıkları görülmektedir (Juettner, 2009).

Bu nedenle dünya genelinde olduğu gibi son yıllarda Türkiye’de de konu ile ilgili yapılan çalışmaların sayısının artması, sivil toplum kuruluşlarının, üniversite ve toplum destek birimlerinin bilinçlendirme çalışmaları istismar olayları hakkında toplumun istimara yönelik algısı üzerinde olumlu bir etkisi olduğu görülmektedir (Yalçınkaya, 2011).

4. STRES VE STRESLE BAŞ ETME TARZLARI

Stres kelimesi birçok alanda kullanıldığından kavramsal boyutu sosyal alanlarda henüz netleşmemiş olduğu görülmektedir. İçinde bulunduğumuz çağın yaygın sorunu olmasına rağmen bu muğlaklık stres kavramını sürekli olarak araştırma ihtiyacı doğurmuştur. Kelime kökeni olarak stres “estricia” kelimesinden gelmektedir. Latince ‘estrica’, Fransızca ‘estrece’ sözcüklerinden gelmektedir. 17. yüzyılda felaket, musibet, keder, anlamında kullanılmıştır. Daha sonraki yüzyıllarda kavramın anlamı değişmiş, güç, baskı, nesnelere uygulanan ve onları zorlayan bir güç olarak kullanılmıştır. Kavramsal boyutta ilk kullanımı 17. Yüzyılda fizik alanında olmuştur. Fizik alanında bu kavramı ilk kullanan kişi Robert Hook olduğu literatürde gözükmektedir. Robert Hook, kendi alanında stresi elastiki nesne ve ona uygulanan dış güç arasındaki ilişki olarak açıklamaktadır (Balcıoğlu, 2005).

Araştırmalar bireylerin stres hakkındaki tanımlarının kendine has olduğunu, bireyden bireye göre değiştiğini göstermektedir. Stres insan yaşamı veya canlı yaşamı için kaçınılmaz bir durumdur. Canlı organizma için bu kadar yoğun bir yüzleşme söz konusu olduğunda, bu durumun organizmayı veya maddenin kendisini koruma biçimi, varlığını sürdürme biçimi olarak düşündüğümüzde olumlu bir şey gibi gözükmektedir. Fakat bu durum kişide fiziksel rahatsızlıklara varabilecek sorunlarla neticelenebilir (Aydın, 2004).

Stres esnasında canlı organizmanın dikkat süreçleri keskinleşmiş, her iki bellekte (kısa süreli- uzun süreli) hızlanmış ve bilgi işlemeye çalışmaktadır. İnsanda bu süreç esnasında anlamlandırma, ilişki kurma, eski yöntemleri değerlendirme, problem çözme yöntemlerini düşünme süreçleri başlamaktadır. Fakat bu esnada kişinin hissettiği sadece fiziksel belirtilerdir. Bunlar kan basıncının artması, kalp hızının ve solunumunun artması, kasların gerilmesi gibi ortaya çıkmaktadır.

Duygusal manada ise, yoğun korku ve panik hali, karamsarlık ve depresyon gibi duygular bu aşamada gözlemlenmektedir. Kişinin bu durumun farkına varıp fiziksel dengesini yeniden düzenlemeye çalışması (nefes egzersizi, meditasyon vb.) stres ile baş etmesinde ve problem çözme becerisini arttırmada yardımcı olacaktır. Biyolojik ve psikolojik dengenin bozulmasına bağlı olarak kişinin davranışlarında da ‘savaş ya da kaç’ mekanizması devreye girecektir (Aydın, 2004). Selye tarafından şekillendirilen ve ismini Genel Uyum Sendromu olarak verdiği bu süreç içerisindeki alarm, direnç ve tükenme dönemleri şu şekilde açıklanır.

İlk aşaması ‘alarm tepkisi’ dir. Bu aşamada vücutta otonom sinir sisteminin strese olan tepkisi hormonal salgılar ve biyokimyasal salgıların başladığı, vücudun alarm durumuna geçerek strese neden olan durum ile uğraşmaya hazırlandığı dönemdir (Güçlü, 2001).

Direnç dönemde ise vücudun verdiği ilk tepkiler vücut tarafından durdurulur ve normalleştirmeye başlanır, hormon salgısı ve biyokimyasal tepkimeler durur. Fakat vücut yorulmaya devam etmektedir (Güçlü, 2001).

Üçüncü basamak ise ‘tükenme’ dönemidir. Bu basamakta stresörler devam ettikleri için vücudun direnci bozulur ve yorgunluktan hastalıklar ortaya çıkarmaya başlar (Güçlü, 2001).

4.1. Stres Belirtileri

Stresin insan üzerindeki belirtileri dört grupta toplanmıştır; fiziksel, duygusal, zihinsel ve sosyal boyutlarında belirtiler incelenmektedir.

Fiziksel belirtiler: Uyku düzeninin bozulması, baş ağrıları, aşırı yorgunluk, kas arıları, mide sorunları, ülger gastrit, bağırsak sorunları, kabızlık, enerji düşüklüğü, terleme, kalp sorunları gibi fiziksel belirtileri vardır (Akgündüz, 2006).

Duygusal Belirtiler: en sık rastlanan duygusal tepki depresyon olduğu ve çabuk ağlama, yoğun kaygı ve endişe hali, öz güvende düşme gibi duygusal belirtileri olmaktadır (Akgündüz, 2006).

Zihinsel Belirtiler: hafıza ve bellek sorunları, unutkanlık, düşünce işleyişinde karışıklık, karar vermek de güçlük, hayal kurama ve hayallere dalmada artış, takıntılı bir şekilde bir düşünce veya fikir ile meşgul olmak, performans kayıpları, dikkat dağınıklığı gibi zihinsel belirtiler (Akgündüz, 2006).

Sosyal Belirtiler: insani ilişkilerde güvensizlikler, alınganlığa bağlı başkalarına yönelik suçlamalar, planlarına uymada güçlük ve insanları bekletmek, kendisine yönelik aşırı savunmacı tutum, rencide edici konuşmalar gibi sosyal çevresini etkileyen belirtiler görülebilmektedir (Akgündüz, 2006).

Cannon, stres kavramını, canlının doğal iç ve dış dengesinin çevresel koşullarla bozulması olarak tanımlamıştır. Cannon’un 1920’li yıllarda hayvanlar üzerinde yaptığı

çalışmalarda hayvanların beklenmedik durumlar ile karşılaşması neticesinde istemsiz olarak oluşan bedensel tepkiler gözlemlenmiştir. Bu süreç içerisinde “savaş-kaç” tepkisi olduğunu, vücutun ya savaşmaya ya da kaçmaya yönelik hazırlık yaptığını ve bu esnada vücut üzerinde bir takım değişiklikler gerçekleştiğinden bahsetmiştir (Akt: akır, 2006).

Bedenimizde oluşan fizyolojik değişikliklerle, içinde bulunduğumuz durumu algılama ve onu değerlendirme biçimimiz arasında sürekli bir etkileşim olduğunu ileri sürülmektedir. stres evre ile olan uyumumuzu bozan veya var olan kaynaklarımızı zorlayan bir süreçtir. Dolayısı ile bir olay hakkındaki algımız ve olay ile baş edebilmek hakkında vermiş olduğumuz önceki ve şimdiki kararlarımız o olay hakkında bir tanımlama yapmamıza neden olmaktadır (Cüceloğlu, 2003).

4.2. Stresle Başa ıkma Yolları

Başa ıkma yolları genellikle travma sonrasında yaşanan olumsuz duyguları veya bilişsel düşünceleri düzenlediği ve bireye fayda sağladığı düşünölmektedir. Bireylerin travma sonrasında yaşadıkları duyguları inkar etmeleri veya kaçınma davranışı sergilemeleri de ayrıca uyumsuz bir başa çıkma yolu olarak kabul görmektedir (Schnider, Elhai ve Gray, 2007).

Stres yaratan faktörler ile karşılaştıklarında bireylerin, kendi kişisel, çevresel, biyolojik veya kültürel özelliklerine göre bu stresörlerin etkilerini indirgeyebilmek veya azaltabilmek için bir takım bilişsel ve davranışsal düzeyde başa çıkma yolları geliştirdikleri görölmektedir. Doğrudan kendi çevrelerinde stres yaratan durumları değiştirmeye veya içsel duyu durumlarını değiştirmeye veya rahatsızlık veren durumu indirgemeye çalışabilirler (Krohne, 2001).

Başa ıkma süreçleri ile çalışmak için Lazarus ve arkadaşları tarafından Başa ıkma Yolları ölçeği geliştirilmiştir. Ölçek, bireylerin stres yaratan duruma maruz kaldıklarında başa çıkma düşüncelerini veya tutumlarını içermektedir (Carver, Scheier ve Weintraub, 1989).

Folkman ve Lazarus ‘başa çıkma’ kavramını “kişinin yetisini düşüren veya tehdit eden içsel ve dışsal algılarla veya taleplerle bas etmek için, bilişsel ve davranışsal uğraşlarda süregelen değişimdir. Aynı zamanda başa çıkma, algılanan içsel veya dışsal stres faktörleri ile ilgili olarak duygusal, fizyolojik ve psikolojik yükü azaltmayı hedefleyen bir tepki olarak tanımlanmaktadır (Folkman ve Lazarus, 1984).

Baş etme stratejileri kendi fonksiyonlarına göre problem odaklı veya duygu odaklı olmak üzere iki şekilde incelenmektedir. Problem odaklı baş etme tarzlarında çevresel veya kişisel kaynaklar ile stres yaratan durumu değiştirmeye ve akılcı çözümler aramaya çalışmaktır. Duygu odaklı ‘ baş etme’ ise kişinin katıldığı durumu anlamlandırma süreçlerini ve deneyimlenen stres sonrasındaki duygusal değişimler üzerine odaklanmayı içermektedir (Shapiro ve Levendosky, 1999).Aktif problem çözme birçok stres yaratan durumda kullanılan etkili bir yöntemken duygu odaklı baş etme yolu daha az etkilidir (Canton-Cortes ve Canton, 2010).

4.2.1. Problem Odaklı Başa Çıkma Yolları

Problem odaklı başa çıkma stratejileri, bireylerin karşılaştıkları sorunlarla baş etme stratejisi yeni beceriler öğrenme, karşılarına çıkan sorunları çözümlenme ve alternatif yollar bulma gibi stres yaratan faktörlerin kaynağını değiştirmeye veya bunları kontrol altında tutmaya yönelik çabalarıdır. Bu tür başa çıkma ile amaçlanan bireyin kendisini veya çevresini harekete geçirerek stres yaratan ortamı değiştirmektir (Folkman ve Lazarus, 1984).

Problem odaklı başa çıkma yollarına bakıldığında strese maruz kalan bireylerin başa çıkma esnasında stresörün etkisini azaltmadaki planlama tarzları, yardım arama davranışları, farklı davranışlar gözlemlenme, bir adım atmadan önce kendisine odaklanıp nasıl bir adım atacağını düşünme gibi eylemleri değerlendirdiği görülmektedir. bireyler aktif bir şekilde ortadan kaldırmaya veya stresin yarattığı sorunları gidermeye yönelik bilgi ve eylem planı yapmaya çalışmaktadırlar (Carver, Scheier ve Weintraub, 1989).bu tarz başa çıkmada bireylerin soruna odaklandıkları, onu tanımlamaya çalıştıkları ve alternatif çözüm yolları aradıkları, bir davranışa geçmeden önce davranışın kendisi için muhtemel sonuçlarını değerlendirdikleri fark edilmiştir. Eğer yanlış davranışlar sergiliyorlar ise bu davranışı değiştirdikleri veya yeni çözüm yolları öğrenmek için başkalarına danışmayı tercih ettikleri görülmektedir.

Stresle başa çıkma tarzları hakkında yapılan araştırmalarda genellikle problem odaklı başa çıkma tarzlarının duygu odaklı başa çıkma tarzlarına göre daha uyumlu (adaptive) oldukları görülmektedir. Problem odaklı başa çıkma tarzlarının stresörden kaynaklanan gerginliğe yönelik ara buluculuk yaptıkları fakat duygu odaklı başa çıkma tarzlarının bu gerginliği problem odaklıya göre daha az indirgeye bildiği tespit edilmiştir. Problem odaklı başa çıkma tarzlarının stres bağlı fiziksel ve psikolojik etkilerin indirgenmesine yardımcı olduğu görülmektedir (Newness, 2011).

Problem odaklı başa çıkma kimi durumlarda bireylerin saldırgan davranması ile neticelenebileceği gibi bazı kişiler tarafından da stresörlere karşı serinkanlı bir şekilde yaklaşılarak akılcı bir çaba ile de olabilmektedir. Problem odaklı başa çıkma stratejisi özünde bireyin yaşadığı kaygıyı veya problemi kendi bilişsel yetisi ve çevresini kullanabilme yetisi ile çözümüleme biçimidir. Bu tür başa çıkma stratejisini kullanan bireyler hiç bir şey olamamış gibi davranmaktansa problemi çözümüleme planları yaparak sorunun çözümüne ulaştıklarından kendilerini daha iyi hissederler (Burger, 2006). Stresle başa çıkma yöntemleri konusunda yapılan araştırmalarda özellikle bireyin strese maruz kaldığının farkına varması ve stres belirtilerini ortadan kaldırabilmek için psikolojik ve fizyolojik faaliyetlerde bulunması gerekliliği üzerine durulmuştur. Kişilik özelliklerinin de stres faktörü ile baş etmede önemli etkisi olduğu yapılan araştırmalar ile gözlemlenmiştir (Durna, 2004).

4.2.2. Duygu Odaklı Başa Çıkma Yolları

Psikolojik olarak strese maruz kalan bireyler hakkında en iyi yorumları yapabilmek için onların duygusal boyutta ne hissettiklerine bakman en kolay yoldur. Bireylerin sinirli, öfkeli, üzgün, utangaç, suçluluk veya kıskançlık hissediyor olmaları onların normal olmayan bir durum ile karşı karşıya kaldıklarını göstermektedir (Lazarus, 1993).

Duygu odaklı problem çözme bireyin stres yaratan durum ile karşılaştığında oluşan olumsuz duyguları indirgeme veya yönetme çabalarını göstermektedir. Duygu odaklı başa çıkma yolları içerisinde bazı türler inkar içerirken bazılarının ise yaşanan travmayı yeniden yorumlama ve sosyal destek arama içermektedir. Başa çıkma yolları arasındaki bu farklılıklar bireylerin başa çıkma yollarındaki başarılarını ciddi derecede etkilemektedir (Carver, Scheier ve Weintraub, 1989). Duygu odaklı başa çıkma içerisinde bireyin stres yaratan bir durumla karşılaştığında duygularını ortaya çıkartmaya yönelik bir çabası da olmaktadır (Newness, 2011).

Bu tür başa çıkma tarzlarının stres yaratan durumun içerisine ve kişinin bireysel özelliklerine göre farklı sonuçlar doğurduğu görülmektedir. Duygu odaklı başa çıkma tarzları performansa dayalı işlerde yaşanan stres durumlarında performansı olumsuz etkilerken, tatmin duygusunu yükselttiği yapılan çalışmalarda görülmektedir. Bireyin duygularını dışa vurması ve olumsuz duygularını belli etmesinden kaynaklanan tatmin yaşadığı düşünülmektedir (Newness, 2011).

Problem odak ve duygu odaklı başa çıkma yollarının her ikisi de stresörlere karşı bir tepki olarak çıkmaktadır. Fakat stres yaratan durumun özelliğine ve bireylerin kişilik özelliklerine göre kullanışı değişmektedir. Duygu odaklı başa çıkma yolları daha çok duygusal tahammül gerektiren durumlarda kullanıldığı görülmektedir (Carver, Scheier ve Weintraub, 1989). Bireysel etkilere bakıldığında düşük öz güvene sahip olmak, duygusal olarak daha durağan olmak veya dış kontrol odaklı olmanın stres ile başa çıkmada daha başarısız oldukları görülmüştür (Newness, 2011). Duygu odaklı başa çıkma tarzlarında en belirgin fark ise stresörün kaynağı değiştirilmemektedir. Bireylerin bu tür başa çıkma yollarını tercih etmelerinin en önemli nedeni ise, stres yaratan ortamı değiştirmenin mümkün olmadığı durumların var olmasında kullanılmasıdır (Lyon, 2012).

4.3. Travma Sonrası Stres Bozukluğu

Travma sonrası stres bozuklunun tanımı; “aşırı korku, çaresizlik ve dehşet duygusu yaratan ya da ölüm tehlikesi oluşturan bir olaydan sonra gelişen, kişide olayı tekrar tekrar yaşama, travmaya eşlik etmiş olan uyaranlardan kaçınma, genel bir tepkisizlik hâli, uyku sorunları, öfke patlamaları gibi aşırı uyarılmışlık belirtileri ile giden bozukluk“ şeklinde yapılmaktadır (Beyazova ve Şahin, 2011).

Çocukluk çağında karşılaşılan travmanın ergenlik döneminden yetişkinlik dönemine kadar ciddi etkileri olduğu görülmektedir. Çoklu kişilik bozukluğundan, borderline kişilik bozukluğundan veya ergenlik döneminde adli suçlara karışmalara kadar birçok vakalar üzerinde yapılan çalışmalar bu vakaların çoğunluğunun çocukluk dönemlerinde istismara veya travmatik bir olay yaşadıklarını göstermektedir. Ergenlik döneminde maruz kalınan istismara bağlı olarak bu kişilerin ilerleyen yaşlarda bazı yer veya eşyalara karşı tepki gösterdikleri bilinmektedir. Dolayısı ile istismara bağlı olarak deneyimlenen travma çocuğun sadece şimdinde tanı almaya bilir fakat ilerleyen yaşlarında maruz kalınan istismarın boyutuna, şiddetine ve sıklığına göre bir takım olumsuz davranışlar doğurabilmektedir (Terr,1991).

Terr (1991), travmaya maruz kalan çocukların bilişsel ve davranışsal olarak etkilenmelerine ve travmanın çeşidine-sıklığına göre bu travmatik durumu tanımlamakta ve tip-I ve tip-II olarak iki şekilde açıklamaktadır.. Tip-I olarak adlandırdığı travmalar araba gibi araçlarla yaşanan kazalar, silahlı yaralanma veya saldırıya maruz kalma gibi “tek ve aniden deneyimlenen travmalar”dan oluşmaktadır ve bu tür travmaya maruz kalanların belirtilerinin

genellikle; yeniden yaşantılama, kaçınma, artmış uyarılmışlık şeklinde olduğunu gözlemlemiştir. Tip-II travmalar ise birden fazla gerçekleşme ihtimali olan veya ara sıra süre gelen (çocuk istismarı) farklı ve uzun süreli travmalardan oluşmaktadır. Tip II travmalarına maruz kalanların duyarsızlaşma, yadsıma, dissosiyasyon veya öfke gibi belirtiler göstermektedirler.

Travmatik bir olama maruz kalan birçok bireyde TSSB ortaya çıkmamaktadır. Maruz kalınan stresörler TSSB belirtilerini ortaya çıkartan ana etken olmasına rağmen aynı travmatik olaya maruz kalan herkes TSSB tanısı almamaktadır (Özgen ve Aydın,1999). Cinsel istismara maruz kalan çocukların tehdit, baskı veya fiziksel bütünlüğünü sarsıcı şekilde istismara maruz kalmaları nedeni ile TSSB belirtileri sergiledikleri yapılan çalışmalarda görülmektedir. Fakat travmanın çocuklar üzerindeki etkilerine dair yapılan çalışmalar göstermektedir ki bu çocukların yaşadıkları travma klinik bir bozukluk tanısı alacak düzeye erişmeden de uzun süre devam edebilmektedir (Kılıç ve ark.,1999).Bunun nedenleri bireyin genetik özelliği, fiziksel yapılarıdaki farklılıklar, psikolojik dayanıklılığı veya maruz kalınan travmatik olaya dair motivasyonunun etkili olduğu düşünülmektedir (Özgen ve Aydın, 1999).

4.4. Ergenlerde Cinsel İstismar ve Stresle Başa Çıkma Yolları Hakkında Yapılan Araştırmalar

Shikai ve arkadaşlarının 2008 yılında Japonya’da 70 erkek 294 kız üniversite öğrencilerinde yaptıkları çalışmada, cinsel istismar öyküsü olan bireylerde başa çıkma yollarını araştırmışlardır. Yapılan bu çalışmada duygu odaklı başa çıkma tarzlarının cinsiyet olarak kadınlarda daha sık kullanıldığını ve istismar olarak da duygusal istismara maruz kalan, cezalandırılan, azarlanan kişilerin daha çok kullanıyor olduğu gözlemlenmiştir. Kadın örneklemin erkeklere kıyasla daha fazla duygu odaklı ve kaçınarak baş etme yollarını kullandıkları görülmektedir. Yapılan regresyon analizi sonucunda duygu odaklı başa çıkmanın özellikle ihmal ve duygusal istismarı yordayıcı özelliği olduğu görülmüştür.

Baş çıkma yollarını kullanımında bireysel farklılıkların olduğu gösteren araştırmalar mevcuttur. Bunlardan birisi olan Tanve Aldemir’in yapmış oldukları ‘Ergenlerde Stresle Başa Çıkma Tarzlarının Atılganlık Düzeyleri ve Sosyal Demografik Özellikler Açısından İncelenmesi’ isimli 2012 yılında yayımlanan ve 712 lise öğrencileri ile yaptıkları çalışmadır. Araştırmanın sonucunda ergenlerin stresle başa çıkma türlerinden aktif planlamayı tercih etmeleri ile davranış türleri arasında anlamlı bir fark görülmüştür. Araştırma içerisinde atılgan

ve çekingen olarak ayrılan davranış tiplerinden atılğan olan ergenlerin daha fazla aktif planlama türünde başa çıkma yollarını tercih ettikleri görülmüştür. Ayrıca cinsiyete bağlı olarak yapılan karşılaştırmada kız ergenlerin erkek ergenlere göre daha fazla dış çevreden yardım arama davranışı sergiledikleri gözlemlenmiştir. Çekingen davranışlara sahip ergenlerin stresle baş etme yollarında dine sığınmayı atılğan davranışlar sergileyen ergenlerden kişi sayısı olarak daha fazla kullandıkları araştırmanın bulgular kısmında görülmektedir.

Gelişim döneminde cinsel olarak istismar edilen ergenlerde baş etme yolları çeşitlilik göstermektedir. Çoğunlukla devam eden istismar vakalarında baş etme konusundaki çeşitli yollara başvurulduğu görülmektedir. Bunun nedeni olarak ise önceki istismarlar ile baş etme yolları nedeni ile takip eden istismarlar ile olumlu veya olumsuz bir şekilde baş etme şekilleri farklılaşmaktadır. Ergenlik dönemindeki ‘dışa vurum’ davranışları maruz kalınan istismara ile baş etmede uyumlu bir baş etme yollarında birisi olabilmektedir. Fakat ilerleyen dönemlerde bu başa çıkma yollarının çoğunluğu kişiler arası ilişkilerde olumsuz sonuçlar doğurmaktadır (Shapiro ve Levendoskya, 1999).

Cinsel istismar mağduru çocukların maruz kaldıkları olaylar aynı şekilde olmasına rağmen farklı tepkiler gösterebilmektedirler bu farklılıkları açıklamada bağlanma teorisinden faydalanmak mümkündür. Ergenlerin ilerleyen yaşlarda ve şuanadaki baş etme tarzlarındaki farklılığın temeli bağlanma stilleri ile ilişkilendirilmektedir. Güvenli bağlanma stillerine sahip bireylerin maruz kaldıkları istismar ile baş etmede kendilerine yönelik suçlayıcı tavırları veya başkalarına yönelik yıkıcı davranışlarının daha az olduğu görülmektedir (Liem ve Boudewyn, 1999).

David Canton-Cortesve ve Jose Canton tarafından yapılan çalışmada 138 lise öğrencilerinde yüksek seviyedeki PTSS tanısı alanların başa çıkma stratejileri ölçeğinden düşük puan aldıkları, kaçınarak başa çıkma stratejileri ile PTSS puanları arasında pozitif yönlü ilişki olduğu gözlemlenmiştir. Cinsel istismara uğrayanların grup içi karşılaştırmalarında aile içi ve yakın kişiler tarafından istismara uğrayanların aile dışında olan ve tanımadıkları kişiler tarafından istismara uğrayanlara kıyasla daha fazla kaçınarak başa çıkma stratejileri kullandıkları görülmüştür. Araştırma sonuçlarına bakıldığında Post Travmatik Stres Bozukluğu ile başa çıkma arasında bir ilişki olduğu ve travma belirtileri yükseldikçe olumsuz/etkili olmayan baş etme stratejileri kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca travmanın şiddeti ve

baş etme tarzları ile failin yakınlık derecesi arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu görülmektedir.

Başa çıkma yollarına dair yapılan çalışmada cinsiyete göre ergenlerin baş etme yolları arasında belirgin farklılıklar olduğu görülmüştür. İyimser yaklaşımı ve çaresiz yaklaşımı kızların daha çok kullandığı, erkeklerin ise kendine güveli yaklaşımı daha fazla kullandıkları görülmüştür. Ayrıca yaş ortalaması yükseldikçe kendine güvenli ve iyimser yaklaşımı kullanmada düşme olduğu tespit edilmiştir (Deniz ve Totan, 2008).

2008-2010 yılları arasında Meltem CANÖZCAN'ın, Erzincan ilindeki 3 ilköğretim 6.,7. ve 8., sınıf öğrencilerinde toplam 434 öğrenci ile yapmış olduğu “İstismar Ve İhmalin Çocuklar Üzerindeki Fiziksel Ve Psikolojik Etkilerinin İncelenmesi” araştırmada, katılımcı öğrencilerin %67,8 oranında duygusal istismara ve %42,1 oranında fiziksel istismara, %39.1 oranında ekonomik istismar ve %97.0 oranında ihmale maruz kaldıklarını tespit etmiştir. Araştırmada kullanılan demografik bilgiler üzerinde istatistiksel olarak inceleme yapıldığında baba eğitim durumu, aile gelir düzeyi ve aile yapısının ihmal ve istismar üzerinde etkili faktörler olduğu saptanmıştır. Araştırma da ayrıca dikkat çeken bir özellik ise baba eğitim durumunun ihmal ve istismar üzerinde etkili bir faktör olarak saptanmasına rağmen anne eğitim durumunun ihmal ve istismar üzerinde etkili bir faktör olarak bulunmamasıdır. Gruplar içi karşılaştırma yapıldığında istismar ve ihmale maruz kalan çocuklar da daha fazla psikolojik belirti saptanmış olduğu görülmüştür. Dolayısı ile bazı aile özelliklerinin istismar ve ihmali tetikleyebileceği araştırmanın bulguları arasındadır. Ayrıca psikolojik belirtiler gösteren çocukların istismar veya ihmale maruz kalma olasılığının da göz ardı edilmemesi gerekliliğinden söz edilmektedir.

2001 yılında çocuk psikiyatri bölümüne başvuran ergenlerle yapılan çalışmaya 314 kız, 82 erkek olmak üzere toplam 402 ergenlik çağındaki çocuk katılımcı olmuştur. Bu çalışmada ‘Cinsel İstismar Olgularının Biyo-psikososyal Özellikleri’ isimli bu çalışmada ise cinsel olarak istismara maruz kalan çocukların yaş ortalamalarının 12,87 olduğu saptanmıştır. İstismara maruz kalan çocukların cinsel istismar biçiminin çoğunluğunun vajinal penetrasyon şeklinde olduğu, failerin ise %66'sının mağdur çocukların tanıdıkları olduğu gözlemlenmiştir. Ruhsal muayeneleri sonucunda %76,42'ünde en az bir psikolojik bozukluk olduğu ve en sık rastlanan tanının ise Travma Sonrası Stres Bozukluğu tanısı olduğu saptanmıştır. Ayrıca cinsel olarak istismar edilen çocukların depresyon ve sürekli anksiyete

tanısı almalarına lojistik regresyon analizi ile bakıldığında çocukların rızalarının olmamasının tanı alma durumu ile ilişkili olduğu görülmüştür (Metin, 2010).

Demir'in 2008 yılında 'Çocuk Ve Ergenlerin Cinsel İstismarı Sonrasında Akut Stres Bozukluğu Ve Travma Sonrası Stres Bozukluğu Özelliklerinin İncelenmesi' isimli çalışmasında 30 kişilik cinsel istismara maruz kalan çocuklarda TSSB belirtilerini ve yanı sıra psikolojik semptomların benlik algısı düzeyine etkileri incelenmiştir. Maruz kalınan cinsel istismar öncesinde çocukların büyük çocukların neredeyse tamamının cinsellik, cinsel istismar ve ise cinsel istismardan korunmaya ilgili bilgilendirilmemiş oldukları saptanmıştır. Ergen örneklemin %90'nın Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB).tanı ölçütlerini karşıladıkları bulunmuştur. Ayrıca mağdur çocukların sürekli anksiyete ölçek puanı %73,3'ünde, depresyon ölçek puanı %50'sinde patolojik düzeyde olduğu ve benlik imgesi ise %70'inde uyumlu, %30'unda uyumsuz olarak bulunmuştur.

Yapılan araştırmaların çocuğunda cinsel olarak istismar edilen çocukların Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB) tanısı aldıkları görülmektedir. TSSB belirtileri ile birlikte depresyon, yüksek kaygı seviyesi, benlik imgesinde bozukluk, davranış problemleri gibi psikopatolojik belirtilerin cinsel istismar mağduru çocuklarda sıklıkla görüldüğü anlaşılmaktadır.

5. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Bu bölümde araştırmanın evreni ve örneklemini, araştırma içerisinde kullanılan veri toplama araçları, toplanılan veriler ve istatistiksel değerlerine dair bilgi verilmektedir.

5.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada 13-18 yaş aralığında olan ergenlik dönemindeki istismar mağduru olan çocukların anne-babaları ile olan duygusal bağları ve bu duygusal bağının çocukların gerek gündelik yaşam stresleri gerekse olaya bağlı stres ile başa çıkma yolları arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma betimsel bir çalışma olup, betimsel tarama modeli olarak adlandırılmaktadır.

5.2. Araştırma Evren ve Örneklem

Araştırmanın örneklemini adli işlem yapılmak üzere gelen cinsel istismar mağduru çocuklar içerisinde araştırmaya katılmayı kabul eden ve ebeveynlerince de araştırmaya katılmaları onaylanan çocuklar arasından seçilmiştir.

Tablo 1.'de araştırmaya katılan cinsel istismar mağduru ergenlerin yaş, cinsiyet, anne-baba eğitim, olay sonrası psikolojik destek alma durumu, ikamet olarak kiminle yaşadığı, anne ve babasının birlikte yaşama durumları ve mağdur olan ergenin kendisinin kaçınıcı kardeş olduğu hakkındaki dağılımı göstermektedir.

Araştırmaya katılan cinsel istismar mağduru (N= 66) ergenlerden 25'inin 13-14 yaş aralığında olduğu (%37,9), 35 ergenin ise 15-16 yaş aralığında olduğu (%53) ve 6 ergenin ise 17-18 yaş aralığında olduğu (%9,1) görülmüştür. Aynı örneklem içerisinde (N=66) 52 cinsel istismar mağduru ergenin kız olduğu (%78,8) ve 14 ergeninde erkek olduğu (%21,2) görülmektedir.

Araştırmaya katılan cinsel istismar mağduru ergenlerden 56'sının annesinin ilköğretim mezunu olduğu (%84,8), babasının ilköğretim mezunu olan ergenlerin sayısının 48 olduğu (%72,7) annesi lise mezunu olan ergen sayısının 6 olduğu (%9,1), babası lise mezunu olan ergenlerin sayısının 13 olduğu (%19,7) ve annesi üniversite mezunu olan ergenlerin

sayısının ise 5 olduğu (%7,6) ve babası üniversite mezunu olan ergenlerin sayısını 5 olduğu (%7,6) görülmektedir.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Cinsel İstismar Mağduru Ergenlerin Sosyodemografik Bilgi Dağılımı Tablosu.

6. Demografik Bilgiler	Kategoriler	N	Yüzdellik
Yaş	13-14	25	37,9
	15-16	35	53,0
	17-18	6	9,1
Cinsiyet	Kız	52	78,8
	Erkek	14	21,2
Anne Eğitim	İlköğretim	56	84,8
	Lise	6	9,1
	Üniversite	4	6,1
Baba Eğitim	İlköğretim	48	72,7
	Lise	13	19,7
	Üniversite	5	7,6
Psikolojik Destek	Alıyorum	9	86,4
	Almıyorum	57	16,6
Kimle Yaşıyor	Aile	51	77,3
	Akraba	2	3
	Yurt	1	1,5
	Anne	6	9,1
	Baba	6	9,1
Anne Baba Birlikteliği	Birlikteler	45	68,2
	Ayrılar	19	28,8
Kaçıncı Kardeş	Birinci	33	50
	İkinci	17	25,8
	Üçüncü	11	16,7
	Dördüncü	3	4,5
	Diğer	2	3

Cinsel istismar mağduru ergenler içerisinde (N=66) %16,6'nın (n= 9) maruz kaldıkları istismar öncesinde veya sonrasında psikolojik destek aldığı, % %86,4'ünün ise (n=57) psikolojik destek almadığı görülmektedir. Aynı örneklem içerisindeki ergenlerden 51'inin (%77,3) ailesinin yanında yaşadığı, 2 katılımcı ergenin (%3) akraba yanında yaşadığı, 1 ergenin (%1,5) yurttan kaldığı, 6'sının (%9,1) annesi ile ve 6'sınında (%9,1) babası ile birlikte yaşadıkları görülmektedir.

Aynı örneklem içerisinde (N= 66) anne ve babası boşanmış olanlar ile birlikte yaşayanların oranına bakıldığında %68,'sinin (n=45) anne ve babasının birlikte yaşadığı, % 28,8'inin (n= 19) anne ve babasının boşanmış veya ayrı yaşadıkları görülmektedir.

Cinsel istismar mağduru ergen örnekleminde (N=66), 33 ergenlik dönemindeki katılımcının (%50) birinci çocuk oldukları, 17'sinin (%25,8) ikinci çocuk oldukları, 11'inin (%16,7) üçüncü çocuk olduğu, 3 ergenin (%4,5) dördüncü çocuk olduğu ve 2 ergenin (%3) beş ve beşin üstündeki kardeş sırasında olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan ergenlerin cinsel istismara maruz kalma şekillerine göre genel demografik bilgi dağılımları Tablo 2.'de detaylı bir şekilde verilmiştir. Buna göre; araştırmanın katılımcısı cinsel istismar mağduru ergenlerin (N=66) arasından 18'inin (%27,3) araştırma tarihinden 1-3 ay öncesinde istismara maruz kaldıkları, 17 ergen katılımcının (%25,8) 4-6 ay öncesinden cinsel istismara maruz kaldıkları, 14 ergenin (%22,7) ise 7-12 ay öncesinde, 15 ergenin (%21,2) ise 1-2 yıl öncesinde, 2 ergenin (%3) ise 3-4 yıl öncesinde cinsel olarak istismar maruz kaldıkları görülmektedir.

Araştırmaya katılan ergenlerin kim tarafından istismar edildiği ile ilgili dağılıma bakıldığında ise, 14 ergenin (%21,2) tanımadığı bir kişi tarafından, 12 ergenin (%18,2) kendi okuduğu okul çevresinden (öğretmen, hademe, okul müdürü, okul öğrencileri) birisi tarafından, 1 ergenin (%1,5) ailesinin tanıdığı birisi tarafından, 28 ergenin (%42,4) erkek arkadaşı tarafından, 5 ergenin (%7,6) akrabası tarafından, 1 ergenin (%1,5) erkek kardeşi tarafından, 5 ergenin ise (%7,6) babası tarafından cinsel olarak istismar edildiği görülmektedir.

Cinsel istismar mağduru ergenlerin maruz kaldıkları istismarın nerede gerçekleştiğine dair dağılıma bakıldığında,14 ergenin (%21,2) maruz kaldığı cinsel istismar ergenin kendi evinde gerçekleştiği, 22 ergenin (%33,3) maruz kaldığı cinsel istismarın faili (istismarcının) olan kişinin evinde, 5 ergenin (%7,6) kendi evi yakınlarında, 12 ergenin (%18,2) okul ve okul çevresinde, 13 ergenin (19,7) ise diğer (sokak, ormanlık arazi, araba, kafeterya vb.) yerlerde cinsel olarak istismara maruz kaldıkları görülmektedir.

Araştırmaya katılan ergenlerin (N=66), kendilerine yönelik cinsel olarak istismar edici davranışlarda bulunan kişiler ile istismar öncesinde nasıl tanıştıklarına dair dağılıma bakıldığında; 8 ergenin (%12,1) sanal ortam (facebook, twitter, msn, oyun siteleri gibi)

aracılığı ile tanıştıkları, 33 ergenin (%50) arkadaş aracılığı ile tanıştıkları, 11 ergenin (%16,7) istismarcılarının aile ve akraba içerinden olduğu, 5 ergenin (%7,6) okul aracılığı ile tanıştıkları ve 9 ergenin (%13,6) diğer farklı şekillerde cinsel istismarda bulunan kişiler ile tanıştıkları görülmektedir. Aynı örneklem içerisindeki ergenlerin 17'sinin (%25,8) bir defa cinsel olarak istismara maruz kaldığı, 21 ergenin (%31,8) iki defa cinsel olarak istismar edildiği, 14 ergenin (%21,2) üç defa cinsel olarak istismara maruz kaldığı, 9 ergenin (%13,6) dört defa cinsel istismara maruz kaldığı ve 5 ergenin (%7,6) altı defa cinsel olarak istismara maruz kaldığı görülmektedir.

Cinsel istismar maruz kalan araştırmaya katılan ergenlerin (N=66) 29'unun (%43,9) cinsel ilişki yaşanması şeklinde istismara maruz kaldıkları, 9 ergenin (%13,6) sürtünme şeklinde cinsel istismara maruz kaldıkları, 19 ergenin (%28,8) dokunma şeklinde cinsel istismara maruz kaldıkları, 6 ergenin (%9,1) sözlü (cinsel ilişki teklifi gibi) olarak cinsel istismara maruz kaldığı ve 3 ergenin (%4,5) yaşanan bir cinsel istismarın görgü tanığı olmak sureti ile cinsel istismara maruz kalmış oldukları görülmektedir.

Tablo 2. Araştırmaya Katılan Cinsel İstismar Mağduru Ergenlerde Maruz Kalınan İstismar İle İlişkili Demografik Bilgilerin Dağılımı.

Demografik Bilgiler	Kategoriler	Dağılımı	Yüzdeler
Cinsel İstismarın Üzerinden Geçen Süre	1-3 ay arasında	18	27,3
	4-6 ay arasında	17	25,8
	7-12 ay arasında	14	22,7
	1-2 yıl arasında	15	21,2
	3-4 yıl arasına	2	3
Kim Tarafından	Tanımadığı Birisi	14	21,2
	Okul Çevresinden	12	18,2
	Ailesinin Tanıdığı Birisi	1	1,5
	Erkek Arkadaşı	28	42,4
	Akrabası	5	7,6
	Erkek Kardeşi	1	1,5
Cinsel İstismarın Nerede Gerçekleştiği	Babası	5	7,6
	Kendi evinde	14	21,2
	Failin Evinde	22	33,3
	Evine yakın çevrede	5	7,6
	Okulda	12	18,2
İstismar Eden Kişi İle Nasıl Tanıştığı	Diğer	13	19,7
	Sanal ortam	8	12,1
	Arkadaş aracılığı	33	50
	Aile veya Akraba	11	16,7
	Okul	5	7,6
Cinsel İstismar Tekrar Sayısı	Diğer	9	13,6
	Bir	17	25,8
	İki	21	31,8
	Üç	14	21,2
	Dört	9	13,6
Cinsel İstismar Şekli	Altı	5	7,6
	Cinsel ilişki	29	43,9
	Sürtünme	9	13,6
	Dokunma	19	28,8
	Sözlü taciz	6	9,1
Cinsel İstismar Eden Sayısı	Görgü tanığı	3	4,5
	Bir	49	74,2
	İki	15	22,7
	İkiden Fazla	2	3

Araştırmaya katılan ergenlerin 49'unun (%74,2) bir kişi tarafından istismar edildiği, 15 ergenin (22,7) iki kişi tarafından istismar edildiği ve 2 ergenin (%3) ikiden fazla kişilerce cinsel olarak istismar edildiği görülmektedir.

5.3. Veri Toplama İşlemi

Çalışmanın örneklemini 1 Ekim 2013- 9 Haziran 2014 tarihleri arasında, İstanbul ilinde ilgili birimlere adli işlemler yapılması için ailesi ile birlikte başvuruda bulunan cinsel istismar mağduru 13–18 yaş arası 52 kız, 14 erkek toplam 66 olgu oluşturmaktadır.

Çalışmaya katılan çocukların tamamı cinsel istismar türlerinden en az birine maruz kalmış olup ailesi veya bir yakını ile birlikte getirildiğinde ilk görüşmeleri görevli olan sosyal çalışmacılar tarafından yapıldıktan sonra araştırmanın kriterlerine uygun olan çocuklar seçilmiştir.

Araştırmaya katılmaları hakkında kendilerine ve ailelerine bilgilendirme yapıldıktan sonra alınan izinle katılımı kabul eden çocuklara bir demografik bilgi formu, Kısa Semptom Envanteri, Ebeveyn ve Akran Bağlanma Ölçeği ve Stresle Baş etme Ölçeği Ergen Formu verilmiştir.

Demografik bilgi formu çocuklar ile yapılan ve şube içerisinde işleyen prosedür gereği araştırmacı tarafından doldurulduktan sonra ölçekler hakkında gerekli olan açıklama yapılarak 12-18 yaş aralığındaki çocuklara ölçekler verilmiştir.

Araştırmanın hipotezinde gerek görülmediği için araştırmaya kontrol grubu dâhil edilmemiştir. Yapılan çalışma içerisinde kontrol grubu olmamasına rağmen çalışma grubunun Kısa Semptom Envanteri, Ebeveyn ve Akraaba Bağlanma Ölçeği ile Stresle Başa çıkma Ölçeği grup ortalamaları araştırmamızın örneklemine uyan sosyo-demografik özelliklere sahip istismar mağduru olmayan aynı yaş grubu üzerinden alınarak puanlamalar yapılmıştır.

5.4. Kullanılan Ölçüm Araçları

Araştırma içerisinde Kısa Semptom Envanteri, Stresle Başa Çıkma Ölçeği ve Ebeveyn ve Akrana Bağlanma Ölçeği olmak üzere üç farklı ölçek kullanılmıştır. Ölçeklerle birlikte katılımcılara sosyodemografik bilgi formu verilmiştir.

5.4.1. Sosyodemografik Form

Çalışmaya katılan cinsel istismar mağduru ergenlik dönemindeki çocuklara ait sosyo-demografik özelliklerin ve istismar türüne dair bilgi toplamak amaçlı araştırmacı tarafından geliştirilen bir formdur. Araştırmaya katılan çocuğun yaşı, cinsiyeti, okul bilgileri, kaç kardeş ve kaçınıcı çocuk olduğu, kimlerle yaşadığı yanı sıra; anne ve babasıyla ilgili olarak öz ya daüvey oluşu, eğitimi, ailede psikolojik destek öyküsü, anne-baba eğitim durumu, ebeveyn yokluğunun olup olmadığı, ailenin sosyo-ekonomik düzeyi, madde kullanım öyküsü, kendisine zarar verme davranışı, istismar eden şahıs ile tanışma yolları, istismar eden şahsa yakınlığı, istismarın nerede gerçekleştiği gibi bilgi alımını sağlayan sorular bulunmaktadır.

5.4.2.Kısa Semptom Envanteri

53 sorudan oluşan bu test 1992 yılında Leonard ve Dorogalis tarafından danışanların psikolojik problemlerinin varlığını ve derecesini tespit etmeyi amaçlamaktadır. Kısa Semptom Envanterinin puanları değerlendirildiğinde elde edilen sonuçların psikiyatrik bir tanıya işaret edip etmediği görülebilir (Şahin, Durak ve Uğurtaş, 2002).

Envanter ile ilgili oldukça fazla sayıda geçerlilik ve güvenilirlik çalışması yapılmıştır. Türkçe standardizasyon, geçerlilik ve güvenilirlik çalışması 1994 yılında Şahin ve Durak tarafından yapılmıştır. Kısa Semptom Envanterinin beş alt ölçeğinin öğrencilerin psikolojik semptomlarını bulabilmek için SCL-90 yerine kullanılacak geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu tespit edilmiştir (Şahin, Durak ve Uğurtaş, 2002).

Kısa Semptomlar Ölçeğinin (BSI) alt ölçeklerinin madde numaralarından yararlanılarak, Anksiyete, Depresyon, Olumsuz Benlik, Somatizasyon ve Hostilite şeklindeki her bir alt ölçek için ayrı ayrı beş adet puanlama anahtarı çıkarılmıştır. Puanlamada 0 ile 4 arası puanlar sırası ile “Hiç”, “Biraz”, “Orta Derecede”, “Epey” ve “Çok Fazla” yanıtları için puanlanarak, her bir alt ölçek için katılımcıların genel olarak puanları SPSS 17.0 programında hesaplanmıştır. Araştırmada kullanılan alt ölçekler ve soru dağılımları şöyledir;

Alt Ölçek Soru

Sayısı ve Anketteki Soru Numaraları, Cronbach Alpha Değerleri

Anksiyete: 12, 13, 28, 31, 32, 36, 38, 42, 43, 45, 46, 47 ve 49. Sorular (13 adet) anksiyete belirtileri hakkında değerlendirme yapmaktadır ve Cronbach Alphadeğeri0.914' dür.

Depresyon: 9, 14, 16, 17, 18, 19, 20, 25, 27, 35, 37 ve 39. Sorular (12 adet) depresyon belirtileri hakkında değerlendirme yapmaktadır ve Cronbach Alpha değeri 0,910' dur.

Olumsuz Benlik 15, 21, 22, 24, 26, 34, 44, 48, 50, 51, 52 ve 53. Sorular (12 adet).olumsuz benlik algısına dair belirtiler hakkında değerlendirme yapmaktadır ve Cronbach Alpha değeri 0.857' dir.

Somatizasyon: 2, 5, 7, 8, 11, 23, 29, 30 ve 33. Sorular (9 adet) somatizasyon belirtileri hakkında değerlendirme yapmaktadır ve Cronbach Alpha değeri 0.859' dur.

Hostilite: 1, 3, 4, 6, 10, 40 ve 41. Sorular (7 adet) hostilite belirtileri hakkında değerlendirme yapmaktadır ve Cronbach Alpha değeri 0.776' dir.

5.4.3.Stresle Başa Çıkma Ölçeği

Folkman (1986) tarafından yılında geliştirilen Stresle Başa Çıkma Yolları Ölçeğinin Türkçe uyarlaması Sivas (1991) tarafından yapılmıştır. 1994 yılında Oral aynı ölçeğin Türkçe formunu 10-25 yaş aralığındaki 1032 ergen üzerinde uygulanmıştır. Ölçekteki 2 maddenin ergen örneklemini için uygun olmadığı anlaşılması nedeni ile Oral tarafından çıkartılmıştır.

Ölçek içerisinde 74 madde bulunup farklı faktörlere göre çeşitli alt faktörler oluşturulmuştur. bu maddeler 5 alt birime ayrılmıştır. Bunlar; Problem Odaklı veya aktif başa çıkma alt birimi, sosyal destek arama alt birimi, Kendisini Suçlama/ çaresiz yaklaşım alt birimi, Kaçınarak Başa Çıkma, Dini/ Kaderci başa çıkma alt birimleridir.Ölçeğin puanlaması yapılırken alt birimler ayrı ayrı değerlendirilmekte olup, hangi alt ölçeklerden yüksek puan alındıysa o türden başa çıkmanın kullanım derecesini göstermektedir (Oral, 1994).

Ölçeğin 5 faktörü olan, Problem Odaklı Başa Çıkma, Dini/Kaderci Başa Çıkma, Sosyal Destek Arayarak Başa Çıkma, Uzaklaşarak/Kaçınarak Başa Çıkma ve Kendini Suçlayarak/Çaresizlik Başa Çıkma alt ölçeklerine karşılık gelen sorular aşağıdaki gibidir.

Problem Odaklı veya Aktif Başa Çıkma (PABC): Bireyin, stresli bir durumda ne olup bittiğini anlamak için sorunu enine boyuna düşünmesi, çözüm yollarını gözden geçirmesi ve sorunlu ilişkisini değiştirmek için mücadele etmesine yönelik problem çözme davranışlarını (olayın değerlendirmesini yaparak en iyi kararı vermeye çalışırım gibi).içerir. Madde numaraları:10, 8,10, 13, 15,17,19, 31, 35, 39, 41, 44, 45, 49, 50,52, 58, 65, 68, 70, 73, 74'dür.

Sosyal Destek Arama (SDA): Bir davranış olarak, bireyin yakın çevresinden (aile ve arkadaşlar gibi) yardım istemesi ve diğerlerinin vereceği desteği kabul etmesiyle ilgili ifadeleri içerir. Madde numaraları: 2,6,11,14,21,25,30,33,38,42,62,69.

Kendisini Suçlama/ Çaresiz Yaklaşım (KÇY): Stresli durumlarda bireyin kendini çaresiz hissetmesi ve başka insanlarla sorunlarını ve duygularını paylaşarak yardım almaya hazır olup olmadığını belirlemeye yönelik ifadeleri içermektedir. Ayrıca bireyin kendini suçlaması, engellenme ile oluşan kızgınlık duygularının anlatım bulamadığı durumlarda, bu duyguların oluşmasına neden olan nesneye yöneltmek yerine, kızgınlığın içe döndürülmesidir. Olaylar karşısında sürekli kendini suçlayan birey sorunlarla başa çıkmada pasif bir tutum içine girer. Bu alt ölçekte, bireylerin yaşantılarından kendini ne denli sorumlu gördükleri ve kendilerine yükledikleri olumsuz eleştiriler yer almaktadır. Madde numaraları: Kendini Suçlama/Çaresizlik Başa Çıkma Maddeleri : 15,20,29,36,46,56,60,63,66,71.

Kaçınarak Başa Çıkma (KBC): Bir davranış biçimi olarak kaçınma, bireyin kendini gerçek tehdit tehlikesinin varlığından uzaklaştırmasıdır. Bireyin yaşamında ortaya çıkan stresör karşısında yapacağı eylemleri veya başa çıkmayı ertelemesini içeren maddelerden oluşmaktadır. Madde numaraları: 1,4,7,12,16,18,23,28,32,34,72'dir.

Dini/ Kaderci Başa Çıkma (DKB): Stresör karşısında aktif adımlar atmak yerine, doğaüstü güçlerin yardımını dilemeyi içeren maddelerdir. Madde numaraları: 26,40,43,53,55,57,59,61,64,67.

Her bir madde 'hiçbir zaman', 'bazen', 'sık sık' ve 'her zaman' olarak işaretlenmektedir. SBYÖ'nün hesaplanmasında, tüm alt ölçekler birbirinden bağımsız olarak ele alınmaktadır. Ölçekten toplam puan elde edilememekte olup, bütün maddelerin

puanlaması 3'den 0'a doğru olmaktadır. Buna göre "hiçbir zaman" ifadesi 0, "bazen" ifadesi "1", "sık sık" ifadesi 2, "her zaman" ifadesi ise 3 olarak değerlendirilmektedir. Her alt ölçek için alınan puanların fazlalığı ilgili başa çıkma davranışlarının fazla kullanıldığına işaret etmektedir (Akt., Doğan,2009).

5.4.4. Ebeveyn ve Akrana Bağlanma Envanteri

Ergenlerin anne-baba ve akran bağlanmalarını değerlendirmek amaçlı yapılan ölçek Armsden ve Greenberg (1987) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek 12 maddelik anne-baba ve akran bağlarını ölçme amaçlı 2 ayrı formdan oluşmaktadır (Akt: Günaydın, Selçuk ve Sümer, 2005).

EABE ölçek maddeleri 5 dereceli likert tipi bir envanterdir. Ölçek üzerinde maddeleri cevaplandıranların anne-baba ve akran ilişkilerini hangi boyutta algıladıklarına dair 5 daima-1 asla şeklinde derecelendirmektedirler. Envanter içerisindeki anne-baba alt ölçeği Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı. 82 olarak bulunmuş ve Akran bağları alt ölçeği iç tutarlılığı ise 74 olarak bulunmuştur (Akt; Kaplan, 2012).

Ebeveyn ve Akran Bağlanma envanterinin Türkçe geçerlilik, güvenilirlik çalışması Günaydın, Selçuk, Sümer ve Uysal tarafından 2005 yılında yapılmıştır. Envanter içerisindeki güven, iletişim ve yabancılaşma faktörlerinin uygulanan Türk örnekleme için ortaya çıkmadığı gözlemlenmiştir. Aynı örnekleme içerisinde anne ve baba alt ölçeklerinin yüksek iç tutarlılık ve test- tekrar test güvenilirliğine sahip olduğu araştırmacılar tarafından tespit edilmiştir. Ebeveyn bağlanma alt ölçeği için elde edilen iç tutarlılık Cronbach Alpha katsayısı 0.63 ve Akran bağlama alt ölçeği Cronbach Alpha katsayısı ise 0.58 olduğu araştırmacılar tarafından bulunmuştur (Akt: Günaydın, Selçuk ve Sümer, 2005).

Ebeveyn ve Akran Bağlanma Envanterinin puanlaması katılımcıların elde ettiği toplam puanın ortalamasına göre hesaplanmaktadır. Genel ortalama üzerinden ve yarım standart sapma ile hesaplanarak ortalama altında kalan katılımcıların bağlanma stili güvensiz olarak değerlendirilirken, ortalama üzerinde puan elde eden katılımcıların bağlanma stili güvenli bağlanma olarak kabul edilmektedir.

6. BULGULAR

Yapılan bu çalışmanın genel amacı öncelikle cinsel istismar mağduru ergenlerde ebeveyn bağlanma stilleri ile stresle başa çıkma yolları arasındaki ilişkiyi incelemektir. Ayrıca araştırmamızda kullanılan kısa semptom envanteri ve sosyodemografik form verilerinin ebeveyn bağlanma stilleri ve stresle başa çıkma yolları arasındaki ilişki de incelenmiştir. Bu amaç içerisinde, bu bölümle örneklemden elde edilen verilere uygulanan non-parametrik testlerden Kruskal Wallis, Mann Whitney U ve Spearman korelasyon analizi sonuçları verilmiştir.

6.1. Ebeveyn Bağlanma Stilleri İle Stresle Başa Çıkma Yolları Arasındaki Farkın İncelenmesi

Ebeveyne bağlanma stilleri ile stresle başa çıkma yolları arasında puan ortalaması en yüksek olan Problem Odaklı başa çıkma yolu olduğu görülmektedir. Cinsel istismar mağduru ergenlerin güvenli ve güvensiz bağlanma stili olarak ayrıldığında, güvenli bağlanmaya sahip cinsel istismar mağduru (n=39) ergenin stresle başa çıkma yolları alt ölçeklerinden problem odaklı başa çıkma yollarını en sık kullandıkları görülmektedir. Güvenli bağlanma stiline sahip olan cinsel istismar mağduru ergenlerin (n=39) problem odaklı başa çıkma puan ortalamalarının (X= 31,4872) aynı örneklem içerisinde güvensiz bağlanmaya stiline sahip ergenlerin problem odaklı başa çıkma puan ortalamasının ise (X=24,6667) olduğu görülmektedir.

Cinsel istismar mağduru ergen katılımcılar (N=66) içerisinde güvensiz bağlanma stiline sahip olanların (n= 27) problem odaklı başa çıkma yollarından sonra en yüksek ortalamaların sosyal destek arama yolundan (X=16,5581) elde ettikleri Tablo 3'de görülmektedir. Aynı örneklem içerisinde güvenli bağlanma stiline sahip ergenlerin de ikinci olarak yüksek puan ortalamasına sahip oldukları stresle başa çıkma yolunun sosyal destek arama (X= 21,1538) olduğu görülmektedir.

Tablo 3'de dağılımı verilen cinsel istismar mağduru ergenlerin ebeveyn bağlanma stillerine göre stresle başa çıkma yolları puan ortalamaları karşılaştırıldığında güvenli bağlanmaya sahip ergenlerin genel olarak bütün stresle Başa çıkma yollarından yüksek puan aldıkları görülmektedir.

Tablo 3: Ebeveyn Bağlanma Stilleri ile Stresle Başa Çıkma Arasındaki Ortalama Dağılımı.

Bağlanma Stili	Stresle Başa Çıkma Ölçekleri	N	Ortalama	Std. Sapma	Minimum	Maximum
Güvensiz	Problem Odaklı	27	24,6667	7,49872	8,00	41,00
	Din Odaklı	27	11,1852	4,40312	2,00	21,00
	Kendini Suçlama/Çaresizlik	27	15,9630	5,33841	5,00	25,00
	Kaçınarak	27	14,2963	4,76215	4,00	24,00
	Sosyal Destek Arama	27	16,5185	4,49248	9,00	24,00
Güvenli	Problem Odaklı	39	31,4872	7,23250	12,00	44,00
	Din Odaklı	39	11,9487	4,50116	4,00	20,00
	Kendini Suçlama/Çaresizlik	39	13,9487	4,93083	2,00	22,00
	Kaçınarak	39	16,7692	6,40913	5,00	39,00
	Sosyal Destek Arama	39	21,1538	6,51532	10,00	52,00

6.2. Ebeveyn Bağlanma Stilleri İle Stresle Başa Çıkma Yolları Arasındaki Farkın İncelenmesi

Araştırmanın örneklemini içerisinde ebeveyn bağlanma stili ile problem odaklı başa çıkma yolu arasında anlamlı bir fark ($U=265,000$, $p < ,05$) olduğu görülmektedir. Aynı örneklem içerisinde ebeveyn bağlanma stili ile stresle başa çıkma yolları alt ölçeği sosyal destek arama arasında anlamlı bir fark olduğu ($U= 272,5$, $p < ,05$) görülmektedir. Stresle başa çıkma yolları olan din odaklı, kendini suçlama/çaresizlik ve kaçınarak başa çıkma yolları ile ebeveyn bağlanma stilleri arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir.

Ebeveyn bağlanma stilleri ile aralarında anlamlı bir fark olduğu görülen stresle başa çıkma yolları ölçeklerinden sosyal destek arama ile güvenli bağlanma stiline sahip ergenlerin elde ettikleri puan ortalamalarının ($\bar{x} =40,01$) olduğu, güvensiz bağlanma stiline sahip ergenlerin ise ($\bar{x}=24,09$) puan ortalamasına sahip oldukları görülmektedir.

Aynı örneklem içerisinde ebeveyn bağlanma stili ile stresle başa çıkma yolları ölçeklerinden problem odaklı başa çıkma puan ortalamalarına bakıldığında güvensiz bağlanma stiline sahip ergenlerin problem odaklı başa çıkma yollarında elde ettikleri puan ortalamalarının ($x=23,81$) olduğu görülmektedir. Aynı örneklem için güvenli bağlanma stiline sahip ergenlerin problem odaklı başa çıkma yolları puan ortalamasının ($\bar{X} =40,21$) olduğu görülmektedir.

Tablo 4.'de ebeveyn bağlanma stilleri ile başa çıkma yolları ölçekleri puan ortalamaları karşılaştırıldığında genel olarak bakıldığında kendini suçlama/ çaresizlik dışında güvenli ebeveyn bağlanma stiline sahip cinsel istismar mağduru ergenlerin güvensiz ebeveyn bağlanma stiline sahip ergenlerden daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 4.'de cinsel istismar mağduru olan ergen örneklemindeki ergenlerin ebeveyn bağlanma stillerine göre stresle başa çıkma yolları arasında bir farklılık olup olmadığı Mann-Whitney Testi ile kontrol edilmiştir.

Tablo 4: Ebeveyn Bağlanma Stilleri İle Stresle Başa Çıkma Yolları Arasındaki Fark İçin Yapılan Mann Whitney U Testi Sonucu

Stresle Başa Çıkma Yolları Ölçeği	Bağlanma Türü	N	Ortalama	Mann-Whitney U	p
Problem odaklı	Güvensiz	27	23,81	265,000	,001*
	Güvenli	39	40,21		
Din odaklı	Güvensiz	27	31,19	464,000	,413
	Güvenli	39	35,10		
Kendini suçlama /çaresizlik	Güvensiz	27	37,00	432,000	,110
	Güvenli	39	31,08		
Kaçınarak	Güvensiz	27	28,91	402,500	,053
	Güvenli	39	36,68		
Sosyal destek arama	Güvensiz	27	24,09	272,500	,001*
	Güvenli	39	40,01		

6.3. Ebeveyn Bağlanma Stili İle Ebeveyn Birlikteliği Arasındaki Farkın incelenmesi.

Cinsel istismar mağduru ergenlerin ebeveyn bağlanma stilleri ile ebeveynlerinin birlikte yaşamaları veya boşanmış olmaları, istismar eden faile olan yakınlık dereceleri ve cinsel istismar türü arasındaki farkı incelemek için Mann-Whitney testi kullanılmıştır.

Cinsel istismar mağduru ergenlerin ebeveyn bağlanma stilleri ile ebeveynlerinin birlikte olmaları arasında anlamlı bir fark olmadığı Tablo 5’de görülmüştür (U= 421,000, p>0,05).

Tablo 5: Ebeveyn Bağlanma Stili İle Ebeveyn Birlikteliği Arasındaki Fark İçin Yapılan Mann-Whitney Test Sonucu

	Bağlanma Türü	N	Ortalama	Mann-Whitney U	p
Ebeveyn Birlikteliği	Güvensiz	27	30,56	421,000	,207
	Güvenli	39	35,54		

6.4. Cinsel İstismar Mağduru Ergenlerde Stresle Başa Çıkma Yolları İle Ebeveyn Birlikteliği Arasındaki Farkın İncelenmesi

Stresle başa çıkma yolları ölçeği puan ortalamaları ile ebeveynlerin birlikte olup olmamalarının arasında nasıl bir fark olduğunu değerlendirmek için Mann-Whitney testi yapılmıştır. Cinsel istismar mağduru ergenlerde stresle başa çıkma yolları ile ebeveyn birlikteliği arasında bir fark olmadığı Tablo 6 ‘de görülmektedir.

Stresle başa çıkma yollarından kaçınarak başa çıkma yolu puan ortalamasının ebeveynleri birlikte olan ergenlerin (x=29,24) olduğu ebeveynleri ayrı olan ergenlerin (n=45) ise (x=35,499 olduğu, puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olmadığı (U= 383,000, p>0,005) görülmektedir. Stresle başa çıkma yollarından kendini suçlama ve çaresizlik şeklinde olup ebeveynleri ayrı olan ergenlerin (n=21) puan ortalamalarının (\bar{X} =34,55) olduğu, ebeveynleri birlikte olan ergenlerin kendini suçlama ve çaresizlik puan ortalamalarının (x=33,01) olduğu, ebeveynleri ayrı olan ergenlerin sosyal destek arama başa çıkma yolu puan ortalamalarının (x=36,31) olduğu, ebeveyni birlikte olan ergenlerin (x= 32,19) olduğu, ebeveyni ayrı olan ergenlerin din odaklı başa çıkma yolu puan ortalamalarının (\bar{X} =30,71)

olduğu, ebeveynleri birlikte olan ergenlerin ($\bar{X}=34,80$) olduğu ve ebeveynleri ayrı olan ergenlerin problem odaklı başa çıkma yolu puan ortalamalarının ($x=28,10$) olduğu, ebeveyni birlikte olanların ise ($\bar{X} = 36,02$) olduğu Tablo 6’de görölmektedir.

Tablo 6: Cinsel İstismar Mağduru Ergenlerde Stresle Başa Çıkma Yolları İle Ebeveyn Birlikteliği Arasındaki Farkın İncelenmesi İçin Yapılan Mann-Whitney U Testi

Stresle Başa Çıkma Yolları Ölçeği	Ebeveyn birlikteliği	N	Ortalama	Mann-Whitney U	p
Kaçınarak	Hayır	21	29,24	383,000	,217
	Evet	45	35,49		
Kendini Suçlama/ aresizlik	Hayır	21	34,55	450,500	761
	Evet	45	33,01		
Sosyal Destek Arama	Hayır	21	36,31	413,500	,415
	Evet	45	32,19		
Din Odaklı	Hayır	21	30,71	414,000	,419
	Evet	45	34,80		
Problem Odaklı	Hayır	21	28,10	359,000	,118
	Evet	45	36,02		

6.5.Cinsel İstismar Mağduru Ergenlerde Stresle Başa Çıkma Yolları İle Cinsel İstismar Şekli Arasındaki Farkın İncelenmesi

Cinsel istismar mağduru ergenlerin stresle başa çıkma yolları ile cinsel istismar şekli arasındaki farkın incelenmesi için Kruskal Wallis testi yapılmıştır.

Yapılan Kruskal Wallis testi sonucunda Kendini Suçlama ve çaresizlik yollu başa çıkma ile cinsel istismar şekli arasında anlamlı bir fark olduğu ($X^2=10,955$, $p<0,05$) görölmektedir. Cinsel istismar şekli olarak en yüksek Kendini Suçlama ve çaresizlik puan ortalamasına sahip grubun ‘sürtünme’ şeklindeki cinsel istismar türü (44,17) olduğu

görülmektedir. Cinsel ilişki şeklinde gerçekleşen cinsel istismarın ($\bar{X} = 37,88$), sözlü taciz şeklinde gerçekleşen cinsel istismarın ($\bar{X} = 30,33$), dokunma şeklinde gerçekleşen cinsel istismarın ($\bar{X} = 26,08$), görme şeklinde gerçekleşen cinsel istismarın ($\bar{X} = 12,50$) kendini suçlama ve çaresizlik yollu başa çıkma puan ortalamalarına sahip oldukları görülmektedir.

Stresle başa çıkma yollarından sosyal destek arama ile cinsel istismar şekli arasında anlamlı bir fark olduğu ($X^2 = 16,300$, $p < 0,05$) görülmektedir. Sosyal destek arama yollu stresle başa çıkma puan ortalaması ($\bar{X} = 43,58$) en yüksek olan cinsel istismar grubunun ‘sözlü taciz’ şeklinde olan istismar olduğu görülmektedir. Dokunma şeklinde gerçekleşen cinsel istismar şekli grubun sosyal destek arama puan ortalamasınının ($\bar{X} = 42,97$), görme şeklinde gerçekleşen cinsel istismarın ($\bar{X} = 40,67$), sürtünme şeklinde gerçekleşen cinsel istismar grubunun ($\bar{X} = 38,61$), cinsel ilişki şeklinde gerçekleşen cinsel istismar grubunun ise ($\bar{X} = 22,88$) sosyal destek arama puan ortalamalarına sahip oldukları görülmektedir.

Kaçınarak başa çıkma yolu puan ortalaması en yüksek olan cinsel istismar şekli grubunun ‘sözlü taciz’ grubu olduğu ve 48,92 Kaçınarak başa çıkma yolu puan ortalamasına sahip olduğu görülmektedir. Diğer cinsel istismar şekillerine bakıldığında; görme şeklinde gerçekleşen cinsel istismar grubunun ($\bar{X} = 42,00$), dokunma şeklinde gerçekleşen cinsel istismar grubunun ($\bar{X} = 38,63$), cinsel ilişki şeklinde gerçekleşen cinsel istismar grubunun ($\bar{X} = 29,00$), sürtünme şeklinde gerçekleşen cinsel istismar grubunun ($\bar{X} = 24,06$) kaçınarak başa çıkma yolu puan ortalamalarına sahip oldukları görülmektedir.

Problem odaklı ve dini başa çıkma yolu puan ortalamaları ile cinsel istismar şekli arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir. Problem odaklı başa çıkma yolu puan ortalaması en yüksek olan cinsel istismar şekli grubunun ‘sözlü taciz’ olduğu grubuna ait olduğu Tablo 7’de görülmektedir.

Tablo 7: Cinsel İstismar Mağduru Ergenlerde Stresle Başa Çıkma Yolları İle Cinsel İstismar Şekli Arasındaki Fark İçin Yapılan Kruskal-Wallis Test Sonucu

Stresle Başa Çıkma Yolları Ölçeği	Cinsel İstismar Şekli	N	Ortalama	Kruskal Wallis Test	p
Kendini Suçlama/ Çaresizlik	Görme	3	12,50	10,955	,027*
	Sözlü Taciz	6	30,33		
	Dokunma	19	26,08		
	Sürtünme	9	44,17		
	Cinsel ilişki	29	37,88		
Sosyal Destek Arama	Görme	3	40,67	16,300	,003*
	Sözlü Taciz	6	43,58		
	Dokunma	19	42,97		
	Sürtünme	9	38,61		
	Cinsel ilişki	29	22,88		
Kaçınarak	Görme	3	42,00	9,642	,047*
	Sözlü Taciz	6	48,92		
	Dokunma	19	38,63		
	Sürtünme	9	24,06		
	Cinsel ilişki	29	29,00		
Problem Odaklı	Görme	3	43,50	8,583	,072
	Sözlü Taciz	6	46,17		
	Dokunma	19	39,21		
	Sürtünme	9	25,56		
	Cinsel ilişki	29	28,57		
Din Odaklı	Görme	3	26,67	1,325	,857
	Sözlü Taciz	6	35,92		
	Dokunma	19	36,87		
	Sürtünme	9	31,33		
	Cinsel ilişki	29	32,17		

6.6. Cinsel İstismar Mağduru Ergenlerde Stresle Başa Çıkma Yolları İle Cinsel İstismar Tekrarı Sayısı Arasındaki Farkın İncelenmesi

Stresle başa çıkma yolları ile cinsel istismarın tekrarı arasındaki farkın incelenmesi için Kruskal Wallis testi yapılmıştır. Yapılan analizin sonucu Tablo 8’de özetlenmiştir.

Cinsel istismarın tekrarı ile stresle başa çıkma yolları arasından Problem odaklı başa çıkma yolu ile cinsel istismar tekrar sayısı arasında anlamlı bir fark ($X^2=7,942$, $p<0,05$) görülmektedir. Kendini suçlama ve çaresizlik, sosyal destek arama, kaçınarak ve din odaklı başa çıkma yolları ile cinsel istismar tekrar sayısı arasında anlamlı bir fark olmadığı Tablo 8'de görülmektedir.

Cinsel istismar tekrar sayısı 2 olan grubun ($n=21$) problem odaklı başa çıkma yolu puan ortalaması en yüksek olduğu ($\bar{X}=41,43$), cinsel istismar tekrar sayısı 1 olan grubun ($n=17$) problem odaklı başa çıkma puan ortalamasının ($\bar{X}=33,53$) olduğu, cinsel istismar tekrar sayısı 3 olan grubun ($n=14$) problem odaklı başa çıkma puan ortalamasının ($\bar{X}=32,18$) olduğu, cinsel istismar tekrar sayısı 4 ve daha fazla olan grubun ($n=14$) problem odaklı başa çıkma puan ortalamasının ($\bar{X}=22,89$) olduğu görülmektedir.

Kendini suçlama ve çaresizlik başa çıkma yolu puan ortalamalarının cinsel istismar tekrar sayısı gruplarına göre dağılımı ise; cinsel istismar tekrar sayısı 1 olan grubun ($\bar{X}=29,50$), cinsel istismar tekrar sayısı 2 olan grubun ($\bar{X}=31,40$), cinsel istismar tekrar sayısı 3 olan grubun ($\bar{X}=36,00$), cinsel istismar tekrar sayısı 4 ve üzeri olan grubun ise ($\bar{X}=39,00$) şeklinde olduğu görülmektedir.

Sosyal destek arama başa çıkma yolu puan ortalamalarının cinsel istismar tekrar sayısı gruplarına göre dağılımı ise; cinsel istismar tekrar sayısı 1 olan grubun ($\bar{X}=36,91$), cinsel istismar tekrar sayısı 2 olan grubun ($\bar{X}=36,88$), cinsel istismar tekrar sayısı 3 olan grubun ($\bar{X}=31,00$) ve cinsel istismar tekrar sayısı 4 ve üzeri olan grubun ($\bar{X}=26,79$) şeklinde olduğu görülmektedir.

Kaçınarak başa çıkma yolu puan ortalamalarının cinsel istismar tekrar sayısı gruplarına göre dağılımı ise; cinsel istismar tekrar sayısı 1 olan grubun ($\bar{X}=34,97$), cinsel istismar tekrar sayısı 2 olan grubun ($\bar{X}=35,26$), cinsel istismar tekrar sayısı 3 olan grubun ($\bar{X}=39,29$) ve cinsel istismar tekrar sayısı 4 ve üzeri olan grubun ($\bar{X}=23,29$) şeklinde olduğu görülmektedir.

Din odaklı başa çıkma yolu puan ortalamalarının cinsel istismar tekrar sayısı gruplarına göre dağılımı ise; cinsel istismar tekrar sayısı 1 olan grubun ($\bar{X}=36,18$), cinsel

istismar tekrar sayısı 2 olan grubun (\bar{X} =33,19), cinsel istismar tekrar sayısı 3 olan grubun (\bar{X} =33,04), cinsel istismar tekrar sayısı 4 ve üzeri olan grubun (\bar{X} =31,18) şeklinde olduğu Tablo 8’de görülmektedir.

Tablo 8: Cinsel İstismar Mağduru Ergenlerde Stresle Başa Çıkma Yolları İle Cinsel İstismar Tekrarı Sayısı Arasındaki Fark İçin Yapılan Kruskal-Wallis Test Sonuçları

Stresle Başa Çıkma Yolları Ölçeği	Tekrar Sayısı	N	Ortalama	Kruskal Wallis Test	p
Kendini Suçlama/ Çaresizlik	1,00	17	29,50	2,391	,495
	2,00	21	31,40		
	3,00	14	36,00		
	4,00+	14	39,00		
Sosyal Destek Arama	1,00	17	36,91	3,155	,368
	2,00	21	36,88		
	3,00	14	31,00		
	4,00+	14	26,79		
Kaçınarak	1,00	17	34,97	5,543	,136
	2,00	21	35,26		
	3,00	14	39,29		
	4,00+	14	23,29		
Problem Odaklı	1,00	17	33,53	7,942	,047*
	2,00	21	41,43		
	3,00	14	32,18		
	4,00+	14	22,89		
Din Odaklı	1,00	17	36,18	,553	,907
	2,00	21	33,19		
	3,00	14	33,04		
	4,00+	14	31,18		

6.7. Cinsel İstismar Mağduru Ergenlerde Stresle Başa Çıkma Yolları İle İstismara Maruz Kaldıktan Sonra Geçen Süre Arasındaki Farkın İncelenmesi

Stresle Başa Çıkma Yolları İle İstismara Maruz Kaldıktan Sonra Geçen Süre Arasındaki Fark İçin Yapılan Kruskal-Wallis Testi yapılmıştır. Tablo 9’da yapılan analizin sonuçları verilmiştir. Cinsel istismar süresi sonrası geçen süre 1-3 ay, 4-6 ay, 7-12 ay, 13-24 ay sene ve 25-48 sene olmak üzere 5 farklı gruba ayrılmıştır. Bu sonuçlara göre stresle başa çıkma

yollarından kendini suçlama ve çaresizlik, sosyal destek arama, kaçınarak, problem odaklı ve din odaklı başa çıkma yolları ile cinsel istismar sonrası geçen süre arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir.

Kendini suçlama ve çaresizlik başa çıkma yolu puan ortalamalarının cinsel istismar sonrası geçen süre gruplarına göre dağılımına bakıldığında; cinsel istismar sonrası 1-3 ay (n=18) arasında geçen süreye sahip grubun ($\bar{x} = 37,64$), cinsel istismar sonrası 4-6 ay (n= 17) arasında geçen süreye sahip grubun ($\bar{x} = 33,29$), cinsel istismar sonrası 7-12 ay (n= 15) arasında geçen süreye sahip grubun ($\bar{x} = 24,00$), cinsel istismar sonrası 13-24 ay (n= 14) arasında geçen süreye sahip grubun ($\bar{x} = 38,89$), cinsel istismar sonrası 25-48 ay arasında geçen süreye sahip grubun ($\bar{x} = 31,50$) puan ortalamalarına sahip oldukları görülmektedir.

Sosyal destek arama başa çıkma yolu puan ortalamalarının cinsel istismar sonrası geçen süre gruplarına göre dağılımına bakıldığında; cinsel istismar sonrası 1-3 ay arasında geçen süreye sahip grubun ($\bar{x} = 37,53$), cinsel istismar sonrası 4-6 ay arasında geçen süreye sahip grubun ($\bar{x} = 29,29$), cinsel istismar sonrası 6-12 ay arasında geçen süreye sahip grubun ($\bar{x} = 33,13$), cinsel istismar sonrası 13-24 ay arasında geçen süreye sahip grubun ($\bar{x} = 3,25$), cinsel istismar sonrası 25-48 ay arasında geçen süreye sahip grubun ($\bar{x} = 37,50$) sosyal destek arama puan ortalamalarına sahip oldukları görülmektedir.

Kaçınarak başa çıkma yolu puan ortalamalarının cinsel istismar sonrası geçen süre gruplarına göre dağılımına bakıldığında; cinsel istismar sonrası 1-3 ay arasında geçen süreye sahip grubun ($\bar{x} = 31,17$), cinsel istismar sonrası 4-6 ay arasında geçen süreye sahip grubun ($\bar{x} = 42,35$), cinsel istismar sonrası 6-12 ay arasında geçen süreye sahip grubun ($\bar{x} = 28,57$), cinsel istismar sonrası 13-24 ay arasında geçen süreye sahip grubun ($\bar{x} = 31,61$), cinsel istismar sonrası 25-48 ay arasında geçen süreye sahip grubun ($\bar{x} = 29,50$) kaçınarak başa çıkma yolu puan ortalamalarına sahip oldukları görülmektedir.

Problem odaklı başa çıkma yolu puan ortalamalarının cinsel istismar sonrası geçen süre gruplarına göre dağılımına bakıldığında; cinsel istismar sonrası 1-3 ay arasında geçen süreye sahip grubun ($\bar{x} = 34,64$), cinsel istismar sonrası 4-6 ay arasında geçen süreye sahip grubun ($\bar{x} = 38,47$), cinsel istismar sonrası 6-12 ay arasında geçen süreye sahip grubun ($\bar{x} = 33,13$), cinsel istismar sonrası 13-24 ay arasında geçen süreye sahip grubun ($\bar{x} = 29,11$), cinsel istismar sonrası 25-48 ay arasında geçen süreye sahip grubun ($\bar{x} = 38,25$) problem odaklı başa çıkma arama puan ortalamalarına sahip oldukları Tablo 9'da görülmektedir.

Tablo 9: Cinsel İstismar Mağduru Ergenlerde Stresle Başa Çıkma Yolları İle İstismara Maruz Kaldıktan Sonra Geçen Süre Arasındaki Fark İçin Yapılan Kruskal-Wallis Test Sonucu

Stresle Başa Çıkma Yolları Ölçeği	İstismar zamanı	N	Ortalama	Kruskal Wallis Test	p
Kendini Suçlama /Çaresizlik	1-3 AY	18	37,64	5,677	,225
	4-6 AY	17	33,29		
	7-12 AY	15	24,00		
	13-24 AY	14	38,89		
	25-48 AY	2	31,50		
Sosyal Destek Arama	1-3 AY	18	37,53	1,712	,789
	4-6 AY	17	29,29		
	7-12 AY	15	33,13		
	13-24 AY	14	33,25		
	25-48 AY	2	37,50		
Kaçınarak	1-3 AY	18	31,17	5,124	,275
	4-6 AY	17	42,35		
	7-12 AY	15	28,57		
	13-24 AY	14	31,61		
	25-48 AY	2	29,50		
Problem Odaklı	1-3 AY	18	34,64	2,573	,632
	4-6 AY	17	38,47		
	7-12 AY	15	29,97		
	13-24 AY	14	29,11		
	25-48 AY	2	38,25		
Din Odaklı	1-3 AY	18	35,33	2,573	,632
	4-6 AY	17	34,41		
	7-12 AY	15	26,73		
	13-24 AY	14	36,64		
	25-48 AY	2	38,00		

6.8. Cinsel İstismar Mağduru Ergenlerde Stresle Başa Çıkma Yolları İle İstismar Eden Kişiyeye Yakınlık Dereceleri Arasındaki Farkın İncelenmesi

Cinsel istismar mağduru ergenlerde stresle başa çıkma yolları ile istismar eden kişiyeye yakınlık derecesi arasındaki fark için Kruskal Wallis testi uygulanmıştır. Tablo 10 'da yapılan

istatistiksel analizin sonucu verilmektedir. bu sonuca göre sosyal destek arama ile cinsel istismar uygulayan kişiye yakınlık derecesi arasında anlamlı bir fark olduğu ($X^2= 12,623$, $p<,05$) ve problem odaklı başa çıkma yolu ile cinsel istismar uygulayan kişiye yakınlık derecesi arasında anlamlı bir fark olduğu ($X^2=11,381$, $p<,05$) Tablo 10'da görülmektedir.

Kendini suçlama ve çaresizlik başa çıkma yolu puan ortalamasının istismar eden kişiye yakınlık derecesine göre dağılımına bakıldığında; tanımadığı bir kişi tarafından cinsel istismara maruz kaldığını söyleyen (n=14) ergenlerin ($\bar{x} =28,61$), okul çevresinden birisi tarafından cinsel istismara maruz kaldığını söyleyen (n=13) ergenlerin ($\bar{x} =25,00$), erkek arkadaşı tarafından cinsel istismara maruz kaldığını söyleyen (n=28) ergenlerin ($\bar{x} =36,13$), akrabası tarafından cinsel istismara maruz kaldığını söyleyen (n=5) ergenlerin ($\bar{x} =41,90$), aile içinden birisi tarafından cinsel istismara maruz kaldığını söyleyen (n=6) ergenlerin ($\bar{x} =34,75$) kendini suçlama ve çaresizlik puan ortalamalarına sahip oldukları görülmektedir. İstismar edene yakınlık derecesi olarak isimlendirilen gruplar içerisinde en yüksek puan ortalamasının akrabası tarafından cinsel istismara maruz kaldığını söyleyen ergenlerde olduğu görülmektedir.

Sosyal destek arama başa çıkma yolu puan ortalamasının istismar eden kişiye yakınlık derecesine göre dağılımına bakıldığında; tanımadığı bir kişi tarafından cinsel istismara maruz kaldığını söyleyen (n=14) ergenlerin ($\bar{x} =37,82$), okul çevresinden birisi tarafından cinsel istismara maruz kaldığını söyleyen (n=13) ergenlerin ($\bar{x} =36,27$), erkek arkadaşı tarafından cinsel istismara maruz kaldığını söyleyen (n=28) ergenlerin ($\bar{x} =26,48$), akrabası tarafından cinsel istismara maruz kaldığını söyleyen (n=5) ergenlerin ($\bar{x} =27,90$), aile içinden birisi tarafından cinsel istismara maruz kaldığını söyleyen (n=6) ergenlerin ($\bar{x} =54,83$) sosyal destek arama puan ortalamalarına sahip oldukları görülmektedir. İstismar edene yakınlık derecesi olarak isimlendirilen gruplar içerisinde en yüksek puan ortalamasının aile içinden birisi tarafından cinsel istismara maruz kaldığını söyleyen ergenlerde olduğu görülmektedir.

Kaçınarak başa çıkma yolu puan ortalamasının istismar eden kişiye yakınlık derecesine göre dağılımına bakıldığında; tanımadığı bir kişi tarafından cinsel istismara maruz kaldığını söyleyen (n=14) ergenlerin ($\bar{x} =42,57$), okul çevresinden birisi tarafından cinsel istismara maruz kaldığını söyleyen (n=13) ergenlerin ($\bar{x} =31,31$), erkek arkadaşı tarafından cinsel istismara maruz kaldığını söyleyen (n=28) ergenlerin ($\bar{x} =30,45$), akrabası tarafından cinsel istismara maruz kaldığını söyleyen (n=5) ergenlerin ($\bar{x} =21,30$), aile içinden birisi tarafından cinsel istismara maruz kaldığını söyleyen (n=6) ergenlerin ($\bar{x} =41,50$) kaçınarak

başa çıkma yolu puan ortalamalarına sahip oldukları görülmektedir. İstismar edene yakınlık derecesi olarak isimlendirilen gruplar içerisinde en yüksek puan ortalamasının tanımadığı bir kişi tarafından cinsel istismara maruz kaldığını söyleyen ergenlerde olduğu görülmektedir.

Problem odaklı başa çıkma yolu puan ortalamasının istismar eden kişiye yakınlık derecesine göre dağılımına bakıldığında; tanımadığı bir kişi tarafından cinsel istismara maruz kaldığını söyleyen (n=14) ergenlerin (\bar{x} =38,71), okul çevresinden birisi tarafından cinsel istismara maruz kaldığını söyleyen (n=13) ergenlerin (\bar{x} =33,23), erkek arkadaşı tarafından cinsel istismara maruz kaldığını söyleyen (n=28) ergenlerin (\bar{x} =31,02), akrabası tarafından cinsel istismara maruz kaldığını söyleyen (n=5) ergenlerin (\bar{x} =13,60), aile içinden birisi tarafından cinsel istismara maruz kaldığını söyleyen (n=6) ergenlerin (\bar{x} =50,08) problem odaklı başa çıkma puan ortalamalarına sahip oldukları görülmektedir. İstismar edene yakınlık derecesi olarak isimlendirilen gruplar içerisinde en yüksek puan ortalamasının aile içerisinde birisi tarafından cinsel istismara maruz kaldığını söyleyen ergenlerde olduğu görülmektedir.

Din odaklı başa çıkma yolu puan ortalamasının istismar eden kişiye yakınlık derecesine göre dağılımına bakıldığında; tanımadığı bir kişi tarafından cinsel istismara maruz kaldığını söyleyen (n=14) ergenlerin (\bar{x} =41,86), okul çevresinden birisi tarafından cinsel istismara maruz kaldığını söyleyen (n=13) ergenlerin (\bar{x} =30,46), erkek arkadaşı tarafından cinsel istismara maruz kaldığını söyleyen (n=28) ergenlerin (\bar{x} =32,32), akrabası tarafından cinsel istismara maruz kaldığını söyleyen (n=5) ergenlerin (\bar{x} =20,20), aile içinden birisi tarafından cinsel istismara maruz kaldığını söyleyen (n=6) ergenlerin (\bar{x} =37,17) din odaklı başa çıkma puan ortalamalarına sahip oldukları görülmektedir. İstismar edene yakınlık derecesi olarak isimlendirilen gruplar içerisinde en yüksek puan ortalamasının tanımadığı kişi tarafından cinsel istismara maruz kaldığını söyleyen ergenlerde olduğu görülmektedir.

Tablo 10: Cinsel İstismar Mağduru Ergenlerde Stresle Başa Çıkma Yolları İle İstismar Eden Kişiyne Yakınlık Dereceleri Arasındaki Fark İçin Yapılan Kruskal-Wallis Test Sonucu

Stresle Başa Çıkma Yolları Ölçeği	İstismar Edene Yakınlık derecesi	N	Ort.	Kruskal Wallis Test	p
Kendini Suçlama/ aresizlik	Tanımadığı	14	28,61	6,107	,191
	Okul evresinden	13	25,00		
	Erkek Arkadaşı	28	38,13		
	Akrabası	5	41,90		
	Aile İçi	6	34,75		
Sosyal Destek Arama	Tanımadığı	14	37,82	12,623	,013*
	Okul evresinden	13	36,27		
	Erkek Arkadaşı	28	26,48		
	Akrabası	5	27,90		
	Aile İçi	6	54,83		
Kaçınarak	Tanımadığı	14	42,57	7,106	,130
	Okul evresinden	13	31,31		
	Erkek Arkadaşı	28	30,45		
	Akrabası	5	21,30		
	Aile İçi	6	41,50		
Problem Odaklı	Tanımadığı	14	38,71	11,381	,023*
	Okul evresinden	13	33,23		
	Erkek Arkadaşı	28	31,02		
	Akrabası	5	13,60		
	Aile İçi	6	50,08		
Din Odaklı	Tanımadığı	14	41,86	5,752	,218
	Okul evresinden	13	30,46		
	Erkek Arkadaşı	28	32,32		
	Akrabası	5	20,20		
	Aile İçi	6	37,17		

6.9. Kısa Semptom Envanteri İle Ebeveyn Bağlanma Stilleri Arasındaki Farkın İncelenmesi

Kısa semptom envanteri puan ortalamaları ile ebeveyn bağlanma stilleri arasındaki farkı incelemek için Mann-Whitney U testi yapılmıştır. Yapılan bu istatistik testinin sonucuna

göre kısa semptom envanteri semptom türlerinden hostilite ile ebeveyn bağlanma stilleri arasında anlamlı ($U=0,043$, $p<,05$) bir fark olduğu, depresyon ile ebeveyn bağlanma stilleri arasında anlamlı bir fark ($U=0,025$, $p<,05$) görülmektedir. Anlamlı fark olan gruplar içinde güvenli bağlanma stiline sahip ergenlerin depresyon ve hostilite puan ortalamaları düşükken güvensiz bağlanma stiline sahip ergenlerin depresyon ve hostilite puan ortalamalarının yüksek olduğu Tablo 11’de görülmektedir.

Hostilite puan ortalamalarının ebeveyn bağlanma stillerine göre değişim dağılımına bakıldığında; güvensiz bağlanmaya sahip ($n=27$) ergenlerin ($\bar{x} =39,22$), güvenli bağlanma stiline sahip ($n=39$) ergenlerin ($\bar{x} =29,54$) hostilite puan ortalamasına sahip oldukları dolayısı ile güvensiz ebeveyn bağlanma stiline sahip ergenlerin daha yüksek hostilite puan ortalamasına sahip oldukları görülmektedir.

Somatizasyon puan ortalamalarının ebeveyn bağlanma stillerine göre değişim dağılımına bakıldığında; güvensiz bağlanmaya sahip ($n=27$) ergenlerin ($\bar{x} =38,69$), güvenli bağlanma stiline sahip ($n=39$) ergenlerin ($\bar{x} =29,91$) somatizasyon puan ortalamasına sahip oldukları dolayısı ile güvensiz ebeveyn bağlanma stiline sahip ergenlerin daha yüksek somatizasyon puan ortalamasına sahip oldukları görülmektedir.

Olumsuz benlik puan ortalamalarının ebeveyn bağlanma stillerine göre değişim dağılımına bakıldığında; güvensiz bağlanmaya sahip ($n=27$) ergenlerin ($\bar{x} =38,28$), güvenli bağlanma stiline sahip ($n=39$) ergenlerin ($\bar{x} =30,19$) olumsuz benlik puan ortalamasına sahip oldukları dolayısı ile güvensiz ebeveyn bağlanma stiline sahip ergenlerin daha yüksek olumsuz benlik puan ortalamasına sahip oldukları görülmektedir.

Depresyon puan ortalamalarının ebeveyn bağlanma stillerine göre değişim dağılımına bakıldığında; güvensiz bağlanmaya sahip ($n=27$) ergenlerin ($\bar{x} =39,85$), güvenli bağlanma stiline sahip ($n=39$) ergenlerin ($\bar{x} =29,10$) depresyon puan ortalamasına sahip oldukları dolayısı ile güvensiz ebeveyn bağlanma stiline sahip ergenlerin daha yüksek depresyon puan ortalamasına sahip oldukları görülmektedir.

Anksiyete puan ortalamalarının ebeveyn bağlanma stillerine göre değişim dağılımına bakıldığında; güvensiz bağlanmaya sahip ($n=27$) ergenlerin ($\bar{x} =38,08$), güvenli bağlanma stiline sahip ($n=39$) ergenlerin ($\bar{x} =29,62$) anksiyete puan ortalamasına sahip oldukları dolayısı

ile güvensiz ebeveyn bağlanma stiline sahip ergenlerin daha yüksek anksiyete puan ortalamasına sahip oldukları görülmektedir.

Tablo 11: Kısa Semptom Envanteri İle Ebeveyn Bağlanma Stilleri Arasındaki Farkın İncelenmesi İçin Yapılan Mann-Whitney Test Sonucu

Kısa Semptom Envanteri	Bağlanma Türü	N	Ortalama	p
Hostilite	Güvensiz	27	39,22	,043*
	Güvenli	39	29,54	
Somatizasyon	Güvensiz	27	38,69	,067
	Güvenli	39	29,91	
Olumsuz Benlik	Güvensiz	27	38,28	,092
	Güvenli	39	30,19	
Depresyon	Güvensiz	27	39,85	,025*
	Güvenli	39	29,10	
Anksiyete	Güvensiz	26	38,08	,077
	Güvenli	39	29,62	

6.10. Kısa Semptom Envanteri Puan Ortalamaları İle Cinsel İstismar Şekli Arasındaki Farkın İncelenmesi

Cinsel istismar mağduru ergenlere uygulanan kısa semptom envanteri puan ortalamaları ile cinsel istismar şekli arasındaki farkın analizi için Kruskal Wallis testi uygulanmıştır. Cinsel istismar şekli beş grup olarak kategorilere ayrılmıştır. Bunlar görme, sözlü taciz, dokunma, sürtünme ve cinsel ilişkidir. Yapılan istatistiksel testin sonuçları tablo 12’de verilmiştir.

Hostilite puan ortalamalarının cinsel istismar şekline göre dağılımına bakıldığında; görme türü cinsel istismara maruz kalan (n=3) ergenlerin (\bar{x} =25,33), sözlü taciz şeklinde

cinsel istismara maruz kalan (n=6) ergenlerin (\bar{x} =32,58), dokunma şeklinde cinsel istismara maruz kalan (n=19) ergenlerin (\bar{x} =22,84), sürtünme şeklinde cinsel istismara maruz kalan (n=9) ergenlerin (\bar{x} =38,50), cinsel ilişki şeklinde cinsel istismara maruz kalan (n=29) ergenlerin (\bar{x} =39,97) hostilete puan ortalamalarına sahip oldukları görülmektedir. İstatiksel analiz sonucuna göre hostilete puan ortalamaları ile cinsel istismar türü arasında anlamlı bir fark olduğu ($X^2=10,360$, $p < ,05$) Tablo 12’de görülmektedir. En yüksek hostilete puanına sahip iki kategori ise sırası ile cinsel ilişki (39,97) ve sürtünme (38,50) şeklindeki cinsel istismarlardır.

Somatizasyon puan ortalamalarının cinsel istismar şekline göre dağılımına bakıldığında; görme şeklinde cinsel istismara maruz kalan (n=3) ergenlerin (\bar{x} =20,53), sözlü taciz şeklinde cinsel istismara maruz kalan (n=6) ergenlerin (\bar{x} =27,17), dokunma şeklinde cinsel istismara maruz kalan (n=19) ergenlerin (\bar{x} =25,16), sürtünme şeklinde cinsel istismara maruz kalan (n=9) ergenlerin (\bar{x} =37,83), cinsel ilişki şeklinde cinsel istismara maruz kalan (n=29) ergenlerin (\bar{x} =40,24) somatizasyon puan ortalamalarına sahip oldukları görülmektedir. İstatiksel analiz sonucuna göre somatizasyon puan ortalamaları ile cinsel istismar türü arasında anlamlı bir fark olduğu ($X^2=9,622$, $p < ,05$) Tablo 12’de görülmektedir. En yüksek somatizasyon puanına sahip iki kategori ise sırası ile cinsel ilişki (40,24) ve sürtünme (37,83) şeklindeki cinsel istismarlardır.

Depresyon puan ortalamalarının cinsel istismar şekline göre dağılımına bakıldığında; görme türü cinsel istismara maruz kalan (n=3) ergenlerin (\bar{x} =29,33), sözlü taciz şeklinde cinsel istismara maruz kalan (n=6) ergenlerin (\bar{x} =25,08), dokunma şeklinde cinsel istismara maruz kalan (n=19) ergenlerin (\bar{x} =20,55), sürtünme şeklinde cinsel istismara maruz kalan (n=9) ergenlerin (\bar{x} =36,28), cinsel ilişki şeklinde cinsel istismara maruz kalan (n=29) ergenlerin (\bar{x} =43,29) depresyon puan ortalamalarına sahip oldukları görülmektedir. İstatiksel analiz sonucuna göre depresyon puan ortalamaları ile cinsel istismar türü arasında anlamlı bir fark olduğu ($X^2=17,712$, $p < ,05$) görülmektedir. En yüksek depresyon puanına sahip iki kategori ise sırası ile cinsel ilişki (43,29) ve sürtünme (36,28) şeklindeki cinsel istismarlardır.

Olumsuz benlik puan ortalamalarının cinsel istismar şekline göre dağılımına bakıldığında; görme türü cinsel istismara maruz kalan (n=3) ergenlerin (\bar{x} =25,00), sözlü taciz şeklinde cinsel istismara maruz kalan (n=6) ergenlerin (\bar{x} =27,08), dokunma şeklinde cinsel istismara maruz kalan (n=19) ergenlerin (\bar{x} =23,58), sürtünme şeklinde cinsel istismara maruz kalan (n=9) ergenlerin (\bar{x} =37,44), cinsel ilişki şeklinde cinsel istismara maruz kalan (n=29)

ergenlerin ($\bar{x} = 40,98$) olumsuz benlik puan ortalamalarına sahip oldukları görülmektedir. İstatiksel analiz sonucuna göre olumsuz benlik puan ortalamaları ile cinsel istismar türü arasında anlamlı bir fark olduğu ($X^2=11,160$, $p < ,05$) görülmektedir. En yüksek olumsuz benlik puanına sahip iki kategori ise sırası ile cinsel ilişki (40,98) ve sürtünme (37,44) şeklindeki cinsel istismarlardır.

Anksiyete puan ortalamalarının cinsel istismar şekline göre dağılımına bakıldığında; görme türü cinsel istismara maruz kalan ($n=3$) ergenlerin ($\bar{x} = 28,33$), sözlü taciz şeklinde cinsel istismara maruz kalan ($n=6$) ergenlerin ($\bar{x} = 21,08$), dokunma şeklinde cinsel istismara maruz kalan ($n=19$) ergenlerin ($\bar{x} = 22,18$), sürtünme şeklinde cinsel istismara maruz kalan ($n=9$) ergenlerin ($\bar{x} = 42,11$), cinsel ilişki şeklinde cinsel istismara maruz kalan ($n=29$) ergenlerin ($\bar{x} = 40,46$) anksiyete puan ortalamalarına sahip oldukları görülmektedir. İstatiksel analiz sonucuna göre anksiyete puan ortalamaları ile cinsel istismar türü arasında anlamlı bir fark olduğu ($X^2=15,263$, $p < ,05$) Tablo 5.1'de görülmektedir. En yüksek anksiyete puanına sahip iki kategori ise sırası ile sürtünme (42,11) ve cinsel ilişki (40,46) şeklindeki cinsel istismarlardır.

Tablo 12: Kısa Semptom Envanteri Puan Ortalamaları İle Cinsel İstismar Şekli Arasındaki Fark İçin Yapılan Kruskal-Wallis Test Sonucu

	Ci Şekli	N	Ortalama	Kruskal-Wallis Test	p
Hostilite	Görme	3	25,33	10,360	,035*
	Sözlü Taciz	6	32,58		
	Dokunma	19	22,84		
	Sürtünme	9	38,50		
	C. İlişki	29	39,97		
Somatizasyon	Görme	3	20,83	9,622	,047*
	Sözlü Taciz	6	27,17		
	Dokunma	19	25,16		
	Sürtünme	9	37,83		
	C. İlişki	29	40,24		
Depresyon	Görme	3	29,33	17,712	,001*
	Sözlü Taciz	6	25,08		
	Dokunma	19	20,55		
	Sürtünme	9	36,28		
	C. İlişki	29	43,29		
Olumsuz Benlik	Görme	3	25,00	11,160	,025*
	Sözlü Taciz	6	27,08		
	Dokunma	19	23,58		
	Sürtünme	9	37,44		
	C. İlişki	29	40,98		
Anksiyete	Görme	3	28,33	15,263	,004*
	Sözlü Taciz	6	21,08		
	Dokunma	19	22,18		
	Sürtünme	9	42,11		
	C. İlişki	28	40,46		

6.11. Kısa Semptom Envanteri Puan Ortalamaları İle Cinsel İstismarı Uygulayana Yakınlık Derecesi Arasındaki Farkın İncelenmesi

Cinsel istismar mağduru ergenlerde kısa semptom envanteri puan ortalamaları ile cinsel istismar uygulayan kişiye yakınlık derecesine göre aralarındaki farkı değerlendirmek için Kruskal Wallis testi yapılmıştır. İstismar edene yakınlık derecesi kendisine duygusal ve biyolojik bağ olarak uzaktan kendisine yakına doğru düşünülerek 5 kategoriye ayrılmıştır.

Yapılan istatistiksel analizin sonuçları Tablo 13.'de verilmiştir. Bu sonuçlara göre cinsel istismar edene yakınlık derecesi ile kısa semptom envanteri puan ortaları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Bu farklar ve puan ortalamaları şu şekilde bir dağılıma sahiptir;

Hostilite puan ortalamasının istismar eden kişiye yakınlık derecesi sırasına göre tanımadığı kişi tarafından cinsel olarak istismara maruz kaldığını söyleyen (n=14) ergenlerin (\bar{x} =25,54), okul çevresinden birisi tarafından cinsel istismara maruz kaldığını söyleyen (n=13) ergenlerin (\bar{x} =28,85), erkek arkadaşı tarafından cinsel olarak istismara maruz kaldığını söyleyen (n=28) ergenlerin (\bar{x} =39,20), akrabası tarafından cinsel olarak istismara maruz kaldığını söyleyen (n= 5) ergenlerin (\bar{x} =47,50), ailesi içinden birisi tarafından cinsel olarak istismara maruz kaldığını söyleyen (n=6) ergenlerin (\bar{x} =23,92) hostilite puan ortalamasına sahip oldukları görülmektedir. Cinsel istismar edene yakınlık derecesi grubu içerisinde en yüksek hostilite puan ortalamasının akrabası (47,50) ve erkek arkadaşı (39,20) tarafından cinsel olarak istismar edilen ergen örneklemiştir.

Somatizasyon puan ortalamasının istismar eden kişiye yakınlık derecesi sırasına göre tanımadığı kişi tarafından cinsel olarak istismara maruz kaldığını söyleyen (n=14) ergenlerin(\bar{x} =28,79), okul çevresinden birisi tarafından cinsel istismara maruz kaldığını söyleyen (n=13) ergenlerin (\bar{x} =30,04), erkek arkadaşı tarafından cinsel olarak istismara maruz kaldığını söyleyen (n=28) ergenlerin (\bar{x} =37,21), akrabası tarafından cinsel olarak istismara maruz kaldığını söyleyen (n= 5) ergenlerin (\bar{x} =54,80), ailesi içinden birisi tarafından cinsel olarak istismara maruz kaldığını söyleyen (n=6) ergenlerin (\bar{x} =16,92) somatizasyon puan ortalamasına sahip oldukları görülmektedir. Cinsel istismar edene yakınlık derecesi grubu içerisinde en yüksek somatizasyon puan ortalamasının akrabası (54,80) ve erkek arkadaşı (37,21) tarafından cinsel olarak istismar edilen ergen örneklemiştir.

Depresyon puan ortalamasının istismar eden kişiye yakınlık derecesi sırasına göre tanımadığı kişi tarafından cinsel olarak istismara maruz kaldığını söyleyen (n=14) ergenlerin (\bar{x} =20,36), okul çevresinden birisi tarafından cinsel istismara maruz kaldığını söyleyen (n=13) ergenlerin (\bar{x} =24,81), erkek arkadaşı tarafından cinsel olarak istismara maruz kaldığını söyleyen (n=28) ergenlerin (\bar{x} =41,23), akrabası tarafından cinsel olarak istismara maruz kaldığını söyleyen (n= 5) ergenlerin (\bar{x} =47,80), ailesi içinden birisi tarafından cinsel olarak istismara maruz kaldığını söyleyen (n=6) ergenlerin (\bar{x} =35,00) depresyon puan ortalamasına sahip oldukları görülmektedir. Cinsel istismar edene yakınlık derecesi grubu

içerisinde en yüksek depresyon puan ortalamasının akrabası (47,80) ve erkek arkadaşı (41,23) tarafından cinsel olarak istismar edilen ergenler örneklemedir.

Olumsuz benlik puan ortalamasının istismar eden kişiye yakınlık derecesi sırasına göre tanımadığı kişi tarafından cinsel olarak istismara maruz kaldığını söyleyen (n=14) ergenlerin (\bar{x} =23,93) , okul çevresinden birisi tarafından cinsel istismara maruz kaldığını söyleyen (n=13) ergenlerin (\bar{x} =22,58), erkek arkadaşı tarafından cinsel olarak istismara maruz kaldığını söyleyen (n=28) ergenlerin (\bar{x} =40,27), akrabası tarafından cinsel olarak istismara maruz kaldığını söyleyen (n= 5) ergenlerin (\bar{x} =47,60), ailesi içinden birisi tarafından cinsel olarak istismara maruz kaldığını söyleyen (n=6) ergenlerin (\bar{x} =36,17) olumsuz benlik puan ortalamasına sahip oldukları görülmektedir. Cinsel istismar edene yakınlık derecesi grubu içerisinde en yüksek olumsuz benlik puan ortalamasının akrabası (47,60) ve erkek arkadaşı (40,27) tarafından cinsel olarak istismar edilen ergenlerdedir.

Anksiyete puan ortalamasının istismar eden kişiye yakınlık derecesi sırasına göre tanımadığı kişi tarafından cinsel olarak istismara maruz kaldığını söyleyen (n=14) ergenlerin (\bar{x} =20,36), okul çevresinden birisi tarafından cinsel istismara maruz kaldığını söyleyen (n=13) ergenlerin (\bar{x} =27,85), erkek arkadaşı tarafından cinsel olarak istismara maruz kaldığını söyleyen (n=28) ergenlerin (\bar{x} =38,65), akrabası tarafından cinsel olarak istismara maruz kaldığını söyleyen (n= 5) ergenlerin (\bar{x} =50,80), ailesi içinden birisi tarafından cinsel olarak istismara maruz kaldığını söyleyen (n=6) ergenlerin (\bar{x} =33,42) anksiyete puan ortalamasına sahip oldukları görülmektedir. Cinsel istismar edene yakınlık derecesi grubu içerisinde en yüksek anksiyete puan ortalamasının akrabası (50,80) ve erkek arkadaşı (38,65) tarafından cinsel olarak istismar edilen ergenlerdedir.

Tablo 13: Kısa Semptom Envanteri Puan Ortalamaları İle Cinsel İstismarı Uygulayana Yakınlık Derecesi Arasındaki Fark İçin Yapılan Kruskal-Wallis Test Sonucu

Kısa Semptom Envanteri	İstismarı Uygulayana Yakınlık Derecesi	N	Ort.	Kruskal-Wallis	p
Hostilite	Tanımadığı	14	25,54	9,838	,043*
	Okul Çevresinden	13	28,85		
	Erkek Arkadaşı	28	39,20		
	Akrabası	5	47,50		
	Aile İçi	6	23,92		
Somatizasyon	Tanımadığı	14	28,79	13,002	,011*
	Okul Çevresinden	13	30,04		
	Erkek Arkadaşı	28	37,21		
	Akrabası	5	54,80		
	Aile İçi	6	16,92		
Depresyon	Tanımadığı	14	20,36	16,618	,002*
	Okul Çevresinden	13	24,81		
	Erkek Arkadaşı	28	41,23		
	Akrabası	5	47,80		
	Aile İçi	6	35,00		
Olumsuz Benlik	Tanımadığı	14	23,93	14,034	,007*
	Okul Çevresinden	13	22,58		
	Erkek Arkadaşı	28	40,27		
	Akrabası	5	47,60		
	Aile İçi	6	36,17		
Anksiyete	Tanımadığı	14	20,36	14,093	,007*
	Okul Çevresinden	13	27,85		
	Erkek Arkadaşı	27	38,65		
	Akrabası	5	50,80		
	Aile İçi	6	33,42		

6.12.Kısa Semptom Envanteri Puan Ortalamaları İle Cinsel İstismar Tekrar Sayısı Arasındaki Farkın İncelenmesi

Cinsel istismar mağduru ergenlerde (N=66) kısa semptom envanteri puan ortalamaları ile maruz kalınan cinsel istismar tekrar sayısı arasındaki farkın incelenmesi için Kruskal-Wallis testi yapılmıştır. Cinsel istismar tekrar sayısı dört kategoriye ayrılarak yapılan analiz sonucunda kısa semptom envanteri puan ortalamaları ile cinsel istismar tekrar sayısı arasında

anlamli bir fark olmadığı görülmektedir. Cinsel istismar mağduru ergenlerde cinsel istismar tekrar sayısına kısa semptom envanteri puan ortalamalarına bakıldığında en yüksek puanı cinsel istismar tekrar sayısı 4 olan (n=14) cinsel istismar mağduru ergen örneklemin aldığı görülmektedir. Bununla birlikte; cinsel istismar tekrar sayısı 4 olan (n=14) cinsel istismar mağduru ergenlerin hostilite puan ortalamasının (\bar{x} =39,14), somatizasyon puan ortalamasının (\bar{x} =41,11), depresyon puan ortalamasının (\bar{x} =41,61) olduğu, olumsuz benlik puan ortalamasının (\bar{x} =41,46) ve anksiyete puan ortalamaları ise (\bar{x} =41,65)'dir. Cinsel istismar sayısı 4 olan ergenlerin en yüksek puan ortalamasına anksiyete semptomlarından aldıkları ve en düşük puanı ortalamasını ise hostilite semptomlarında aldıkları Tablo 14'de görülmektedir.

Tablo 14:Kısa Semptom Envanteri Puan Ortalamaları İle Cinsel İstismar Tekrar Sayısı Arasındaki Fark İçin Yapılan Kruskal-Wallis Test Sonucu

Kısa Semptom Envanteri	Cinsel İstismar Tekrar Sayısı	N	Ortalama	Kruskal-Wallis Test	p
Hostilite	1,00	17	31,09	1,751	,626
	2,00	21	33,45		
	3,00	14	30,86		
	4,00	14	39,14		
Somatizasyon	1,00	17	32,00	2,964	,397
	2,00	21	30,19		
	3,00	14	32,68		
	4,00	14	41,11		
Depresyon	1,00	17	29,76	3,860	,277
	2,00	21	30,17		
	3,00	14	34,93		
	4,00	14	41,61		
Olumsuz Benlik	1,00	17	29,12	3,415	,332
	2,00	21	32,36		
	3,00	14	32,57		
	4,00	14	41,46		
Anksiyete	1,00	17	25,74	5,674	,129
	2,00	21	31,62		
	3,00	14	35,86		
	4,00	13	41,65		

6.13.Kısa Semptom Envanteri Puan Ortalamaları İle Cinsel İstismar Eden Kişi Sayısı Arasındaki Farkın İncelenmesi

Cinsel istismar mağduru ergen örnekleme (N=66) kısa semptom envanteri puan ortalamalarının cinsel istismar eden kişi sayısı ile aralarındaki fark incelenmesi için Kruskal-Wallis test yapılmıştır. Cinsel istismar eden kişi sayısı bir ve birden fazla olmak üzere iki kategoriye ayrılmış ve yapılan istatistiksel analiz sonucunda kısa semptom envanteri puan ortalamaları ile cinsel istismar eden kişi sayısı arasında anlamlı fark olduğu görülmüştür.

Yapılan analizin sonucuna bakıldığında Hostilite puan ortalaması ile cinsel istismar eden kişi sayısı arasında farkın anlamlı olduğu ($\bar{x} = 4,121$, $p < ,05$) olduğu görülmektedir. Hostilite puan ortalamasının cinsel istismar eden kişi sayısına bir olan (n=49) grupta ($\bar{x} = 30,29$), cinsel istismar eden kişi sayısı birden fazla (n=16) olan grupta 41,31 dir.

Somatizasyon puan ortalamaları ile cinsel istismar eden kişi sayısı arasındaki farkın anlamlı olduğu ($\bar{x} = 5,240$, $p < ,05$) görülmektedir. Somatizasyon puan ortalamasının cinsel istismar eden kişi sayısı bir olan (n=49) grupta 29,94, birden fazla olan (n=16) grupta ($\bar{x} = 42,32$) dir.

Depresyon puan ortalamaları ile cinsel istismar eden kişi sayısı arasındaki farkın anlamlı olduğu ($\bar{x} = 4,921$, $p < ,05$) görülmektedir. Depresyon puan ortalamasının cinsel istismar eden kişi sayısı bir olan (n=49) grupta ($\bar{x} = 30,03$), birden fazla olan (n=16) grupta ($\bar{x} = 42,09$) dur.

Olumsuz benlik puan ortalamaları ile cinsel istismar eden kişi sayısı arasındaki farkın anlamlı olduğu ($\bar{x} = 7,415$, $p < ,05$) görülmektedir. Olumsuz benlik puan ortalamasının cinsel istismar eden kişi sayısı bir olan (n=49) grupta ($\bar{x} = 29,36$), birden fazla olan (n=16) grupta ($\bar{x} = 44,16$) dir.

Anksiyete puan ortalamaları ile cinsel istismar eden kişi sayısı arasındaki farkın anlamlı olduğu ($\bar{x} = 6,162$, $p < ,05$) görülmektedir. Anksiyete puan ortalamasının cinsel istismar eden kişi sayısı bir olan (n=49) grupta ($\bar{x} = 29,31$), birden fazla olan (n=16) grupta ($\bar{x} = 42,93$) olduğu Tablo 15’de görülmektedir.

Tablo 15: Kısa Semptom Envanteri Puan Ortalamaları İle Cinsel İstismar Eden Kişi Sayısı Arasındaki Fark İçin Yapılan Mann-Whitney U Test Sonucu

Kısa Semptom Envanteri	İstismar Eden Kişi Sayısı	N	Ortalama	Mann-Whitney U	p
Hostilite	Bir kişi	49	30,29	259,000	,042*
	Birden fazla	16	41,31		
Somatizasyon	Bir kişi	49	29,94	242,000	,022*
	Birden fazla	16	42,38		
Depresyon	Bir kişi	49	30,03	246,500	,027*
	Birden fazla	16	42,09		
Olumsuz Benlik	Bir kişi	49	29,36	213,500	,006*
	Birden fazla	16	44,16		
Anksiyete	Bir kişi	49	29,31	211,000	,013*
	Birden fazla	15	42,93		

6.14.Cinsel İstismar Mağduru Ergenlerin Cinsiyeti İle Ebeveyn Bağlanma Stilleri Dağılımının İncelenmesi

Araştırmaya katılan cinsel istismar mağduru ergenlerin cinsiyetlerine göre ebeveyn bağlanma stilleri dağılımı Tablo 16’da verilmiştir. Buna göre 52 cinsel istismar mağduru kız katılımcının 22’si (%42,3) güvensiz ebeveyn bağlanmasına sahip, 30’u (%57,7) güvenli ebeveyn bağlanmasına sahiptir. Erkeklerin toplam sayısı ise 14 olup, 5’i (%35,7) güvensiz bağlanmaya sahip ve 9’u(%64,3) güvenli bağlanmaya sahiptir.

Tablo 16: Cinsel İstismar Mağduru Ergenlerin Cinsiyeti İle Ebeveyn Bağlanma Stilleri Dağılımı

Cinsiyet	Bağlanma Stilleri		Toplam
	Güvensiz	Güvenli	
KIZ	22 (%42,3)	30 (%57,7)	52
ERKEK	5 (%35,7)	9 (%64,3)	14
Toplam	27 (%40,9)	39 (%59,1)	66

Cinsel istismar mağduru ergenlerin (N=66) cinsiyet ayrımına bakmadan değerlendirdiğimizde 27’sinin (%40,9) güvensiz bağlanmaya sahip olduğu ve 39’unun (%59,1) güvenli bağlanmaya sahip olduğu Tablo 16’da görülmektedir.

6.15. Cinsel İstismar Mağduru Ergenlerin Cinsiyeti İle Stresle Başa Çıkma Yolları Arasındaki Farkın Değerlendirilmesi

Cinsel istismar mağduru ergenlerin (N=66) cinsiyetin stres ile başa çıkma yolları arasındaki fark için Mann-Whitney U testi yapılmıştır. Tablo 17’de yapılan istatistik testinin sonucu ve puan ortalamaları verilmiştir. Yapılan istatistik testinin sonucuna göre stresle başa çıkma yolları ile cinsiyet arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir. Araştırmaya katılan cinsel istismar mağduru ergenlerin cinsiyete göre stresle başa çıkma yolları puan ortalamaları şu şekildedir; cinsiyeti kız olanların (n=52) kendini suçlama ve çaresizlik puan ortalamaları (\bar{x} =33,29), cinsiyeti erkek olanların (n=14) kendini suçlama ve çaresizlik (\bar{x} =34,29)’dur. Cinsiyeti kız olan örneklem (n=52) kaçınarak başa çıkma puan ortalamaları (\bar{x} =32,04), cinsiyeti erkek olan örneklem (n=14) kaçınarak başa çıkma puan ortalamaları (\bar{x} =38,93)’dür. Cinsiyeti kız olan katılımcıların (n=52) sosyal destek arama başa çıkma puan ortalamaları (\bar{x} =33,55) cinsiyeti erkek olan katılımcıların (n=14) sosyal destek arama puan ortalamaları (\bar{x} =33,52)’dir. Cinsiyeti kız olan katılımcıların (n=52) problem odaklı başa çıkma puan ortalamaları (\bar{x} =32,65), cinsiyeti erkek olan katılımcıların (n=14) problem odaklı başa çıkma puan ortalamaları (\bar{x} =36,64)’tür. Cinsiyeti kız olan (n=52) katılımcıların din odaklı başa çıkma puan ortalamaları (\bar{x} =32,21) ve cinsiyeti erkek (n=14) olan katılımcıların puan ortalamaları ise (\bar{x} =38,29) olduğu Tablo 17.’de görülmektedir.

Tablo 17: Cinsel İstismar Mağduru Ergenlerin Cinsiyeti İle Stresle Başa Çıkma Yolları Arasındaki Fark İçin Yapılan Mann-Whitney Test Sonucu

SBCÖ	Cinsiyet	N	Ortalama	Mann-Whitney U	p
Kendini Suçlama/ Çaresizlik	KIZ	52	33,29	353,000	,863
	ERKEK	14	34,29		
Kaçınarak	KIZ	52	32,04	288,000	,232
	ERKEK	14	38,93		
Sosyal Destek Arama	KIZ	52	33,55	361,500	,969
	ERKEK	14	33,32		
Problem Odaklı	KIZ	52	32,65	320,000	,490
	ERKEK	14	36,64		
Din Odaklı	KIZ	52	32,21	297,000	,291
	ERKEK	14	38,29		

6.16. Cinsel İstismar Mağduru Ergenlerde Cinsiyet İle Kısa Semptom Envanteri Arasındaki Farkın İncelenmesi

Araştırmaya katılan cinsel istismar mağduru ergenlerin cinsiyetleri ile kısa semptom envanteri arasındaki farkı incelemek için Mann-Whitney U Testi yapılmıştır. Araştırma örneklemini (N=66) içerisindeki ergenlerin depresyon puan ortalamaları ile cinsiyet arasında anlamlı bir fark olduğu (U=193,500, p<,05) Tablo 18’de görülmektedir.

Hostilite semptomları puan ortalamalarının cinsiyete göre dağılımına bakıldığında kız olan ergenlerin (n=52) puan ortalaması (\bar{x} =34,46), erkek olan (n=14) ergenlerin puan ortalaması ise (\bar{x} =29,93)’dür. Somatizasyon semptomları puan ortalamaları ile cinsiyet arasındaki dağılıma bakıldığında kız olan (n=52) ergenlerin (\bar{x} =33,38), erkek olan (n=14) ergenlerin (\bar{x} =33,93)’dür. Olumsuz benlik semptomları puan ortalamalarının cinsiyete göre dağılımına bakıldığında ise kız olan (n=54) ergenlerin (\bar{x} =34,95), erkek olan (n=14) ergenlerin (\bar{x} =28,11)’dir.

Cinsiyet farklılığı ile kısa semptom envanteri içerisinde tek anlamlı fark olarak görülürken depresyon semptomları puan ortalamalarına bakıldığında, kız olan (n=52) ergenlerin (\bar{x} =36,78), erkek olan (n=14) ergenlerin ise (\bar{x} =21,32) ‘dir. Anksiyete semptomları puan ortalamaları ile cinsiyetler arasındaki dağılıma bakıldığında ise, kız olan (n=52) ergenlerin (\bar{x} =35,03) ve erkek olan (n=14) ergenlerin ise (\bar{x} =25,61) olduğu görülmektedir.

Tablo 18: Cinsel İstismar Mağduru Ergenlerde Cinsiyet İle Kısa Semptom Envanteri Arasındaki Fark İçin Yapılan Mann-Whitney Test Sonucu.

KSE	Cinsiyet	N	Ortalama	Mann-Whitney U	p
Hostilite	KIZ	52	34,46	314,000	,432
	ERKEK	14	29,93		
Somatizasyon	KIZ	52	33,38	358,000	,925
	ERKEK	14	33,93		
Olumsuz Benlik	KIZ	52	34,95	288,50	,235
	ERKEK	14	28,11		
Depresyon	KIZ	52	36,78	193,500	,007*
	ERKEK	14	21,32		
Anksiyete	KIZ	52	35,03	253,500	,098
	ERKEK	14	25,61		

6.17. Cinsel İstismar Mağduru Ergenlerde Yaş Aralıkları İle Stresle Başa Bıkma Yolları Ölçeği Arasındaki Farkın İncelenmesi

Cinsel istismar mağduru ergenlerin yaş aralıkları ile stresle başa çıkma yolları arasındaki farkın incelenmesi için Kruskal Wallis testi yapılmıştır. Tablo 19’da yaş aralıklarına göre stresle başa çıkma ortalamaları verilmiştir.

Kaçınarak başa çıkma yolu ile yaş aralıklarına bakıldığında en yüksek puan ortalamasına 13-14 yaş aralığındaki ergenlerin (n=25) sahip olduğu (\bar{x} =37,58) , kendini suçlama ve çaresizlik başa çıkma yolu en yüksek ortalamaya sahip olan grubun 15-16 yaş aralığındaki ergenlerin (n=35) sahip olduğu (\bar{x} =36,00), sosyal destek arama başa çıkma yolu en yüksek ortalamaya 13-15 yaş aralığındaki ergenlerin (n=25) sahip olduğu (\bar{x} =39,54), din odaklı başa çıkma yolu en yüksek ortalamaya sahip grubun 13-14 yaş aralığındaki ergenlerin (n=25) olduğu (\bar{x} =35,00) ve problem odaklı başa çıkma yolu en yüksek ortalamaya sahip yaş grubunun ise 17-18 yaş aralığındaki ergenlerin (n=6) olduğu (\bar{x} =38,42) Tablo 19’da görülmektedir.

Tablo 19: Cinsel İstismar Mağduru Ergenlerde Yaş Aralıkları İle Stresle Başa Çıkma Yolları Ölçeği Arasındaki Fark İçin Yapılan Kruskal-Wallis Test Sonucu

SBÇÖ	Yaş	N	Ortalama	Kruskal Wallis Test	p
Kaçınarak	13-14	25	37,58	2,022	,364
	15-16	35	31,56		
	17-18	6	27,83		
Kendini Suçlama/ Çaresizlik	13-14	25	29,68	1,623	,444
	15-16	35	36,00		
	17-18	6	34,83		
Sosyal Destek Arama	13-14	25	39,54	5,506	,064
	15-16	35	28,30		
	17-18	6	38,67		
Din Odaklı	13-14	25	35,00	0,254	,881
	15-16	35	32,69		
	17-18	6	32,00		
Problem Odaklı	13-14	25	36,92	2,218	,330
	15-16	35	30,21		
	17-18	6	38,42		

6.18. Cinsel İstismar Mağduru Ergenlerde Yaş Aralıkları İle Kısa Semptom Envanteri Puanları Arasındaki Farkın İncelenmesi

Cinsel istismar mağduru ergenlerin yaş aralıkları ile kısa semptom envanteri arasındaki farkın incelenmesi için Kruskal Wallis testi yapılmıştır. Üç farklı yaş aralığı grubunun kısa semptom envanter ortalamaları Tablo 20’de verilmiştir. Yapılan istatistiksel test sonucuna göre cinsel istismar mağduru ergen örneklem içerisindeki 15-16 yaş aralığındaki katılımcılar (n=34) ile anksiyete puan ortalamaları (\bar{x} =38,81) arasında anlamlı bir fark olduğu ($X^2=8,260$, $p<,05$) Tablo 20’de görülmektedir. Diğer grup ortalamaları ise; 13-14 yaş aralığındaki ergenlerin anksiyete ortalamaları (\bar{x} =24,58), yaş aralığı 17-18 olan ergenlerin (n=6) anksiyete ortalamaları ise (\bar{x} =35,17)’dir.

Anksiyete semptomları grubunda olduğu gibi diğer semptom gruplarında da ‘olumsuz benlik’ grubu en yüksek ortalamaya sahip yaş grubunun 15-16 yaş aralığındaki cinsel istismar mağduru ergenler olduğu görülmektedir. Depresyon semptomlarından en yüksek ortalamaya sahip 15-16 yaş grubundaki ergenlerin ortalama puanları (\bar{x} =38,40), olumsuz benlik semptomları en yüksek ortalamaya sahip 17-18 yaş grubu ergenlerin ortalama puanlarının (\bar{x} =37,33) olduğu, somatizasyon semptomları en yüksek ortalamaya sahip yaş grubu olan 15-16 yaş grubun ergenlerin somatizasyon ortalama en yüksek puanlarının (\bar{x} =38,63) olduğu ve hostilite semptomları en yüksek ortalamaya sahip yaş grubu olan 15-16 olan ergenlerin hostilite ortalama puanlarının (\bar{x} =38,71) olduğu görülmektedir.

Tablo 20: Cinsel İstismar Mağduru Ergenlerde Yaş Aralıkları İle Kısa Semptom Envanteri Puanları Arasındaki Fark İçin Yapılan Kruskal-Wallis Test Sonucu

KSE	Yaş	N	Ortalama	Kruskal Wallis Test	p
Anksiyete	12-14	25	24,58	8,260	,016*
	15-16	34	38,81		
	17-18	6	35,17		
Depresyon	12-14	25	27,24	5,052	,080
	15-16	35	38,40		
	17-18	6	31,00		
Olumsuz Benlik	12-14	25	27,74	3,638	,162
	15-16	35	36,96		
	17-18	6	37,33		
Somatizasyon	12-14	25	28,18	5,418	,067
	15-16	35	38,63		
	17-18	6	25,75		
Hostilite	12-14	25	27,46	5,531	,063
	15-16	35	38,71		
	17-18	6	28,25		

6.19. Cinsel İstismar Mağduru Ergenlerde İstismar Eden Kişi Sayısı İle Stresle Başa Çıkma Yolları Arasındaki Farkın İncelenmesi

Cinsel istismar mağdur ergenlerde (N=66) cinsel istismar eden kişi sayısı ile stresle başa çıkma yolları arasındaki farkın incelenmesi için Mann-Whitney U Testi yapılmıştır. Cinsel istismar eden kişi sayıları en fazla örneklem içerisinde en fazla 3 kişi olması nedeni ile bir ve birden fazla olarak iki kategoriye ayrıştırılmıştır. Yapılan analiz sonucunda cinsel istismar eden kişi sayısı ile stresle başa çıkma yollarından kendisini suçlama/çaresizlik ve sosyal destek arama yolu arasında anlamlı fark olduğu Tablo 21’de görülmektedir.

Kendini suçlama ve çaresizlik başa çıkma yolu ile cinsel istismar eden kişi sayısı arasındaki farkın (U=286,000, p<,05) anlamlı olduğu ve bir kişi tarafından cinsel istismara maruz kalan ergenlerin (n=48) kendini suçlama/çaresizlik puan ortalamalarının (\bar{X} =34,47) , birden fazla kişi tarafından cinsel istismara maruz kalan ergenlerin (n=18) kendini suçlama/çaresizlik puan ortalamalarının ise (\bar{X} =30,92) olduğu Tablo 21’de görülmektedir. Sosyal destek arama başa çıkma yolu ile cinsel istismar eden kişi sayısı arasındaki farkın

($U=241,000$, $p<,05$) anlamlı olduğu ve bir kişi tarafından cinsel istismara maruz kalan ergenlerin ($n=48$) sosyal destek arama puan ortalamalarının ($\bar{x} =37,48$), birden fazla kişi tarafından cinsel istismara maruz kalan ergenlerin ($n=18$) sosyal destek arama puan ortalamalarının ise ($\bar{x} =22,89$) olduğu görülmektedir. Kaçınarak başa çıkma yolu ile cinsel istismar eden kişi sayısı arasındaki farkın ($U=385,500$, $p>,05$) anlamlı olmadığı ve bir kişi tarafından cinsel istismara maruz kalan ergenlerin ($n=48$) kaçınarak puan ortalamalarının ($\bar{x} =34,47$), birden fazla kişi tarafından cinsel istismara maruz kalan ergenlerin ($n=18$) kaçınarak puan ortalamalarının ise ($\bar{x} =30,92$) olduğu görülmektedir.

Din odaklı başa çıkma yolu ile cinsel istismar eden kişi sayısı arasındaki farkın ($U=418,500$, $p>,05$) anlamlı olmadığı ve bir kişi tarafından cinsel istismara maruz kalan ergenlerin ($n=48$) din odaklı puan ortalamalarının ($\bar{x} =33,78$), birden fazla kişi tarafından cinsel istismara maruz kalan ergenlerin ($n=18$) din odaklı puan ortalamalarının ise ($\bar{x} =32,75$) olduğu görülmektedir.

Problem odaklı başa çıkma yolu ile cinsel istismar eden kişi sayısı arasındaki farkın ($U=402,000$, $p>,05$) anlamlı olmadığı ve bir kişi tarafından cinsel istismara maruz kalan ergenlerin ($n=48$) problem odaklı puan ortalamalarının ($\bar{x} =34,13$), birden fazla kişi tarafından cinsel istismara maruz kalan ergenlerin ($n=18$) din odaklı puan ortalamalarının ise ($\bar{x} =31,83$) olduğu Tablo 21’de görülmektedir.

Tablo 21: Cinsel İstismar Mağduru Ergenlerde İstismar Eden Kişi Sayısı İle Stresle Başa Çıkma Yolları Arasındaki Fark İçin Yapılan Mann-Whitney U Test Sonucu

SBCÖ	İstismar Eden Kişi Sayısı	N	Ortalama	Mann-Whitney U	p
Kaçınarak	Bir	48	34,47	385,500	,502
	Birden Fazla	18	30,92		
Kendini Suçlama /Çaresizlik	Bir	48	30,46	286,000*	,035*
	Birden Fazla	18	41,61		
Sosyal Destek Arama	Bir	48	37,48	241,00*	,006*
	Birden Fazla	18	22,89		
Din Odaklı	Bir	48	33,78	418,500	,845
	Birden Fazla	18	32,75		
Problem Odaklı	Bir	48	34,13	402,000	,665
	Birden Fazla	18	31,83		

6.20. Cinsel İstismar Mağduru Eğenlerde Cinsel İstismar Şekli İle Kendisine Zarar Verme Davranışı Dağılımının İncelenmesi

Araştırmaya katılan cinsel istismar mağduru ergenlerin (N=66) cinsel istismar şekli ile kendisine zarar verme dağılımı Tablo 22’de verilmiştir. Buna göre cinsel ilişki yaşayan (n=10) ergenlerin kendisine zarar verme davranışı en çok görülen gruptur. Cinsel ilişki yaşayan ergenlerin %76’sında kendisine zarar verme davranışı görülmektedir. Genel olarak bakıldığında araştırmaya katılan örneklemin 13’ünün (%19,7) kendisine zarar verme davranışı sergiledikleri, 53’ünün (%80,3) ise kendisine zarar verme davranışı sergilemedikleri Tablo 22’de görülmektedir.

Kendisine zarar verme davranışı sergileyen istismar şekli grubundaki diğer katılımcı ergenler ise şöyledir; dokunma şeklinde istismar mağduru ergenlerin toplamı 19 (%28,8) kişi olup sadece 1 (%7,7) kişi kendisine zarar verme davranışı sergilediği gözlemlenmiştir. Kendisine zarar verme davranışı sergilediği gözlemlenen diğer cinsel istismar şekli grubu ise Sürtünme şeklinde istismara maruz kalan katılımcı ergenlerdir. Sürtünme şeklinde cinsel istismara maruz kalan ergenlerin toplam sayısı 9 olup genel katılımcı yüzdesi %13,2’dir. Ayrıca sürtünme şeklinde cinsel istismara maruz kalan ergenlerin 2 tanesinin kendisine zarar verme davranışı sergiledikleri ve kendisine zarar verme davranışı sergileyenler arasındaki yüzdeliğinin % 15,4 olduğu görülmektedir.

Tablo 22:Cinsel İstismar Mağduru Egenlerde Cinsel İstismar Şekli İle Kendisine Zarar Verme Davranışı Dağılımı

		Cinsel İstismar Şekli					Toplam	Genel Toplam Yüzdesi
		Görme	Sözlü Taciz	Dokunma	Sürtünme	Cinsel ilişki		
Kendisine Zarar Verme	YOK	3 (%5,7)	6 (%11,3)	18 (%34,0)	7 (%13,2)	19 (%35,8)	53 (%100)	53 (%80,3)
	VAR	0 (%0)	0 (%0)	1 (%7,7)	2 (%15,4)	10 (%76,9)	13 (%100)	13 (%19,7)
	Toplam	3 (%4,5)	6 (%9,1)	19 (%28,8)	9 (%13,6)	29 (%43,9)	66 (%100)	66 (%100)

6.21. Cinsel İstismar Mağduru Eğenlerde Cinsel İstismar Şekli İle Kendisine Zarar Verme Davranışı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Araştırmaya katılan Cinsel istismar mağduru ergenlerin maruz kaldıkları cinsel istismar şekli ile kendilerine zarar verme davranışları arasındaki ilişki için Spearman's Korelasyon Testi yapılmıştır. Cinsel istismar şekli fiziksel temasın ve cinsel ilişki yaşanmasına kadar derecelendirilerek 5 farklı kategorilere ayrıştırılmıştır. Bu şekilde en düşük derecelendirme puanı 'görme' şeklindeki cinsel istismara ait olup en yüksek derecelendirme puanı ise 'cinsel ilişki' şeklinde maruz kanlına cinsel istismara verilerek gruplar mağdur olan ergenlerin kendilerine zarar verme davranışları olup olmasının istismar şekli ile arasında nasıl bir ilişki olduğuna bakmak için analiz edilmiştir. Yapılan analizin sonucu Tablo 23'de verilmiştir ve analizin sonucuna bakıldığında kendisine zarar verme ile cinsel istismar şekli arasında pozitif yönde (0,360) bir ilişki ($p=0,003$, $p<0,05$) olduğu görülmektedir. Dolayısı ile cinsel istismar şeklindeki derecelendirmenin artması ile ergenlerin kendisine zarar verme davranışının da arttığını söyleyebiliriz.

Tablo 23: Cinsel İstismar Mağduru Egenlerde Cinsel İstismar Şekli İle Kendisine Zarar Verme Davranışı Arasındaki İlişki İçin Yapılan Spearman's Korelasyon Analizi Sonucu

		Ci Şekli	Kendisine zarar verme
Spearman's rho	Correlation Coefficient	1,000	,360**
	Cinsel istismar Şekli		
	Sig. (2-tailed)	.	,003*
	N	66	66
	Kendisine zarar verme		
	Correlation Coefficient	,360**	1,000
Sig. (2-tailed)	,003*	.	
N	66	66	

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

7. TARTIŞMA

Yapılan araştırma sonucu incelendiğinde, cinsel istismar mağduru ergenlerin ebeveyn bağlanma stilleri ile stresle başa çıkma yolları arasındaki ilişkiyi inceleyen literatürdeki diğer çalışmalar ile benzer sonuçlar olduğu gibi bu çalışmada farklılaşan boyutlar da vardır.

Araştırmanın genel amacı, cinsel istismar mağduru 13-18 yaş aralığındaki ergenlerin ebeveynlerine olan bağlanma stilleri ile stresle başa çıkma yolları arasındaki farkı ve psikolojik semptomlar ile ebeveyn bağlanma stilleri arasındaki farkı incelemektir. Bunun yanı sıra sosyodemografik veriler olan, cinsel istismara maruz kaldıktan sonra geçen süre, cinsel istismar tekrarı, cinsel istismar eden kişi sayısı, cinsel istismar mağduru ergenlerin yaşları, cinsiyetleri, istismar eden kişiye yakınlık dereceleri gibi veriler ile araştırma içerisinde kullanılan Stresle Başa Çıkma Yolları Ölçeği, Kısa Semptom Ölçeği ve Ebeveyn Akran Bağlanma Ölçeği arasındaki farklar incelenmiştir.

7.1.Sosyodemografik Veriler ile Araştırma Ölçekleri Arasındaki Farkın Değerlendirilmesi

Araştırmamız örnekleminde, cinsiyet ile stresle başa çıkma yolları arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Cinsel istismara maruz kalan ergenlerin kız veya erkek olmalarının stresle başa çıkma yolları açısından bir fark yaratmadığı görülmektedir. Literatürde görülen Shika ve arkadaşlarının 2008 yılında Japonya’da yaptıkları bir çalışmada, duyu odaklı başa çıkma tarzlarının kadınlarda daha sık kullanıldığını gözlemlenmiştir. Araştırmamız içerisinde cinsiyete göre stresle başa çıkma yollarından duyu odaklı olan (kaçınarak ve kendini suçlama/çaresizlik) başa çıkma yollarının erkek örnekleminde kız örnekleme göre daha yüksek olduğu (bkz. Tablo.17) fakat bu farkın 0,05 derecesinde anlamlı olmadığı görülmektedir. Cinsiyete göre stresle başa çıkma yolları arasındaki farkı inceleyen araştırmalar çeşitlilik göstermektedir. Araştırmamızın konusu ile ilgili literatür incelendiğinde, kızların erkeklere göre daha çok problem odaklı ve çözüm odaklı stresle başa çıkma yollarını kullandıkları(Türküm, 2001), ayrıca kızların pozitif başa çıkma yollarını erkeklere göre daha sık kullandıkları (Thaker ve Verma, 2014) görülmektedir.

Aynı zamanda araştırma içerisinde kullanılan kısa semptom envanteri ile cinsiyet arasındaki farka bakıldığında, depresyon puan ortalamalarının kız örnekleminde (\bar{X} =38,76)

erkek örnekleme göre ($\bar{X}= 21,32$) anlamlı derecede ($U=193,500$, $p<,05$) daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir.

Hostilite, olumsuz benlik, anksiyete gibi diğer semptomların puan ortalamalarının kız örnekleme göre erkek örnekleme göre daha yüksek olduğu, fakat aralarında 0,05 düzeyinde anlamlı bir fark olmadığı (bkz. Tablo 18) görülmektedir.

Cinsel istismar mağduru ergenlerin yaş aralıkları 13-14, 15-16 ve 17-18 olarak üç gruba ayrılmış ve bu yaş grupları ile ölçekler arasındaki fark değerlendirilmiştir. Yaş grupları ile stresle başa çıkma yolları arasında anlamlı bir fark olmadığı ve puan ortalaması açısından incelendiğinde her yaş grubunun beş farklı stresle başa çıkma yolları faktörlerinden farklı puan ortalamasına sahip oldukları görülmüştür (bkz. Tablo 19). Yaş ile stresle başa çıkma yolları arasındaki farkı inceleyen literatür tarandığında, bulguların genel olarak yaş arttıkça kişilerin problem odaklı ve aktif başa çıkma yollarını daha sık kullandıkları yönünde olduğu görülmektedir (Ergin, Uzun ve Bozkurt, 2014).

Örneklemin yaş grupları ile kısa semptom envanteri puan ortalamaları arasındaki farka bakıldığında, anksiyete semptomları ile yaş grupları arasında anlamlı bir fark ($X^2= 8,260$, $p<,05$) olduğu, en yüksek anksiyete semptomları puan ortalamasının 15-16 yaş aralığında ($\bar{X}=38,81$) olduğu görülmektedir.

Araştırmamız içerisinde 15-16 yaş grubunun literatürden farklı olarak en büyük yaş grubu olan 17-18 yaş grubundan daha fazla psikolojik semptom puan ortalamasına sahip olmasının bir nedeni ise 15-16 yaş grubundaki örneklemin (35 kişiden 19'unun) çoğunluğunun en yüksek şiddet olarak araştırmamızda derecelendirilen ' cinsel ilişki' şeklinde cinsel istismara maruz kalmış olmasıdır. Diğer psikolojik semptomlardan depresyon, olumsuz benlik, somatizasyon ve hostilitede en yüksek puan ortalamasına sahip yaş grubunun yine 15-16 yaş grubu olduğu (bkz. Tablo 20) gözlemlenmiştir.

İstismar eden kişi sayısı ile stresle başa çıkma yolları arasındaki fark incelendiğinde; stresle başa çıkma yolları faktörlerinden olan kendini suçlama/çaresizlik ve sosyal destek arama arasında anlamlı (bkz. Tablo 21) fark olduğu gözlemlenmiştir. Birden fazla kişi tarafından istismara maruz kalan ergenlerin, kendini suçlama/çaresizlik başa çıkma yolu puan ortalamasının ($\bar{X}=41,61$), bir kişi tarafından istismara maruz kalan örneklemin puan ortalamalarından ($\bar{X}=30,46$) daha yüksek olduğu görülmüştür. İstismar eden kişi sayısının

artmasının çocuğun kendisini daha çaresiz hissettirdiğini ve kendisini suçlamaya yönelttiğini söyleyebiliriz. Dolayısı ile cinsel istismar sıklığının, yaşanan travmanın şiddetini arttırdığı için psikopatolojik semptomların daha ağır olduğu görülmektedir(Aspelmeier, Elliott ve Smith, 2007).

Cinsel istismar türü ile mağdur olan ergenin kendisine zarar verme davranışı arasında, araştırmamız içerisinde pozitif yönde bir korelasyon ($r= 0,360$, $p= 0,003$) olduğu görülmüştür. Cinsel istismar türleri kendi içerisinde kategorilere ayrılırken ‘görme’ şeklinde istismardan başlayarak ‘cinsel ilişki ’ye doğru artan rakamlarla derecelendirilmiş ve cinsel istismarın boyutu arttıkça kendine zarar verme davranışının araştırmaya katılan örneklem içerisinde arttığı görülmüştür (bkz. Tablo 22). Konu ile ilgili literatüre bakıldığında erken çocukluk döneminde veya ergenlik döneminde istismara maruz kalan çocukların kendilerine ve çevrelerine yönelik zarar verme davranışları olduğu bilinmektedir (Terr, 1991).

7.2. Stresle Başa Çıkma Yolları ile Bazı Verilerin ve Ölçeklerin Farklarının Değerlendirilmesi

Çocukların istismara maruz kalmalarının çevresindeki kişiler tarafından anlaşılabilmesi ve yardımcı olunabilmesi için sosyal destek arama yoluna başvurmaları, maruz kalınan travmanın çözümlenebilmesinde çocuklara yardımcı olacaktır. Genel olarak düşünüldüğünde stresle başa çıkmada kullanılan yolların iyi veya kötü olması kişinin bireysel özelliklerine ve yaşanan stres yaratıcı olayların içeriğine göre değişmektedir (Basut, 2006).

Araştırmamız içerisindeki örnekleme, cinsel istismar uygulayan kişi sayısı ile stresle başa çıkma yolları arasındaki fark incelendiğinde, birden fazla kişi tarafından cinsel istismara maruz kalan ergenlerin sosyal destek arama yolu puan ortalamaları ($\bar{X} =22,89$) ile bir kişi tarafından istismara maruz kalan ergenlerin puan ortalamaları ($\bar{X} =37,48$) arasında anlamlı derecede farklı olduğu ($U=241,00$, $p<,05$) görülmüştür. Birden fazla kişi tarafından cinsel istismara maruz kalan ergenlerin, sosyal destek arama puan ortalamalarının daha düşük olduğu görülmektedir. Cinsel istismar mağduru çocukların çevrelerinde destek olabilecek kişilerin olması veya sosyal destek arama davranışında bulunmaları onların şüpheli, tehdit hissetme, sosyal yabancılaşma veya anti sosyal davranışlara yönelmelerini engelleyebilmektedir (Righthand, 2003). Dolayısı ile istismar tekrarı arttıkça yaşanan olaya bağlı olarak bilişsel müdahale gücü tükendiği (Burger, 2006) için ergenlerin problem odaklı ve sosyal destek arama yollarını daha az kullandıkları görülmektedir.

Ayrıca aynı örnekleme, birden fazla kişi tarafından istismara maruz kalanların kendisini suçlama/çaresizlik yoluyla stresle başa çıkma puan ortalamalarının ($\bar{X} = 41,61$) bir kişi tarafından istismara maruz kalanların puan ortalamalarından ($\bar{X} = 30,46$) anlamlı derece farklılaştığı ($U=286,000$, $p<,05$) görülmektedir. Birden fazla kişi tarafından cinsel istismara maruz kalanların kendini suçlama/ çaresizlik puan ortalamalarının daha yüksek olduğu yapılan çalışmada görülmüştür. Yaşanan istismarın sıklığı, şiddeti veya bireysel farklılıklar gibi faktörlerin kişilerin ruhsal yaşantılarına etkileri farklılık göstermektedir. (Öztop ve Özcan 2010). Maruz kalınan istismarın sıklığı arttıkça kişilerin psikolojik sorun geliştirme riskinin daha fazla olduğu yapılan çalışmalarda görülmektedir (Soylu ve ark., 2012). Bu sonuç doğrultusunda, araştırmamıza katılan çocukların istismar eden kişi sayısı arttıkça kendilerini suçlamada artış ve yardım arama davranışlarında ise azalma olduğu görülmektedir.

Stresle başa çıkma yolları ölçek puanları ile maruz kalınan cinsel istismar şekilleri arasındaki fark incelendiğinde, stresle başa çıkma yollarından kendini suçlama/çaresizlik, kaçınarak ve sosyal destek arama başa çıkma yolları ile, cinsel istismar şekli arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir (bkz. Tablo 7). Cinsel istismar şekillerinden ‘sürtünme’ şeklinde istismara maruz kalan ergenlerin kendisini suçlama/çaresizlik başa çıkma yollarını daha çok kullandıkları görülmektedir. Sosyal destek arama ve kaçınarak başa çıkma yolunu çoğunlukla kullanan ise ‘sözlü taciz’ şeklinde cinsel istismara maruz kalan ergenler olduğu araştırmamız örnekleminde gözlemlenmiştir. Problem odaklı ve din odaklı başa çıkma yolları ile cinsel istismar şekli arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür.

Araştırma içerisindeki sürtünme şeklinde istismara maruz kalan ergenlerin, kendisini suçlama ve çaresizlik yolunu çoğunlukla kullanmalarının nedenlerinden birisi olarak, maruz kalınan istismar türünün şiddeti ile ilgili olabileceği düşünülmektedir (Aktepe, 2009).

Stresle başa çıkma yolları ile maruz kalınan cinsel istismarın tekrarı arasındaki farka bakıldığında ise, problem odaklı başa çıkma yolu ile anlamlı bir fark olduğu ($X^2=7,942$, $p<,05$) görülmektedir. İki defa cinsel olarak istismara maruz kaldığını beyan eden ergenlerin bir, üç, dört ve dörtten fazla cinsel istismara maruz kaldığını beyan edenlere göre problem odaklı başa çıkma yolunu daha yoğun olarak kullandıkları görülmektedir (bkz. Tablo 8).

Stresle başa çıkma yolları ile cinsel olarak istismar eden kişiye yakınlık derecesi arasındaki ilişki incelendiğinde, aile içinde cinsel istismara maruz kalanların problem odaklı başa çıkma yolları ve sosyal destek arama yollarında, diğer gruplarla aralarında anlamlı bir

fark olduğu görülmüştür (bkz. Tablo 10). Bu sonuç stresle başa çıkma ölçeklerinin içeriği ile ilişkilendirildiğinde aile içerisinde istismara maruz kalan örneklemin, yaşam içerisinde maruz kalınan stresörlerle başa çıkarken, planlı davrandıkları ve çevresel faktörleri kullanmaya çalıştıkları görülmektedir.

7.3. Kısa Semptom Envanter Puan Ortalamaları İle Bazı Verilerin ve Ölçeklerin Farklarının Değerlendirilmesi

Yapılan araştırma içerisinde, kısa semptom envanteri puan ortalamaları ile cinsel olarak istismar eden kişinin yakınlık derecesi arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür (bkz. Tablo 13).

Anksiyete, depresyon, somatizasyon, olumsuz benlik ve hostilite puan ortalamaları en yüksek olan grubun akrabası tarafından istismara maruz kalanlar olduğu araştırmamızda görülmüştür. Akrabası tarafından istismara maruz kalanların kısa semptom envanteri puan ortalamalarının aile içerisindeki bir birey tarafından istismara maruz kalanlardan daha yüksek olması literatürden farklı olarak çalışmamızda görülmektedir. Cinsel istismar sonrasında görülen psikopatolojik semptomların kişilerin içinde bulunduğu kültürel farklılıklar, bireysel özellikler, istismar şekli (Kendall-Tackett ve ark., 1993), çocuğun zekası, bağlanma stili, biyolojik yapısı (Juetter, 2000), ayrıca araştırmamız örnekleminin aileden kopmak istememesi, yurt veya başka bir kuruma yerleştirilme korkusu, aile içinde yaşanan istismarı içinde bulunduğu toplumun kabullenememesi veya aile fertlerinin baskıları gibi faktörlere göre çeşitlilik sergilediği yapılan araştırmalarda görülmektedir. Bu gibi nedenlerden ötürü çocukların ölçekleri doldururken kaygılı veya yaşanan mağduriyetlerini küçümser şekilde doldurmaları beklenebilir. Bununla birlikte, konu ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde, genel olarak çocukların duygusal yakınlık kurduğu ve güvendiği kişiler tarafından istismara maruz kalmalarının daha şiddetli bir psikopatolojiye neden olduğu yönündedir. Özellikle aile ve akrabası tarafından istismara maruz kalan kişilerin daha sık oranda psikolojik semptomlar sergiledikleri görülmektedir (Soylu ve ark., 2012).

Literatürden farklı olarak araştırmamız içerisinde aile içinde cinsel istismara maruz kalan ergenlerin, kısa semptom puan ortalamalarının düşük olmasının diğer bir nedeninin de çocukların baş etme yollarından kaynaklandığını düşünebiliriz. Araştırmamız içerisinde stresle başa çıkma yolları ile cinsel istismar uygulayan kişiye yakınlık düzeyi arasındaki ilişki incelendiğinde (bkz tablo 10), aile içerisinde istismara maruz kalanların aktif ve planlı, sosyal

destek arama, kendine güvenli bir yaklaşım sergiledikleri görülmektedir. Başa çıkma yollarının psikopatoloji üzerindeki etkisi değerlendirildiğinde, ailesi içinden birisi tarafından cinsel olarak istismar edilen örneklemin baş etme yolunun olumlu başa çıkma yolları olarak kabul edilen türlerden olmasının psikolojik semptomları üzerindeki olumlu etkisi beklenen bir sonuçtur.

Araştırmamızda kısa semptom envanterinden ele edilen puan ortalamaları ile cinsel istismar şekli arasında anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur (bkz. Tablo 12). Anksiyete, somatizasyon, depresyon, hostilite ve olumsuz benlik semptomlarının hepsinden en yüksek puan ortalamasına sahip cinsel istismar şeklinin, 'cinsel ilişki' olduğu görülmüştür. En yüksek ikinci puan ortalamasına sahip cinsel istismar şekli grubunun ise 'sürtünme' şeklinde maruz kalınan istismar olduğu görülmektedir. İstismarın şiddeti arttıkça psikolojik semptom puan ortalamalarının da arttığı araştırmamızda gözlemlenmiştir. Cinsel istismara maruz kalan çocukların psikopatolojik semptomlar gösterdiği ve bu semptomların, maruz kalınan istismarın şiddeti, sıklığı veya tekrarı gibi faktörlerden etkilendiği yapılan çalışmalarda görülmektedir. (Aspelmeier, Elliott ve Smith, 2007). Cinsel ilişkinin gerçekleştiği cinsel istismar türlerinde daha fazla oranda psikopatoloji tespit edildiği görülmektedir (Dönmez ve ark., 2014). Araştırmamız içerisinde çıkan sonuç literatürü destekler niteliktedir.

7.4. Ebeveyn Bağlanma Stilleri ile Bazı Verilen ve Ölçeklerin Farklarının Değerlendirilmesi

Araştırmamızın ana sorusu olan ebeveyn bağlanma stillerinin stresle başa çıkma yolları ile arasındaki fark incelendiğinde; problem odaklı ve sosyal destek arama şeklinde stresle başa çıkma yolları ile ebeveyn bağlanma stilleri arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür (bkz. Tablo 4). Güvenli bağlanma stiline sahip cinsel istismar mağduru ergenlerin, problem odaklı ($\bar{X} = 40,21$) ve sosyal destek arama ($\bar{X} = 40,01$) türünden başa çıkma puan ortalamalarının, güvensiz bağlanma stillerine sahip ergenlerin problem odaklı ($\bar{X} = 23,81$) ve sosyal destek arama ($\bar{X} = 24,09$) puan ortalamalarından anlamlı derecede daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu sonuç çerçevesinde araştırmamıza katılan cinsel istismar mağduru ergenlerin ebeveyn bağlanma stillerinin güvenli olması durumunda yaşantıları içerisinde maruz kaldıkları stresörlerle başa çıkmada planlı davrandıkları, stresörlerden kaynaklanan sıkıntıları indirgeyebilmek için çevresel kaynaklarını kullanmak istedikleri görülmektedir.

Güvensiz bağlanma stiline sahip bireylerin utangaçlık duygularının daha yüksek olması (Deniz,2006), güvenli bağlanma stiline sahip ergenlere kıyasla daha yüksek depresif duygu durumuna sahip olmaları, kaygı seviyelerinin yüksek olması (Torquait ve Vazsonyi, 1999), stres yaratan bir durumla karşılaştıklarında kaçınma davranışlarının daha sık olması (Ognibene ve Collins,1998), benlik saygılarının güvenli bağlanma stiline sahip kişilere göre daha düşük olması (Deniz, 2006), ebeveynleri ile olan duygusal bağlanmanın ilerleyen dönemdeki kişiler arası ilişkilerinden beklentilerinde etkili olması gibi nedenlerden ötürü stres yaratan bir unsur ile karşılaştıklarında stres faktörü ile başa çıkma yolları üzerinde etkili olduğu görülmektedir (Shapiro ve Levendoskya,1999).

Cinsel istismar mağduru olan örneklemde ebeveyn bağlanma stilleri ile kısa semptom envanteri puan ortalamaları arasındaki fark incelendiğinde; bağlanma stilleri ile depresyon ($U=355,000$, $p<,05$) ve hostilite ($U=372,000$, $p<,05$) arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür (bkz. Tablo 11). Güvensiz bağlanma stiline sahip ergenlerin depresyon ve hostilite semptom puan ortalamalarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Kısa semptom ölçeğinin değerlendirdiği diğer semptomlardan anksiyete, olumsuz benlik ve somatizasyon ile ebeveyn bağlanma stilleri arasında anlamlı bir fark yaptığımız çalışmada tespit edilememiştir. Fakat bu semptomların puan ortalaması yine güvensiz bağlanmaya sahip cinsel istismar mağduru ergenlerde güvenli bağlanmaya sahip cinsel istismar mağduru ergenlere kıyasla daha yüksektir.

Güvenli ebeveyn bağlanma stiline sahip ergenlerin, kısa semptom envanteri puan ortalamalarının daha düşük olduğu görülmüştür. Dolayısı ile psikolojik semptomlar üzerinde ebeveyn bağlanma stiline de etkili bir faktör olabileceği çalışmamızda görülmektedir. Güvensiz ebeveyn bağlanma stiline sahip ergenlerin güvenli ebeveyn bağlanma stiline sahip ergenlere göre daha çok psikopatolojiye sahip oldukları (Cooper, Shaver ve Collins, 1998) ve çoğunlukla ilerleyen yaşlarda hala maruz kaldıkları travmanın çözümlenmemiş olarak kaldığı farklı araştırmalarda da görülmektedir (Allen ve Hauser, 1996)

Güvenli bir bağın oluşabilmesi için bebeğin her ihtiyacı olduğunda birincil bakısına ulaşılabilirliğinin önemli olduğu vurgulanmaktadır (Gunnur ve Silver,2014). Bu dönem içerisinde kurulan duygusal bağların ilerleyen yaşlarda bireylerin strese verdikleri tepkileri etkileyen faktörler arasında yer almaktadır. Bağlanma stillerinin çocukluk döneminde oluşması ile zaman içerisinde bazı değişikliklere uğramasına ve ifade ediş şekli değişmesine rağmen, ilerleyen yaş dönemlerinde de aynı stilde devam etmektedir. Ergenlik döneminde ve

ilerleyen dönemlerde yaşam içerisinde karşılaşılan stresörlerle başa çıkmada güvenli bağlanmaya sahip bireylerin daha başarılı olduğu ve kendilerine güven duygularının daha yüksek olduğuna yapılan çalışmalarda söz edilmektedir (Creasey, Kershaw ve Bostın, 1999).

Literatür incelendiğinde güvensiz ebeveyn bağlanma stiline sahip ergenlerin güvenli bağlanmaya sahip olanlarla kıyaslandığında ilerleyen yaşlarda daha ağır psikopatolojik semptomlar geliştirdikleri ve dolayısı ile bağlanmanın psikopatolojinin belirleyicisi olan faktörler içerisinde önemli olduğu görülmektedir (Nakash-Eisikovit, Dutra ve Westen, 2000). Erken çocukluk döneminde başlayan bağlanmanın bireylerin güvenlik duygusu oluşumu ile arasında bir ilişki olduğu bilinmektedir (Bowlby,1988). Bu nedenle güvensiz bağlanma stiline sahip istismara maruz kalan çocukların, güvenli bağlanma stiline sahip istismar mağduru çocuklara göre daha ağır bir psikopatoloji geliştirmeleri mümkün görünmektedir.

Güvenli ebeveyn bağlanma stiline, olumsuz duyguların kontrolündeki etkisinden yapılan çalışmalarda bahsedilmektedir. Bebeklik döneminde başlayan stres yaratan faktörlerle başa çıkma durumunun bakıcı ile olan güven hissine ve bebeğin ihtiyacı olduğunda bakıcıya ulaşabilmesine bağlanmaktadır (Diamond ve Hick, 2005). Bu dönemde içselleştirilen duygular ile ilerleyen yaşlarda sosyal ilişkiler şekillenmektedir (Hazan ve Shaver, 1994). Dolayısı ile bebeklik döneminde kurulan duygusal bağların ilerleyen dönemlerde psikopatolojiyi etkileyen bir unsur olduğu gibi stresle başa çıkma yolları üzerinde de etkisi olduğu literatürde görülmektedir. Araştırmamız içerisinde de güvenli bağlanmaya sahip cinsel istismar mağduru ergenlerin olumlu sayılan başa çıkma yollarını daha yoğun olarak kullandıkları ve güvensiz bağlanmaya sahip olanların ise kendilerini suçlama, çaresizlik ve kaçınma türünden stresle başa çıkma yollarını daha yoğun kullandıkları tespit edilmiştir.

8. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bağlanma, kişinin güven hissini ebeveyn veya birincil bakıcı ile kurduğu ilişkiye dayanan duygusal bir beslenme olarak açıklanır (Bee,1995). Erken çocukluk döneminde maruz kalınan istismarın ilerleyen yaşlarda güvensiz bir bağlanmaya başlı başına neden olabilmektedir (Wolfe,1999). Aynı zaman da güvensiz bir ebeveyn bağına sahip çocukların travmatik durumlarda daha ağır psikopatoloji sergiledikleri araştırmamız içerisinde görülmektedir. Dolayısı ile ebeveyn bağlanma stillerinin travmadan etkilendiği gibi bağlanma stiline de travmatik olaylarla başa çıkmada önemli faktörlerden birisidir.

Çocuk istismarı diğer stres faktörleri içerisinde en ağır olanıdır. Çünkü çocuğun yaşantısını doğrudan etkilemekte ve çoğunlukla beklenmedik bir şekilde gerçekleşmekte ve bir süre devam etmektedir. Araştırmamız içerisinde görüldüğü gibi çoğunlukla istismar çocuğun tanıdığı erkek arkadaşı, ailesi, akrabası tarafından gerçekleştiği için çocuğun güven duyduğu ve duygusal olarak sığındığı kişiler tarafından psikolojik zarar görmesine neden olmaktadır (Wolpe,1999). Bu süreç içerisinde çocuk veya yetişkin kişi stresörlerden kaynaklanan duygusal gerilimi düşürmeye veya buna karşı direnmeye çalışmaktadır. Bunu yaparken de duygusal, bilişsel veya davranışsal tepkiler ortaya koymaktadır (Folkman ve Lazarus, 1984). Bilişsel, duygusal veya davranışsal tepkiler ise içinde bulunduğu kültürel özelliklere, bireyin biyolojik yapısına, ebeveyn bağlanma stiline veya çevre faktörünü yeterince kullanabilme yetisine göre çeşitlilik sergilemektedir. Tüm bu süreç stresle başa çıkma olarak açıklanırken, kişinin stresle başa çıkması genelde çözüm odaklı veya duygu odaklı olarak iki ana başlık altında incelenmektedir (Lazarus, 1993).

Araştırmamız içerisinde ebeveyn bağlanma stillerinin stresle başa çıkma yolları üzerindeki etkisine baktığımızda, cinsel istismar mağduru olan ergenlerden güvenli ebeveyn bağlama stiline sahip ergenlerin problem odaklı ve sosyal destek arama gibi çözüm odaklı sayılan başa çıkma yollarına daha yoğun olarak başvurdukları görülmektedir. Bununla birlikte olumsuz bir başa çıkma türü olarak kabul edilen 'kendini suçlama ve çaresizlik' türünden başa çıkma yolunu ise güvensiz bağlanmaya sahip ergenlerin daha sık olarak kullandıkları görülmüştür.

Ebeveyn bağlanma stiline örneklemimiz içerisinde stresle başa çıkma yollarından sosyal destek arama ve problem odaklı başa çıkma yolları üzerinde anlamlı derece farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Bununla birlikte ebeveyn bağlanma stillerinin araştırmamız

örnekleme içerisinde kısa semptom envanteri içinden depresyon ve hostilite semptomları ile arasında da anlamlı derecede farklılar olduğu görülmüştür. Diğer semptom grupları olan anksiyete, somatizasyon ve kendini suçlama arasında anlamlı derece istatistiksel farklılık olmamasına rağmen yine güvensiz bağlanmaya sahip olan cinsel istismar mağduru ergenlerin puan ortalamalarının daha yüksek olduğu görülmüştür.

Bu sonuçlar doğrultusunda sonraki araştırmacılara şu önerilerde bulunabiliriz:

1. Araştırma örnekleminin daha genişletilerek araştırmaya kontrol grubunun da dahil edilmesi ile birlikte kullanılan ölçeklerin cinsel istismar mağduru çocuklar ve cinsel istismara maruz kalmayan kontrol grubu ile karşılaştırılması genelleylebilir sonuçlar verebilir.

2. Araştırmamıza dahil edilmeyen Travma Sonrası Stres Bozukluğunu ölçen bir envanter dahil edilerek diğer ölçeklerle karşılaştırılma yapılabilir. Böylece maruz kalınan ve algılanan travma sonrası stres bozukluğu tanısına göre ebeveyn bağlanma stillerinin psikopatoloji ile ilişkisi daha güçlü bir şekilde tespit edebilirler.

3. Araştırmamızda aile faktörü sadece sosyodemografik veriler elde etmek amacı ile eklenmiştir. Araştırmaya aile faktörü de eklenerek ailelerin olaya bağlı maruz kaldıkları stres seviyesi ve maruz kalınan stresörlerle nasıl başa çıktıkları ile cinsel istismar mağduru çocukların stresle başa çıkma yolları karşılaştırılabilir.

KAYNAKÇA

- Adams, C. B. L., Beyond Attachment: Psychotherapy With A Sexually Abused Teenager, *American Journal Of Psychotherapy*, 66(4), 2012, 313-328
- Adler, A., *İnsan Tabiatını Tanıma*. Ankara: Türkiye İş Bankası, Kültür Yayınları, 2000.
- Akdağ, S. T.,*Ergenlerin Bağlanma Stilleri İle Ebeveynlerinin Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişki*, T.C. Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, Uzmanlık Tezi, 2011, 1-6.
- Akduman G.G., Ruban C., Akduman, B., Korkusuz, İ.,Çocuk ve Cinsel İstismar. *Adli Psikiyatr Dergisi*,3(1), 2005, 9–14.
- Akgündüz, S.,*Örgütsel Stres Kaynaklarının Çalışanların İş Tatmini Üzerindeki Etkisi ve Banka Çalışanları için Yapılan Bir Araştırma*, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006, 9-73 / 9.
- Aktepe, E.,Çocukluk Çağı Cinsel İstismarı, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*,1(2), 2009, 95-119
- Allen, J.,Moore,C., Kuperminc, G., Bell, K., *Attachment and Adolescence Psychosocial Functioning*, Child Development, 69(5)., 1998, 1406-1419
- Allen, J.P.,Hauser, S.T., Attachment Theory As A Framework Forunder Standing Squeal Of Severe Adolescent Psychopathology, *Journal Of Consulting And Clinical Psychology*, 64 (2), 1996, 254-263.
- Allen, J.P.,Land, D. *Attachment in Adolecence* (Ed.) In Cassidy J. Shaver, P.,R.,Handbook of Attachment: Theory, Research and Clinical Applications, 1999, 318-334.
- Al-Shail, E., Hassan, A. M., Aldowaish, A., Kattan, H., Ed:Alexander Muela, *Child Abuse And Neglect A Multidimensional Approach*, Published by InTech, 2012,27-37.
- Aspelmeier, J. E., Elliott, A. N., Smith, C. H., Childhood Sexual Abuse, Attachment, And Trauma Symptoms In College Females: The Moderating Role Of Attachment, *Child Abuse&Neglect*, 2007, 549–566.

- Ayaz, A. B., Ayaz, M., Perdahli Fiş, N., Güler, A. S., Gençlerdeki Somatorform Bozukluklarda Kaygı Düzeyi, Annenin Bağlanma Biçimi ve Aile İşlevselliği, *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 15, 2012, 121-128.
- Aydın. B., *Çocuk Ve Ergen Psikolojisi*, Nobel Yayın 4. Basım.2004, 123-128.
- Aydın, Ş., Örgütsel Stres Yönetimi, Dokuz Eylül Üniversitesi, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(3), 2004, 54-67.
- Bakırcıoğlu, R., *Çocuk Ruh Sağlığı ve Uyum Bozuklukları*.Anı Yayıncılık, 2. Baskı, 2007, 74-84.
- Balcıoğlu, İ., *Stres Kavramı ve Tarihsel Gelişimi*, İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi,Medikal Açıdan Stres ve Çareleri Sempozyum Dizisi No: 47, 2005,09-129
- Basut, E., Stres, Başa Çıkma ve Ergenlik, *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 13 (1)2006.
- Bee, H., *The Developing Child*, Seventh Edition, Harper Collins College Publishers,1995.
- Benedek, P.E., Brown F.C., *Boşama ve Çocuğunuz*, Çev: Serap Katlan, HBY Yayıncılık,1997.
- Beyazova, U., Şahin, F., Çocuk İhmali ve İstismarı Terimleri, *Sözlük Dergisi*, 2(4), 2011.
- Bowlby, J. The Making And Breaking Of Affectional Bonds. *British Journal of Psychiatry*, 13,1977, 201-210.
- Bowlby J., *A Secure Base, Parent-Child Attachment and Healthy Human Development*, Basic Books; Reprint Edition,1988,139-142.
- Bowlby R., Babies and Toddlers In Non-Parental Day Care Can Avoid Stress AndAnxiety If They Develop A Lasting Secondary Attachment Bond With One Carer Who Is Consistently Accessible To Them, *Attachment&Human Development*, 9(4).: 2007, 307 – 319.
- Bowlby J., *Bağlanma ve Kaybetme*, Pinhan Yayıncılık, 2012, 216-221,
- Broadbent, A., Bentley, R., *Child Abuse and Neglect Australia 1995-96*, Child Welfare Series No. 17,Canberra: Australian Institute Of Health And Welfare, 1997,75.
- Budak, S., *Psikoloji Sözlüğü*, Bilim ve Sanat Yayınevi, 2001.

Burger, JM., *Kişilik* (Çev. Sarıoğlu İDE). İstanbul: Kaknüs Yayınları; 2006.

Canton-Cortes, D., Canton, J., Coping With Child Sexual Abuse Among College Students and Post-Traumatic Stress Disorder: The Role Of Continuity Of Abuse and Relationship with The Perpetrator, *Journal of Child Abuse&Neglect*, 34, 2010, 496–506.

Carver C. S., Scheier, M. F., Weintraub, J. K., Assessing Coping Strategies: A Theoretically Based Approach, *Journal of Personality and Social Psychology*, 56(2), 1989,267-283.

Cooper, M., L., Shaver, P., R. ve Collins, N., L., Attachment Styles, Emotion Regulation and Adjustment in Adolescence. *Journal Of Personality And Social Psychology*, 74(5), 1998, 1380-1397.

Creasey, G.,Kershaw,K., Boston, A., Conflict Management With Friends and Romantic Partners: The Role Of Attachment and Negative Mood Regulation Expectancies. *Journal Of Youth and Adolescence*, 28(5),1999, 523-540.

Crittenden, P. M., Children’s Strategies For Coping With Adverse Home Environments: An Interpretation Using AttachmentTheory,*Journal of Child Abuse&Neglect*, 16, 1992, 329–343.

Cüceloğlu, D., *İçimizdeki Çocuk*, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1999.

Cüceloğlu, D., *İnsan ve Davranışı, Psikolojinin Temel Kavramları*, Remzi Kitabevi, 12.Basım , 2003, 162-165.

Cyr, C., Michel, G., Poulin, C., Losier, V., Dumais, M., Moss, E., St-Laurent, D., Dubois-Comtois, K., Pascuzzo, K., *Attachment Theory in The Assessment and Promotion Of Parental Competency in Child Protection Cases, Child Abuse and Neglect A Multidimensional Approach*, (Ed: Alexander Muela), Published ByIntech, 2012, 59-73.

Çakır, İ., *Polislerin İş Stresi ve Bazı Değişkenlere Göre Stresle Başa Çıkma Tarzlarının Karşılaştırılması*, T.C. Çukurova Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2006, 28-58.

Dağlı, T. E.,İnanıcı M. A., *Hastane Temelli Çocuk Koruma Merkezleri İçin Başvuru Kitabı İhmal ve İstismara Uğrayan Çocuğa Bütüncül Yaklaşım*, Birinci Baskı:, Ankara, 2011, 32-35.

- Demir, M., *Çocuk Ve Ergenlerin Cinsel İstismarı Sonrasında Akut Stres Bozukluğu ve Travma Sonrası Stres Bozukluğu Özelliklerinin İncelenmesi*, T.C. Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı,Uzmanlık Tezi, 2008, 36-46.
- Demirkale, A., *Çocuk ve Şiddet Çalıştayı, Çocuk Yargılamasında İstismar Mağduru Çocuklar*, Türk Tabipler Birliği Çocuk Koruma Komisyonu Yayınevi, Ed:Tülay Erkan,2009,359-362.
- Deniz, M.E., Ergenlerde Bağlanma Stilleri İle Çocukluk İstismarları Ve Suçluluk-Utanç Arasındaki İlişki, *Eurasian Journal Of Educational Research*, 22, 2006, 88-99.
- Deniz Yöndem, Z., Totan, T., Ergenlerde Stresle Baş Etme Ve Zorbalık. Çukurova Üniversitesi, *Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(35), 2008,28-37.
- Diamond L. M., Hicks A. M., Attachment Style, Current Relationship Security and Negative Emotions: The Mediating Role Of Physiological Regulation, *Journal Of Social And Personal Relationships*, 22 (4), 2005, 499-518.
- Doğan, Ö.Ö., *Cinsel İstismara Uğrayan Ergenlerde Bireysel, Ailesel ve İstismara Ait Özelliklerin Tanımlanarak, İstismara Uğrama ve Psikiyatrik Bozukluk Oluşumu Üzerine Etkilerinin Araştırılması: Kontrollü Bir Çalışma*, T.C. Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı Ve Hastalıkları Anabilim Dalı, Uzmanlık Tezi, 2009.
- Dokgöz,H., *Çocuk Ve Şiddet Çalıştayı,Çocukta Cinsel İstismar Olaylarına Yaklaşımında Adli Tıp Uygulamaları: Eksiklikleri, Yetersizlikler, Uygulama Sorunları Ve Mersin Uygulamaları*,Ed: Tülay Erkan, Türk Tabipler Odası Çocuk Hakları Komisyonu Yayınevi, 2009, 41-44.
- Dönmez, Y. E., Soylu, N., Özcan, Ö. Ö., Yüksel, T., Çalışkan Demir, A., Çon Bayhan, P., Yıldız Miniksar, D., Cinsel İstismar Mağduru Çocuk ve Ergen Olguların Sosyodemografik ve Klinik Özellikleri, *Turgut Özal Tıp Merkezi Dergisi*, 21(1), 2014

- Durna, U., Stres, A Ve B Tipi Kişilik Yapısı ve Bunlar Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma, Yönetim ve Ekonomi, *Celal Bayar Üniversitesi, İ.İ.B.F.*, 11(1),2004, 198-200.
- Ecke, Y. V., Chope, R. C., Ammelkamp, P. M., Bowlby And Bowen: Attachment Theory And Family Therapy, *Counselling And Clinical Psychology Journal*, 3(2),2006, 81-85.
- Ergin, A., Uzun, U. S., Bozkurt, İ. A., Tıp Fakültesi Öğrencilerinde Stresle Başa Çıkma Yöntemleri Ve Bu Yöntemlerin Sosyodemografik Özelliklerle İlişkisi, Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı, *Fırat Tıp Dergisi*, , 19(1), 2014, 031-037.
- Eryılmaz, A., Ergenlik Döneminde Stres ve Başa Çıkma, Yüzüncü Yıl üniversitesi, *Eğitim Fakültesi Dergisi*,6(11), 2009, 20-37.
- Fleming, J. *Childhood Sexual Abuse: An Update. Current Opinion In Obstetrics And Gynecology*, 10, 1998,383-386.
- Fırat, S., *İstismara ve İhmale Uğramış Çocukların Tedavi ve Rehabilitasyonu: Bir Yataklı Merkez Modeli*. Çukurova Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Adli Tıp Anabilim Dalı, Doktora Tezi, 2007.
- Folkman, S., Lazarus, R. S., *Stress, Appraisal, And Coping*. New York: Springer Publishing. 1984, 10-21.
- Gassidy J., Berlin, L. J., The Insecure/Ambivalent Pattern of Attachment: Theory and Research *Journals of Child Development*, 65,1994, 971-991.
- Godbouta, N., Briereb, J., Sabourinc, S., Lussier, Y., Child Sexual Abuse And Subsequent Relational And Personal Functioning: The Role Of Parental Support, *Journal Of Child Abuse & Neglect* , 38 (2), 2014, Pages 317–325.
- Goleman, D., *Duygusal Zeka*, İstanbul: Varlık Yayınları, 1996, 29-83.
- Gunnur, K., Kristin, E. S., Therapy For Childhood Sexual Abuse Survivors Using Attachment And Family Systems Theory Orientations, *The American Journal Of Family Therapy*, 42, 2014, 79–91.

- Günaydın, G., Selçuk, E., Sümer N., Uysal A., *Üniversitesi Ebeveyn ve Arkadaşlara Bağlanma Envanteri Kısa Formu'nun Psikometrik Açıdan Değerlendirilmesi*, Türk Psikoloji Yazıları, 8 (16)., 2005, 13-23.
- Hazan, C., Shaver, P. R., Attachment As An Organizational Framework For Research On Close Relationships, *Journal of Psychological Inquiry*, 5(1), 1994, 1-22.
- Howe, D., Child Abuse and Neglect, Attachment, Development and Intervention, Publisher; Palgra ve Macmillan, First Edition, 2005, 128-210.
- İşeri, E., *Duyusal İstismar, Çocuk İstismarı Ve İhmali Multidisipliner Yaklaşım*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 2006, 34-45.
- Kaplan, B., *Ergenlerde Bağlanma Ve Saldırganlık Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, T.C. Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gelişim Psikolojisi Anabilim Dalı, Yüksek Lisan Tezi, 2012 .
- Kaplan, S. J., Pelcovitz, D., Labruna, V., Child And Adolescent Abuse And Neglect Research: A Review Of ThePast 10 Years. Part I: Physical And Emotional Abuse And Neglect, *Journal Of The American Academy Of Child & Adolescent Psychiatry*, 10(38), 1999,1214-1222.
- Kendall-Tackett, K. A., Williams, L. M., Finkelhor, D., *Impact Of Sexual Abuse On Children*. Psychological Bulletin, 113, 1993, 164-180.
- Keskin, G., Çam, O., Ergenlik ve Bağlanma Süreci: Ruh Sağlığı Açısından Literatürün Gözden Geçirilmesi, *Yeni Symposium Journal*, 47 (2), 2009, 52-58
- Keser Ç, C., *Annenin Bağlanma Düzeyi ve Çocuk Yetiştirme Sürecinin Çocuğun Bağlanma Düzeyine Etkisi*, T. C. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bölümler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı Gelişim Psikolojisi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2006.
- Kılıç, E. Z., Uslu, R. İ., Erde, G., Kerimoğlu, E., Çocuklarda Travma Sonrası Stres Bozukluğu Belirtilerini Sürdüren Ailesel Etmenler, *Kriz Dergisi* 7 (2):1999, Syf: 1-8.
- Krohne, H. W., Stress And Coping Theories, The International Encyclopedia Of The Social And Behavioral Sciences, 22, 2001,2-13.

- Lazarus, R. S., Coping Thoery and Research: Past, Present and Future, *Psychosomatic Medicine Journals*, 55,1993, 234-347.
- Liem, J. H., Boudewyn, A. C., Contextualizing The Effects Of Childhood Sexual Abuse On Adult Self- And Social Functioning: An Attachment Theory Perspective, *Journal of Child Abuse & Neglect*, 23(11), 1999, 1141–1157.
- Lyon, B. L., *Stress, Coping, and Health, A Conceptual Overview, Handbook of Stress, Coping, and Health, Implications for Nursing Research, Theory, and Practice*, Ed: Virginia Hill Rice Sage Publications, Second Edition, 2012, 3-14.
- Metin, Ö., *Çocuk Psikiyatri Polikliniğinde Değerlendirilen Cinsel İstismar Olgularının Biyopsikososyal Özellikleri*, T.C. Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Ruh Sağlığı Ve Hastalıkları Anabilim Dalı,Uzmanlık Tezi, 2010, 4-8.
- Muela, A., Arana, E. L., Barandiaran, A., Larrea, I., Vitoria, J. R., *Child Abuse And Neglect A Multidimensional Approach*, Ed:Alexander Muela, Published by InTech, 2012, 10-11.
- Myers, J. E. B., A Short History of Child Protection in America, *Family Law Quarterly, Journal of American Bar Association*, 42 (3), 2008,449-463.
- Miller, H. P., *Theories Of Developmental Psychology*, 4. Edition, Worth Publishers, 2002, 106-133 .
- Nakash-Eisikovits, O., Dutra, L., Westen, D., Relationship Between Attachment Patterns And Personality Pathology In Adolescents, *Journal of Child Adolesence Psychiatry*, 41, 2000, 1111-1123.
- Newness, K. A., *Stress And Coping Style: An Extension To The Transactional Cognitive-Appraisal Model*, Florida International University, Master Of Science In Psychology, 2011, 6-23.
- Oral, A., *Ergenlerde Stres Kaynakları ve Baş Etme Yolları*, T.C.Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,Yüksek Lisans Tezi, 1994.
- Ognibene, N., Collins, L., Adult Attachment Styles, Perceived Social Support And Coping Strategies, *Journal Of Social And Personal Relationships*, 15, 1998, 323-345.

- Onur, B., *Ergenlik Psikolojisi*, Hacettepe Taş Kitapçılık, 1987, 35-40.
- Özcan, M. C., *İstismar ve İhmalin Çocuklar Üzerindeki Fiziksel Ve Psikolojik Etkilerinin İncelenmesi*, T.C. Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Sağlığı Ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2010, 42-4.
- Özgen, F., Aydın, H., Travma Sonrası Stres Bozukluğu, *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 1, 1999, 34-41.
- Öztep, İ. C., *Duygusal İstismar Algılayan Ve Algılamayan Ergenlerin Kaygı Düzeyleri Ve Denetim Odaklarının Karşılaştırılması*, T.C Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı Adli, Klinik Psikoloji Programı, Yüksek Lisans Tezi, 2010.
- Ünlüoğlu, G., *Ergenliğin Psikopatolojisi*, *Ergenlik Psikolojisi*, Derleyen: Bekir Onur. Hacettepe Taş Kitapçılık, 2. Baskı, 1987, 209-228.
- Pelkovitz, D., Kaplan S., Goldenberg B., Mandel, F., Lehane, J., Guarrera, J., Post Traumatic Stress Disorder In Physically Abused Adolescents, *Journal American Academy Child and Adolescent Psychiatry*, 33, 1994, 305-312.
- Polat, O., *Çocuk ve Şiddet*, İstanbul, Der Yayınevi, 2001.
- Righthand, S., Kerr, B., Drach, K., *Child Maltreatment Risk Assessments, An Evaluation Guide*, *The Haworth Maltreatment and Trauma Press*, An Imprint of the Haworth Press, New York, London, 2003, 9-71.
- Rosenstien, D.S., Horowitz, H., A., Adolescent And Psychopathology, *Journal Of Consulting And Clinical Psychology*, 64(2), 1996, 244-253.
- Rus B. M., Tihenea Galbeaza, A., Psychological Aspects Of Child Sexual Abuse, *Contemporary Readings in Law And Social Justice*, 5(2), 2013, 499–510.
- Schnider, K. R., Elhai, J. D., Gray, M. J., Coping Style Use Predicts Posttraumatic Stress And Complicated Grief Symptom Severity Among College Students Reporting A Traumatic Loss, *Journal Of Counseling Psychology*, 54(3), 2007, 344–350.

- Shikai, N., Uji, M., Shono, M., Nagata, T., Kitamura, T., Dispositional Coping Styles and Childhood Abuse History Among Japanese Undergraduate Students, *The Open Family Studies Journal*, 1,2008, 76-80
- Shapiro, D. L., Levendoskya A. A., Adolescent Survivors Of Childhood Sexual Abuse: The Mediating Role Of Attachment Style And Coping In Psychological And Interpersonal Functioning, *Child Abuse and Neglect, Attachment, Development and Intervention Journal of Child Abuse&Neglect*, 23(11), 1999, 1175–1191.
- Soylu N., Şentürk, P.B., Ayaz, M., Sönmez, S., Cinsel İstismar Mağduru Çocuk Ve Ergenlerde Ruh Sağlığını Etkileyen Etkenlerin Araştırılması, *Anatolian Journal Of Psychiatry*, 13, 2012, 292-298
- Sperling, M. B., Berman, W. H., *Attachment In Adults, Clinical And Developmental Perspectives*, New York, The Guilford Press,1994.
- Sümer N., Ünal, S., Selçuk E., Bağlanma ve Psikopatoloji: Bağlanma Boyutlarının Depresyon, Panik Bozukluk ve Obsesif-Kompulsif Bozuklukla İlişkisi, *Türk Psikoloji Dergisi*, 24 (63), 2009, 38-45.
- Şahin N.H., Durak, B., Uğurtaş, S., Kısa Semptom Envanteri (KSE): Ergenler İçin Kullanımının Geçerlik, Güvenilirlik Ve Faktör Yapısı, *Türk Psikiyatri Dergisi*, 13(2), 2002, 125-135.
- Tan, S., Aldemir, S., Ergenlerde Stresle Başa Çıkma Tarzlarının Atılganlık Düzeyleri ve Sosyo Demografik Özellikler Açısından İncelenmesi, *New/Yeni Symposium Journal*, 50(1), 2012, 23-30.
- Taner Y, Gökler B., Çocuk İstismar ve İhmali: Psikiyatrik Yönler,*Hacettepe Tıp Dergisi*, 35, 2004, 82–86.
- Terzi Ş., Çankaya Cihangir Z., The Predictive Power Of Attachment Styles On Subjective Well-Being And Coping With Stress Of University Students, *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*,4 (31), 2009, 1-11.
- Terr L. C., Childhood Traumas: An Outline And Overview. *Journal of Am J Psychiatry*,148, 1991, 10-20.

- Topbaş, M., İnsanlığın Büyük Bir Ayıbı: Çocuk İstismarı. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 3(4), 2004, 70-85.
- Torquati, J.C., Vazsonyi, A.T., Attachment As An Organizational Construct For Affect, Appraisal And Coping Of Late Adolescent Females. *Journal Of Youth And Adolescence*, 28, 1999,545-562.
- Türküm, S., Stresle Başa çıkma Biçimi, İyimserlik, Bilişsel Çarpıtma Düzeyleri ve Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutumlar Arasındaki İlişkiler: Üniversite Öğrencileri Üzerinde Bir Araştırma, *Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2),2001
- Thaker, R., Verma, A., A Study of Perceived Stress and Coping Styles among Mid Adolescents, *National Journal of Physiology, Pharmacy & Pharmacology*, 4(1), 2014, 25 – 28
- Vatansever, Ü., *Çocuk Acil Tıp Kitabı*, Çocuk Acil Tıp Ve Yoğun Bakım Derneği Yayını, Bölüm 22, No: 6, 2004.
- Yalçinkaya A., *Kartal İlçesinde Çocukta Cinsel İstismar Olgularının Değerlendirilmesi*, T.C. Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011, 10-13.
- Yavuzer, H., *Çocuk Ve Suç*. İstanbul: Remzi Kitabevi,1996, 78-90.
- Yavuzer, H., *Çocuk Psikolojisi*, Yirminci Baskı, İstanbul; Remzi Kitapevi, 2001, 264–288.
- Yörükoğlu, A., *Değişen Toplumda Aile Ve Çocuk*, İstanbul: Özgür Yayınevi,1992.
- Yörükoğlu, A., *Gençlik Çağı*, 12. Baskı, İstanbul: Özgür Yayınları, 2004,13–203.
- Zullinger. H.,*Suçlu Çocuklar Ve Çocuk Mahkemeleri*, Çeviren: Kamuran Şipal, Cem Psikoloji Yayınevi,2000, 29-36
- Wolfe, D. A., Child Abuse , Implication for Child Development and Psychopathology, *Developmental Clinical Psychology and Psychiatry, Sage Publications*, 10(2),1999.

Ek 1. Sosyo-demografik Form

Yaş

Cinsiyet

Okul durumu (kaçınıcı sınıf devam ediyorsunuz, terk ise kaçınıcı sınıftan terk)

Kardeş sayısı ve kaçınıcı kardeşiniz?

Anne- Baba birlikte mi yaşıyor ayrı mı?

Kiminle yaşıyorsunuz?

Aile ()

Akraba ()

Yurt ()

Anne baba eğitim durumu.

Anne

Baba

Okuma-Yazma Bilmiyor ()

Okuma-Yazma Bilmiyor ()

İlköğretim ()

İlköğretim ()

Lise ()

Lise ()

Üniversite ve diğer ()

Üniversite ve diğer ()

Ailede psikolojik destek alan kimse var mı? Varsa kimdir?

İstismarın ne zaman gerçekleştiği?

İstismarın kim tarafından gerçekleştiği

Tanıdığı erkek arkadaş()

Akraba()

Aile içi()

Yabancı bir şahıs()

Diğer

İstismarın nerede gerçekleştiği?

Kendi evinde ()

Karşı tarafın evinde ()

diğer

İstismar eden kişi ile nasıl tanıştığı?

Sanal ortam()

Arkadaş aracılığı()

Aile veya akraba içi()

Tanıımıyordum()

Madde kullanım öyküsü var mı?

Kendisine zarar verme davranışları (kollarda jilet izi, intihar teşebbüsü) var mı?

İstismar sonrası ailesi ile olan ilişkilerinin nasıl etkilendiği?

Daha ilgililer()

Öfkeliler()

Değişmedi ()

Diğer

Ailede alkol veya uyuşturucu madde kullanan var mı?

Ci Şekli

Cinsel Birliktelik ()

Sürtünme ()

Görme ()

Sözlü Taciz ()

Ek 2. Stresle Başa Çıkma Yolları Ölçeği

Stresle Başa Çıkma Yolları Ölçeği (SBYÖ)

	Hiçbir zaman	Bazen	Sık sık	her Zaman
1.Aklımı kurcalayan şeylerden kurtulmak için değişik işlerle uğraşırım.	0	1	2	3
2.Bir sıkıntı olduğumu kimsenin bilmesini istemem.	0	1	2	3
3.Bir mucize olmasını beklerim.	0	1	2	3
4.İyimser olmaya çalışırım.	0	1	2	3
5.Bunu da atlarsam sırtım yere gelmez diye düşünürüm.	0	1	2	3
6.Çevremdeki insanlardan problemi çözmede bana yardımcı olmalarını beklerim.	0	1	2	3
7.Bazı şeyleri büyütmeyp üzerinde durmamaya çalışırım.	0	1	2	3
8.Sakin kafayla düşünmeye ve öfkelenmemeye çalışırım.	0	1	2	3
9.Bu sıkıntılı dönem bir an önce geçsin isterim.	0	1	2	3
10.Olayın değerlendirmesini yaparak en iyi kararı vermeye çalışırım.	0	1	2	3
11.Konuyla ilgili olarak başkalarının ne düşündüğünü anlamaya çalışırım.	0	1	2	3
12.Problemin kendiliğinden hallolacağına inanırım	0	1	2	3
13.Ne olursa olsun direnme ve mücadele etme gücünü kendimde hissederim.	0	1	2	3
14.Başkalarının rahatlamama yardımcı olmalarını beklerim.	0	1	2	3
15.Kendime karşı hoşgörülü olmaya çalışırım.	0	1	2	3
16.Olanları unutmaya çalışırım.	0	1	2	3
17.Telaşımı belli etmemeye ve sakin olmaya çalışırım.	0	1	2	3
18.Başa gelen çekilir diye düşünürüm.	0	1	2	3

19.Problemin ciddiyetini anlamaya çalışırım.	0	1	2	3
20.Kendimi kapana sıkışmış gibi hissederim.	0	1	2	3
21.Duygularımı paylaştığım kişilerin bana hak vermesini isterim.	0	1	2	3
22.Hayatta neyin önemli olduğunu keşfederim.	0	1	2	3
23.Her işte bir hayır vardır diye düşünürüm.	0	1	2	3
24.Sıkıntılı olduğumda her zamankinden fazla uyurum.	0	1	2	3
25.İçinde bulunduğum kötü durumu kimsenin bilmesini istemem.	0	1	2	3
26.Dua ederek Allah'tan yardım dilerim.	0	1	2	3
27.Olayla ilgili kararı ertelemeye çalışırım.	0	1	2	3
28.Olanla yetinmeye çalışırım.	0	1	2	3
29.Olanları kafama takıp sürekli düşünmekten kendimi alamam.	0	1	2	3
30.İçimde tutmaktansa paylaşmayı tercih ederim.	0	1	2	3
31.Mutlaka bir yol bulabileceğime inanır, bu yolda uğraşırım.	0	1	2	3
32.Sanki bu bir sorun değilmiş gibi davranırım.	0	1	2	3
33.Olanlardan kimseye söz etmemeyi tercih ederim.	0	1	2	3
34.İş olacağına varır diye düşünürüm.	0	1	2	3
35.Neler olabileceğini düşünüp ona göre davranmaya çalışırım.	0	1	2	3
36.İşin içinden çıkamayınca elimden bir şey gelmiyor der, durumu olduğu gibi kabullenirim.	0	1	2	3
37.İlk anda aklıma gelen kararı uygularım.	0	1	2	3
38. Ne yapacağıma karar vermeden önce arkadaşlarımdan fikrini alırım.	0	1	2	3
39.Herşeye yeniden başlayacak gücü bulurum.	0	1	2	3
40.Problemin çözümü için adak adarım.	0	1	2	3
41.Olaylardan olumlu bir şey çıkarmaya çalışırım.	0	1	2	3
42. Kırgınlığımı belirtsem kendimi kötü hissederim.	0	1	2	3

43. Alın yazısına ve bunun değişmeyeceğine inanırım.	0	1	2	3
44. Soruna birkaç farklı çözüm yolu ararım.	0	1	2	3
45. Başıma gelenlerin herkesin başına gelebilecek şeyler olduğuna inanırım.	0	1	2	3
46. Olanları keşke değiştirebilseydim derim.	0	1	2	3
47. Aile büyüklerine danışmayı tercih ederim.	0	1	2	3
48. Hayatla ilgili yeni bir bakış açısı geliştirmeye çalışırım.	0	1	2	3
49. Herşeye rağmen elde ettiğim bir kazanç vardır diye düşünürüm.	0	1	2	3
50. Gururumu koruyup güçlü görünmeye çalışırım.	0	1	2	3
51. Bu işin cezasını çekerim.	0	1	2	3
52. Problemi adım adım çözmeye çalışırım.	0	1	2	3
53. Elimden hiçbir şeyin gelemeyeceğine inanırım.	0	1	2	3
54. Problemin çözümü için bir uzmana danışmanın en iyi yol olacağına inanırım.	0	1	2	3
55. Bir hocaya gider kendimi okuttururum.	0	1	2	3
56. Herşeyin istediğim gibi olmayacağına inanırım.	0	1	2	3
57. Bu dertten kurtulayım diye fakir fukaraya sadaka veririm.	0	1	2	3
58. Ne yapılacağını planlayıp ona göre davranırım.	0	1	2	3
59. Mücadeleden vazgeçerim.	0	1	2	3
60. Sorunun benden kaynaklandığını düşünürüm.	0	1	2	3
61. Olanlar karşısında kaderim buymuş derim.	0	1	2	3
62. Sorunun gerçek nedenini anlayabilmek için başkalarına danışırım.	0	1	2	3
63. Keşke daha güçlü bir insan olsaydım diye düşünürüm.	0	1	2	3
64. Nazarlık takarak, muska taşıyarak benzer olayların olmaması için önlemler alırım.	0	1	2	3
65. Ne olup bittiğini anlayabilmek için sorunu enine boyuna düşünürüm.	0	1	2	3

66.Benim suçum ne diye düşünürüm.	0	1	2	3
67.Allah'ın takdiri buymuş diye kendi kendimi teselli ederim.	0	1	2	3
68.Temkinli olmaya ve yanlış yapmamaya çalışırım.	0	1	2	3
69.Bana destek olabilecek kişilerin varlığını bilmek beni rahatlatır.	0	1	2	3
70.Çözüm için kendim bir şeyler yapmak isterim.	0	1	2	3
71.Hep benim yüzümden oldu diye düşünürüm.	0	1	2	3
72.Mutlu olmak için başka yolar ararım.	0	1	2	3
73.Hakkımı savunabileceğime inanırım.	0	1	2	3
74.Bir kişi olarak iyi yönde değiştiğimi ve olgunlaştığımı hissedirim.	0	1	2	3

Ek 3. Ebeveyn ve Akarana Bağlanma Ölçeği

EBEVEYNE VE AKRANA BAĞLANMA ÖLÇEĞİ

Lütfen aşağıda verilen her bir ifadenin arkadaşlarınızla ilişkinizi ne kadar iyi tanımladığınızı alttaki ölçeği kullanarak değerlendiriniz. Her bir ifadenin sol tarafındaki boşluğa ölçekteki sayıları yazınız.

ÖLÇEK:

ASLA NADİREN BAZEN SIK SIK DAİMA
1 2 3 4 5

- _____ 1. Arkadaşlarım duygularıma saygı duyar.
- _____ 2. Arkadaşlarımın bildiğinden çok daha fazla üzülürüm.
- _____ 3. Problemlerimi ve sorunlarımı arkadaşlarıma söylerim.
- _____ 4. Arkadaşlarım beni olduğum gibi kabül ederler.
- _____ 5. Arkadaşlarımın kendi problemleri var bu yüzden onları kendi problemlerimle rahatsız etmem.
- _____ 6. Arkadaşlarım sıkıntılarım hakkında konuşmam için beni cesaretlendirirler.
- _____ 7. Bir konuda tartıştığımız zaman arkadaşlarım benim düşüncemi dikkate alırlar.
- _____ 8. Arkadaşlarıma karşı öfke hissediyorum.
- _____ 9. Bir sıkıntıyı çözmem gerektiğinde arkadaşlarıma gidebilirim.
- _____ 10. Bir şeye sinirlendiğim zaman arkadaşlarım anlayışlı olmaya çalışır.
- _____ 11. Bu günlerde arkadaşlarım neler yaşadığımı anlamıyor.
- _____ 12. Eğer arkadaşlarım birşeyin beni rahatsız ettiğini bilirlerse bana onunla ilgili soru sorarlar.

Lütfen aşağıda verilen her bir ifadenin anne ya da babanızla ilişkinizi ne kadar iyi tanımladığınızı alttaki ölçeği kullanarak değerlendiriniz. Her bir ifadenin sol tarafındaki boşluğa ölçekteki sayıları yazınız. (Aşağıdaki ifadeleri anne ya da babanızdan birini düşünerek cevaplayabilirsiniz)

ÖLÇEK:

ASLA NADİREN BAZEN SIK SIK DAİMA
1 2 3 4 5

- _____ 1. Annem/babam duygularıma saygı duyar.
- _____ 2. Annemin/babamın bildiğinden çok daha fazla üzülürüm.
- _____ 3. Problemlerimi ve sorunlarımı anneme/babama söylerim.
- _____ 4. Annem/babam beni olduğum gibi kabül eder.
- _____ 5. Annemin/babamın kendi problemleri var bu yüzden onları kendi problemlerimle rahatsız etmem.
- _____ 6. Annem/babam sıkıntılarım hakkında konuşmam için beni cesaretlendirir.
- _____ 7. Bir konuda tartıştığımız zaman annem/babam benim düşüncemi dikkate alırlar.
- _____ 8. Anneme/babama karşı öfke hissediyorum.
- _____ 9. Bir sıkıntıyı çözmem gerektiğinde anneme/babama gidebilirim.
- _____ 10. Bir şeye sinirlendiğim zaman annem/babam anlamaya çalışır.
- _____ 11. Bu günlerde annem/babam neler yaşadığımı anlamıyor.
- _____ 12. Eğer annem/babam birşeyin beni rahatsız ettiğini bilirse onun hakkında benimle konuşmak isterler.

Ek 4. Kısa Semptom Envanteri

İKİNCİ BÖLÜM KISA SEMPTOMLAR ENVANTERİ

BELİRTİ TÜRÜ: Aşağıda insanların bazen yaşadıkları belirtiler ve yakınmalarının bir listesi verilmiştir. Listedeki her maddeyi lütfen dikkatle okuyun. Daha sonra o belirtinin <u>sizi bugün dahil, son bir haftadır ne kadar rahatsız ettiğini</u> yandaki bölüme uygun olan yere işaretleyin. Her belirti için yalnızca bir maddeyi işaretlemeye ve hiçbir belirtiyi atlamamaya özen gösterin.	Hiç	Biraz	Orta Derecede	Epey	Çok Fazla
1. İçinizdeki sinirlilik ve titreme hali					
2. Baygınlık, baş dönmesi					
3. Bir başka kişinin sizin düşüncenizi kontrol edeceği fikri					
4. Başınıza gelen sıkıntılardan dolayı başkalarının suçlu olduğu duygusu					
5. Olayları hatırlamada güçlük					
6. Çok kolayca kızıp öfkelenme					
7. Göğüs (kalp) bölgesinde ağrılar					
8. Meydanlık (açık) yerlerden korkma duygusu					
9. Yaşamınıza son verme düşünceleri					
10. İnsanların çoğuna güvenilemeyeceği hissi					
11. İştahta bozukluklar					
12. Hiçbir nedeni olmayan ani korkular					
13. Kontrol edemediğiniz duygu patlamaları					
14. Başka insanlarla beraberken bile yalnızlık hissetme					
15. İşleri bitirme konusunda kendini engellenmiş hissetme					
16. Yalnızlık hissetme					
17. Hüznü, kederli hissetme					
18. Hiçbirşeye ilgi duymama					
19. Ağlamaklı hissetme					
20. Kolayca incinebilme, kırılma					
21. İnsanların sizi sevmeyeceğine, kötü davranacağına inanmak					
22. Kendini diğerlerinden daha aşağı görme					
23. Mide bozukluğu, bulantı					
24. Diğerlerinin sizi gözlediği ya da hakkınızda konuştuğu duygusu					
25. Uykuya dalmada güçlük					
26. Yaptığınız şeyleri tekrar doğruluğu diye kontrol etme					
27. Karar vermede güçlükler					
28. Otobüs, tren, metro gibi umumi vasıtalarla seyahatten korkma					
29. Nefes darlığı, nefessiz kalma					
30. Sıcak-soğuk basmaları					
31. Sizi korkuttuğu için bazı eşya, yer ya da etkinliklerden uzak durmaya çalışma					
32. Kafanızın "bomboş" kalması					
33. Bedeninizin bazı bölgelerinde uyuşmalar, karıncalanmalar					
34. Günahlarınız için cezalandırılmanız gerektiği					
35. Gelecekle ilgili umutsuzluk duyguları içinde olmak					
36. Konsantrasyonda (dikkati birşey üzerinde toplama) güçlük/zorlanma					
37. Bedenin bazı bölgelerinde zayıflık, güçsüzlük hissi					
38. Kendini gergin ve tedirgin hissetme					
39. Ölme ve ölüm üzerine düşünceler					
40. Birini dövme, ona zarar verme, yaralama isteği					
41. Birşeyleri kurma/dökme isteği					
42. Diğerlerinin yanındayken kendinin çok fazla farkında olmak, yanlış birşeyler yapmamaya çalışmak					
43. Kalabalıklarda rahatsızlık duymak					
44. Başka insana hiç yakınlık duymamak					
45. Dehşet ve panik nöbetleri					
46. Sık sık tartışmaya girme					
47. Yanlış bırakıldığında/kalındığında sinirlilik hissetme					
48. Başarılarınız için diğerlerinden yeterince takdir görmeme					
49. Yerinde duramayacak kadar tedirgin hissetme					
50. Kendini değersiz görme/değersizlik duyguları					
51. Eğer izin verirsiniz insanların sizi sömüreceği duygusu					
52. Suçluluk duyguları					
53. Aklınızda bir bozukluk olduğu hissi					

8. Öz Geçmiş

ÖZ GEÇMİŞ

23 Aralık 1983 tarihi, İstanbul ili Bakırköy ilçesi doğumluyum. İlkokulumu Sultangazi ilçesinde, ortaokulumu Bağcılar ilçesinde Güneşli Kolejinde ve lise eğitimimi ise Fatih ilçesi Şehremini Lisesinde tamamladıktan sonra, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde bulunan Yakın Doğu Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümüne kaydoldum. Bu bölümden 2008 yılından mezun olduktan sonra 2009 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığınca yönlendirildiğim birimde görevli psikolog olarak vazifemi sürdürmekteyim. 2013 yılında Beykent Üniversitesi, İşletme Anabilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İnsan Kaynakları Yönetimi ve Örgütsel Değişim alanından yüksek lisansımı bitirdim. 2012 yılında ise Haliç Üniversitesi, Psikoloji Anabilim Dalı, Uygulamalı Psikoloji Yüksek Lisans eğitime başladım.

Yabancı dilim İngilizce olup, evli ve bir çocuk babasıyım.

Aday: Abdurrahman ALUÇ